

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

DIPLOMOVÁ PRÁCE

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE/TITLE OF THESIS

Analýza fiskálních dopadů Ozdravného balíčku 2024/2025 u vybraných daní / Analysis of the fiscal impact of the Recovery Package 2024/2025 on selected taxes

TERMÍN UKONČENÍ STUDIA A OBHAJOBA (MĚSÍC/ROK)

červen 2024

JMÉNO A PŘÍJMENÍ STUDENTA / STUDIJNÍ SKUPINA

Bc. Viktória Valečková / KEMMA07

JMÉNO VEDOUCÍHO DIPLOMOVÉ PRÁCE

doc. Ing. Stanislav Klazar, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ STUDENTA

Odevzdáním této práce prohlašuji, že jsem zadanou diplomovou práci na uvedené téma vypracovala samostatně a že jsem ke zpracování této diplomové práce použila pouze literární prameny v práci uvedené.

Jsem si vědoma skutečnosti, že tato práce bude v souladu s § 47b zák. o vysokých školách zveřejněna, a souhlasím s tím, aby k takovému zveřejnění bez ohledu na výsledek obhajoby práce došlo.

Prohlašuji, že informace, které jsem v práci užila, pocházejí z legálních zdrojů, tj. že zejména nejde o předmět státního, služebního či obchodního tajemství či o jiné důvěrné informace, k jejichž použití v práci, popř., k jejichž následné publikaci v souvislosti s předpokládanou veřejnou prezentací práce, nemám potřebné oprávnění.

Datum a místo: 16.4.2024, Praha

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu mé diplomové práce za trpělivost, ochotu a vstřícný přístup, za jeho cenné rady a připomínky a hlavně čas, který mi věnoval.

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

SOUHRN

1. Cíl práce:

Cílem práce je provést komplexní analýzu a hodnocení vybraných fiskálních opatření a posouzení, zda odhady Ministerstva financí ohledně příjmů z těchto opatření odpovídaly realitě.

2. Výzkumné metody:

Teoreticko-metodologická část obsahuje rešerši poznatků získaných ze sekundárních zdrojů, mezi které patří především domácí a mezinárodní odborné publikace a legislativa. Na analýzu v praktické části jsou aplikovány statistické údaje z Ministerstva financí ČR a Českého statistického úřadu. Při zpracování dat byly využity techniky kategorizace statistických údajů, matematicko-statistické analýzy, metody popisu a srovnání k hodnocení odhadů ve srovnání s reálnými daty.

3. Výsledky výzkumu/práce:

Analýza dat za první čtvrtletí roku 2024 společně s rozhovory s řadou ekonomů odhalila, že implementované fiskální opatření měly obecně pozitivní vliv na rozpočet státu, což naznačuje úspěšnost těchto opatření v posílení finančního zdraví země. Výsledky také poukázaly na určité nedostatky v předpovědích Ministerstva financí ohledně očekávaných příjmů z daní, které neodpovídaly plně skutečnosti, což vedlo k odchylkám mezi predikovanými a reálně vybranými daňovými příjmy.

4. Závěry a doporučení:

Ačkoli v krátkodobém horizontu některá daňová opatření nevedla k očekávaným příjmům, Ozdravný balíček 2024/2025 spolu se zavedením windfall tax představují zásadní strategické kroky České republiky k posílení jejích fiskálních základů a podpoře ekonomického růstu. V dlouhodobém horizontu se očekává, že analyzovaná daňová opatření významně přispějí k růstu státních příjmů a podpoří systematické snižování schodku státního rozpočtu.

KLÍČOVÁ SLOVA

Ozdravný balíček, fiskální politika, daň z přidané hodnoty, daň z příjmů fyzických osob, nemocenské pojištění, windfall tax, Ministerstvo financí České republiky, státní rozpočet

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMIE A MANAGEMENTU

Nárožní 2600/9a, 158 00 Praha 5

SUMMARY

1. Main objective:

The aim of this thesis is to comprehensively analyze and evaluate certain fiscal measures and assess the accuracy of the Ministry of Finance's revenue estimates for these measures.

2. Research methods:

The theoretical and methodological section presents a review of knowledge obtained from secondary sources, including domestic and international publications and legislation. Additionally, the practical section analyzes statistical data from the Ministry of Finance of the Czech Republic and the Czech Statistical Office, which provides valuable insights into the topic at hand. The data processing used techniques of statistical data categorization, mathematical-statistical analysis, description, and comparison methods to evaluate the estimates in comparison with real data.

3. Result of research:

The analysis of the data for the first quarter of 2024, together with interviews with a few economists, revealed that the fiscal measures implemented have had a generally positive impact on the government budget, indicating the success of these measures in strengthening the country's financial health. The results also highlighted some shortcomings in the Ministry of Finance's forecasts of expected tax revenues, which did not fully reflect reality, leading to discrepancies between projected and actual tax revenues collected.

4. Conclusions and recommendation:

Although some tax measures did not generate the expected revenues in the short term, the 2024/2025 stimulus package together with the introduction of windfall taxes represent important strategic steps by the Czech Republic to strengthen its fiscal fundamentals and support economic growth. In the long run, the tax measures analyzed are expected to contribute significantly to the growth of government revenues and support a systematic reduction of the government deficit.

KEYWORDS

Recovery Package, Fiscal Policy, Value Added Tax, Personal Income Tax, Health Insurance, Windfall Tax, Ministry of Finance of the Czech Republic, State Budget

JEL CLASSIFICATION

H30 Fiscal Policies and Behavior of Economic Agents: General
H60 National Budget, Deficit, and Debt: General
H20 Taxation, Subsidies, and Revenues: General

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:	Viktória Valečková
Studijní program:	Ekonomika a management (Ing.)
Studijní skupina:	KEMMA07
Téma DP:	Analýza fiskálních dopadů Ozdravného balíčku 2024/2025 u vybraných daní
Zásady pro vypracování (stručná osnova práce):	1 Úvod 2 Teoreticko-metodologická část Fiskální politika a její vliv na ekonomiku, podrobný rozbor opatření a jeho základní charakteristiky, metodika práce 3 Praktická část Provedení kvantitativní analýzy dílčích dopadů na rozpočet, posouzení dopadů na hospodářský růst 4 Závěr
Seznam literatury: (alespoň 4 zdroje)	• GOODWIN, N. et al. <i>Macroeconomics in context</i>. New York: Routledge, 2022. ISBN 9781032170374. • KUBÁTOVÁ, K. et al. <i>Fiskální a monetární politika po velké recesi</i>. Praha: Aleš Čeněk, 2016. 120 s. ISBN 978-80-7380-605-7. • MANKIW, G. N., TAYLOR, M. P. <i>Macroeconomics</i>. Fifth Edition. Cengage Learning EMEA, 2020. 448 p. ISBN 147376856X. • VANČUROVÁ, A., ZÍDKOVÁ, H. <i>Daňový systém ČR 2022</i>. Praha: Wolters Kluwer, 2022. ISBN 978-80-7676-362-3.
Harmonogram:	• Zpracování cílů a metodiky do 1. 12. 2023 • Zpracování teoretické části do 31. 1. 2024 • Zpracování výsledků do 1. 3. 2024 • Finální verze do 1.5.2024
Vedoucí práce:	doc. Ing. Stanislav Klazar, Ph.D.

V Praze dne 3. 10. 2023

prof. Ing. Milan Žák, CSc.
rektor

Prof. Ing.
Milan
Žák CSc.

Digitálně podepsal Prof.
Ing. Milan Žák CSc.
DN: cn=Prof. Ing. Milan Žák
CSc., c=CZ, o=Vysoká škola
ekonomie a
managementu, a.s.,
givenName=Milan, sn=Žák,
serialNumber=ICA -
10393535
Datum: 2023.10.03
11:23:51 +02'00'

Obsah

1 Úvod	1
2 Teoreticko-metodologická část.....	3
2.1 Fiskální politika a její vliv na ekonomiku.....	3
2.1.1 Státní rozpočet.....	9
2.1.2 Veřejný dluh	12
2.1.3 Charakteristika daní.....	14
2.1.4 Daňový systém v České republice.....	17
2.2 Ozdravný balíček a jeho základní charakteristiky	22
2.2.1 Snížení počtu sazeb daně z přidané hodnoty	26
2.2.2 Zvýšení odvodové zátěže pro OSVČ.....	28
2.2.3 Progresivní sazby DPFO	29
2.2.4 Zavedení nemocenského pojištění.....	30
2.2.5 Windfall tax	31
2.2.6 Pohled ekonomů na konsolidační balíček a windfall tax.....	32
2.3 Metodika práce.....	35
3 Praktická část.....	37
3.1 Daň z přidané hodnoty	37
3.2 Nemocenské pojištění	42
3.3 Progresivní sazby DPFO	45
3.4 Porovnání vlivu reformy zdanění na subjekty	49
3.5 Windfall tax	52
3.6 Posouzení dopadů na hospodářský růst.....	60
4 Závěr	65

Literatura

Přílohy

Seznam zkratek

AD	Agregátní poptávka
AS	Agregátní nabídka
DPFO	Daň z příjmů fyzických osob
DPH	Daň z přidané hodnoty
E	Rovnovážný bod
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
MFČR	Ministerstvo financí České republiky
NERV	Národní ekonomická rada vlády
OSVČ	Osoby samostatně výdělečně činné
P	Cenová hladina
SAS	Krátkodobá agregátní nabídka
Y	Reálný důchod
ZDP	Zákon o daních z příjmů
ZDPH	Zákon o dani z přidané hodnoty

Seznam tabulek

Tabulka 1 Výnos daní v ČR v roce 2023 v mld. Kč a v %	19
Tabulka 2 Dopad opatření na státní rozpočet 2024-2025 (v mld. Kč)	23
Tabulka 3 Vývoj výše základu daně pro uplatnění progresivní sazby DPFO (v Kč)	30
Tabulka 4 Přehled sazeb nemocenského pojištění (v %)	30
Tabulka 5 Odhadovaný příjem do státního rozpočtu z windfall tax (v mld. Kč).....	31
Tabulka 6 Nemocenské a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti 2023-2024 (v mld. Kč)	43
Tabulka 7 Podíl příjmových skupin na daňových příjmech.....	50
Tabulka 8 Příjmy státního rozpočtu 2023 (v mld. Kč).....	54
Tabulka 9 Příjmy a výdaje (v mld. Kč)	59

Seznam obrázků

Obrázek 1 Expanzivní fiskální politika v krátkém období.....	6
Obrázek 2 Expanzivní fiskální politika v dlouhém období	6
Obrázek 3 Restriktivní fiskální politika v krátkém období	7
Obrázek 4 Restriktivní fiskální politika v dlouhém období	8
Obrázek 5 Konstruktivní prvky daně.....	16
Obrázek 7 Sazba daně	17
Obrázek 6 Daňový systém v ČR	18
Obrázek 8 Předmět daně z příjmů fyzických osob.....	20
Obrázek 9 Sazby daně z přidané hodnoty	21

Seznam grafů

Graf 1 Vývoj salda státního rozpočtu v letech 2013–2023 (v mld. Kč).....	10
Graf 2 Vývoj schodku veřejných financí (v % HDP)	13
Graf 3 Veřejný dluh ČR v poměru k HDP (v %)	13
Graf 4 Predikované příjmy z Ozdravného balíčku do státního rozpočtu v roce 2024 (v mld. Kč)	26
Graf 5 Příjmy z DPH (v mld. Kč)	39
Graf 6 Příjmy z DPFO placená plátcí a poplatníky (v mld. Kč)	46
Graf 7 Porovnání odhadů a skutečnosti vybrané windfall tax v roce 2023 (v mld. Kč)	55
Graf 8 Inkaso dle odvětví (v mld. Kč)	55
Graf 9 Saldo sektoru vládních institucí (v % HDP)	60
Graf 10 Plnění státního rozpočtu v 1Q/2024 (v %).....	62

1 Úvod

Aktuálně se ekonomika České republiky setkává s řadou výzev, které zahrnují jak globální ekonomické nejistoty, tak i domácí strukturální problémy. Fiskální politika a její promyšlené nastavení jsou zásadní nástroje pro zajištění hospodářské stability a podporu trvalého růstu ekonomiky. V této situaci byl předložen Ozdravný balíček 2024/2025 a byla zavedená daň z neočekávaných zisků, známá jako windfall tax.

Hlavním zaměřením této diplomové práce je provést analýzu vybraných fiskálních opatření a posoudit, zda predikce Ministerstva financí České republiky o příjmech do státního rozpočtu odpovídají skutečnosti. Zvláštní pozornost je přitom věnována progresivním sazbám daně z příjmů fyzických osob, jak pro skupinu zaměstnanců, tak pro osoby samostatně výdělečně činné, revizím sazeb daně z přidané hodnoty, opětovnému zavedení nemocenského pojištění a nově zaváděné windfall tax. Přestože tato specifická daň přímo nenáleží do struktury Ozdravného balíčku, její začlenění do fiskálního rámce země hraje podstatnou roli v celkové strategii fiskální konsolidace a stabilizace.

V teoreticko-metodologické části této práce je kladen důraz na porozumění fiskální politice, což zahrnuje zkoumání jejích hlavních principů a nástrojů, které jsou nezbytné pro účinné řízení ekonomiky. Dále se popisují dvě orientace fiskální politiky – expanzivní a restriktivní – a jejich bezprostřední i dlouhodobé účinky na ekonomiku. Tato část také rozebírá, jak tyto fiskální strategie ovlivňují hlavní ekonomické indikátory, jako jsou nezaměstnanost, inflace a hospodářská aktivita. Další podkapitola zkoumá faktory, které přispívají k růstu veřejného dluhu a prozkoumávají se vztahy mezi veřejným dluhem a státním rozpočtem. Práce zkoumá dlouhodobé důsledky fiskálních nerovností na stabilitu ekonomiky a zabývá se mechanismy, které mohou tyto nerovnosti v ekonomice ovlivňovat. Následující část práce se věnuje struktuře daňového systému v České republice a poskytuje základní definice k daním, které budou dále zkoumány.

S cílem poskytnout komplexní informace ke konsolidačnímu balíčku, práce podrobně popisuje představené daňové reformy a fiskální opatření obsažené v Ozdravném balíčku. Ten byl navržen nejen s cílem oživit českou ekonomiku a snížit schodek státního rozpočtu, ale také zajistit dlouhodobou udržitelnost a stabilitu ekonomiky. Tato práce pečlivě zkoumá potenciální přínosy těchto opatření, stejně jako možná rizika a nejistoty, které mohou přinést, včetně jejich dopadu na různé daňové skupiny a na veřejné finance. Tato kapitola se zabývá nejen analýzou konkrétních fiskálních opatření, ale také rozhovory s ekonomy, kteří poskytují svůj odborný pohled na Ozdravný balíček.

V praktické části této diplomové práce dochází k aplikaci teoreticky získaných poznatků na konkrétní soubory dat. Tím je umožněno poskytnout komplexní a detailní přehled o vlivu vládních fiskálních opatření na ekonomický systém. Prostřednictvím kvantitativních analýz se podrobně zkoumají jednotlivé efekty Ozdravného balíčku na strukturu státního rozpočtu. Posuzuje se, do jaké míry jsou tato opatření schopna přispět k ekonomickému růstu a zajištění fiskální stability. V této souvislosti se práce věnuje porovnání predikcí Ministerstva financí České republiky s aktuálně dostupnými ekonomickými daty, což umožňuje hlubší pochopení míry přesnosti a spolehlivosti vládních prognóz. Zvláštní pozornost je věnována analýze očekávaných versus skutečných dopadů vybraných fiskálních opatření obsažených v balíčku, včetně revidovaných sazeb daně z přidané hodnoty, obnovení nemocenského pojištění, upravení prahů pro aplikaci progresivních sazeb daně z příjmu a zavedení windfall tax. Proces kvantitativního vyhodnocování v této části práce se opírá o statistické metody, což umožňuje identifikaci a kvantifikaci dopadů fiskálních opatření na různé aspekty ekonomického prostředí.

Výsledky těchto analýz jsou důležité pro posouzení, jak efektivně tyto opatření reagují na aktuální ekonomické výzvy a jak přispívají k udržení či zlepšení fiskální disciplíny a ekonomické stability.

Praktická část tak představuje nezbytný komplement k teoretickému rámci práce, poskytuje důkazy o praktické aplikovatelnosti a efektivitě analyzovaných fiskálních politik a umožňuje uchopit složitou realitu ekonomických procesů. Skrze tuto analýzu je možné lépe pochopit dynamiku mezi vládními rozhodnutími a jejich reálnými dopady na ekonomiku, což přináší cenné informace pro tvůrce politik, ekonomy a veřejnost. To vše přispívá k hlubšímu pochopení nutnosti pečlivého plánování a implementace fiskálních strategií, aby bylo možné dosáhnout cílů ekonomického růstu a stability, zatímco se minimalizují potenciální negativní dopady na společnost.

Práce tedy představuje přínos k porozumění fiskální politice a jejím dopadům, a zdůrazňuje význam transparentního a udržitelného řízení veřejných financí pro podporu hospodářského růstu a sociální soudržnosti. Díky aplikaci teoretických znalostí, práce odhaluje působení vládních opatření na ekonomické prostředí, přičemž se zvláštní pozornost věnuje kvantitativním analýzám specifických dopadů Ozdravného balíčku na státní rozpočet. Práce překlenuje rozdíly mezi teoretickými předpoklady a praktickými výsledky, porovnává predikce Ministerstva financí s reálnými ekonomickými daty, což umožňuje hlouběji proniknout do přesnosti a efektivit vládních prognóz.

2 Teoreticko-metodologická část

Teoreticko-metodologická část této diplomové práce se věnuje podrobnému zkoumání fiskální politiky, jejího významu a dopadů na hospodářské prostředí. V úvodní části práce je položen důraz na systematické pochopení teoretických základů fiskální politiky, přičemž je kladen zvláštní důraz na rozlišení mezi expanzivní a restriktivní fiskální politikou a na objasnění jejich přímého vlivu na ekonomickou aktivitu, zaměstnanost a inflaci. Zde se představuje také široké spektrum nástrojů, které jsou k dispozici pro manipulaci s ekonomickými ukazateli, a způsoby, jakými mohou tyto nástroje stimulovat nebo naopak brzdit ekonomický růst.

V rámci této práce je také klíčový popis veřejného dluhu a jeho vazba na státní rozpočet. Zahrnuje identifikaci faktorů vedoucích k růstu státního dluhu a zkoumání příčinných vztahů mezi fiskálními nerovnostmi a makroekonomickou nestabilitou. Dále se tato část práce věnuje důsledkům, které mají fiskální nerovnováhy a rostoucí dluhové zátěže na státní finance a ekonomickou politiku.

Následující kapitoly jsou zaměřeny na charakteristiku daňového systému, jeho funkce a strukturu, se zvláštním důrazem na daň z příjmů fyzických a právnických osob, daň z přidané hodnoty a sociální zabezpečení. Provedený rozbor poskytuje přehled o tom, jak tyto daně ovlivňují distribuci zdrojů a ekonomické chování, a jaký mají dopad na finanční stabilitu a redistribuční cíle státu.

Za účelem poskytnutí praktického pohledu na aktuální fiskální politiku, je v práci rozebrán Ozdravný balíček a jeho dopady. Analyzovány jsou konkrétní změny v daňové politice, jako jsou úpravy v odvodové zátěži, reformy v sazbách daně z příjmu a přístupy k nemocenskému pojištění. Poskytnut je též kritický pohled ekonomů na Ozdravný balíček a na windfall tax a její role v rámci fiskální politiky, včetně zhodnocení jejího vlivu na efektivitu veřejných financí.

Tato teoreticko-metodologická část je zásadní pro další praktické části práce, jelikož klade základní rámec pro pochopení, hodnocení a kritiku současných fiskálních postupů a reforem. Každý analyzovaný segment je přitom zpracován s ohledem na současné ekonomické teorie a praktické aplikace, což práci poskytuje základ pro následné zkoumání a poskytuje komplexní vhled do fiskálních dynamik, které formují ekonomiku České republiky. Detailní rozbor danění a jeho struktury odhaluje nejen finanční aspekty, ale také sociální dopady a otázky spravedlnosti, které jsou nezbytné pro pochopení fiskální politiky a jejího místa v širším sociálně ekonomickém rámci.

2.1 Fiskální politika a její vliv na ekonomiku

Fiskální politika je nástrojem, kterým státní orgány, zejména vláda, zasahují do ekonomiky prostřednictvím řízení veřejných financí a kontrolou vládních výdajů. Tato politika má široký dosah a je zaměřena na dosahování různorodých cílů, mezi nimiž patří ovlivňování ekonomického růstu, zlepšení zaměstnanosti, kontrola inflace, a obecně řečeno, dosahování stabilního makroekonomického prostředí. Skrze fiskální politiku vláda může regulovat veřejné finance, což zahrnuje zdanění, vládní výdaje, a řízení vládního dluhu. Tím může ovlivňovat poptávku v ekonomice, investice, a celkový hospodářský výkon. Fiskální politika může být proaktivní, kdy vláda reaguje na ekonomické problémy, nebo kontraktivní, kdy se vláda snaží zabránit přehřátí ekonomiky nebo inflaci. Je to komplexní nástroj, který vyžaduje pečlivé plánování a vyvážený přístup, a její dopad je často středně až dlouhodobý.

Goodwin et al. (2018, s. 555) uvádí, že fiskální politika v praxi může mít značný dopad na ekonomiku, jak ukázal nedávný ekonomický vývoj. Po selhání investiční banky Lehman Brothers v USA v září 2008 byl světový hospodářský systém v krizi. Banky přestaly půjčovat, firmy přestaly investovat a světový obchod se zhroutil. V následujících měsících po krizi se export v hlavních ekonomikách propadl, podobně jako během Velké hospodářské krize 30. let. V reakci na tuto krizi vlády v nejvýznamnějších průmyslových zemích a v mnoha rozvíjejících se trzích přijaly obrovské ekonomické stimulační balíčky. Snížily daně, zvýšily investice do infrastruktury, zvýšily příspěvky pro nezaměstnané a vytvořily pobídky pro lidi, aby více konzumovali.

Autoři Goodwin et al. (2018, s. 555) dále popisují, že základní myšlenkou těchto politik bylo, že více výdajů, ať už vládních nebo jednotlivců a rodin, které obdržely daňové úlevy, vytvoří poptávku po zboží a tím zvýší zaměstnanost a výrobu. V tomto smyslu byly tyto politiky navrženy tak, aby zvýšily celkovou poptávku a vytvořily pozitivní multiplikační efekty. Ve většině evropských zemích po přijetí těchto stimulačních opatření ekonomika překvapivě rychle oživila. Později v roce 2010 vypukla krize v eurozóně kvůli vysokému veřejnému dluhu a deficitům v Řecku. V koordinovaném pokusu zvýšit důvěru investorů začaly země EU snižovat svůj dluh tím, že omezily vládní výdaje a zvýšily daně. Výsledkem bylo, že mnoho ekonomik v eurozóně opět sklouzlo do recese a nezaměstnanost stoupla. Eurozóna se z recese dokázala dostat až v roce 2013, a růst zůstal poměrně skromný až do roku 2016.

Dle Kubátové et al. (2016, s. 26) centrální banky průmyslově rozvinutých zemí reagovaly na globální finanční krizi zavedením stimulační měnové politiky s cílem podpořit ekonomický růst a obnovu světové ekonomiky. Tyto banky sehrály klíčovou roli během krize a výrazně přispěly ke stabilizaci finančních trhů. Zkušenosti z nedávné krize naznačují, že centrální banky byly nezbytné pro stabilizaci finančního sektoru a fungovaly jako "lender of last resort", poslední možnost pro záchranné úvěry.

Během této doby probíhala dle Kubátové et al. (2016, s. 26) bouřlivá debata o tom, jaký byl přesný mechanismus těchto ekonomických událostí a ovlivňování vládní politiky. Konzervativní ekonomové od začátku tvrdili, že stimulační politiky pouze zvýší deficit a národní dluh a nebudou účinné při obnově ekonomiky. Zastánci stimulace tvrdili, že bylo nezbytné zabránit již tak slabé ekonomice, aby se dostala do podmínek podobných Velké hospodářské krizi. Podobná debata se objevila i v souvislosti s "úspornými" balíčky se zkrácením veřejných výdajů a zvýšením daní v Evropě. Konzervativní ekonomové tvrdili, že negativní efekt na výstup bude omezený, ale politiky zlepší důvěru investorů, což následně povede k pozitivním efektům na ekonomický růst. Autoři doplňují, že kritici politik úspory naopak tvrdili, že velké snížení veřejných výdajů spojené se zvýšením daní by zemi více zasáhlo recesí. Jak je vidět, tato debata odráží rozdíl mezi klasickými a keynesiánskými pohledy na fungování ekonomiky.

Fiskální politika je založená na třech základních pilířích, konkrétně na vládních výdajích, daních a transferových platbách:

1. Vládní výdaje: Tato kategorie zahrnuje všechny finanční prostředky, které vláda investuje do různých produktů a služeb. Výdaje na infrastrukturu, vzdělávání a zdravotnictví, které jsou součástí těchto výdajů, slouží ke stimulaci ekonomického růstu, a to i v dobách, kdy je ekonomika ve fázi poklesu, díky podpoře občanů a podniků;

2. Daně: Tento aspekt fiskální politiky zahrnuje peněžní prostředky, jež jsou odváděny státem od občanů a firem. Prostřednictvím daní je financován provoz veřejných statků a služeb a usilováno o redukci ekonomických nerovností. Navíc může vláda zvyšovat daňové sazby, aby omezila míru spotřeby a kontrolovala inflaci, což je strategie používaná pro stabilizaci přehřívající se ekonomiky;
3. Transferové platby: Tyto platby představují finanční prostředky poskytované vládou jednotlivcům nebo organizacím. V rámci transferových plateb spadají například dotace, sociální dávky či podpora v nezaměstnanosti. Vlády je využívají k podpoře ekonomického růstu, a to jak prostřednictvím pomoci lidem s nižšími příjmy, tak prostřednictvím podpory podnikání.

Mankiw a Taylor (2018, s. 304) uvádějí, že jak v uzavřených, tak otevřených ekonomikách musí množství reálných peněz, které jsou požadovány, odpovídat konstantnímu množství peněz dostupných v ekonomice. V uzavřené ekonomice vede fiskální expanze ke zvýšení rovnovážné úrokové sazby. Toto zvýšení úrokové sazby což snižuje poptávku po penězích, musí být vykompenzováno zvýšením rovnovážného příjmu což zvyšuje poptávku po penězích. Tyto dva efekty společně udržují rovnováhu na peněžním trhu. V malé otevřené ekonomice však úroková sazba zůstává na stejné úrovni a tato úroveň příjmu se nemění při změně fiskální politiky. To znamená, že když vláda zvyšuje výdaje nebo snižuje daně, musí posílení měny a pokles čistých exportů být dostatečně významné, aby plně vykompenzovaly expanzivní efekt politiky na příjem.

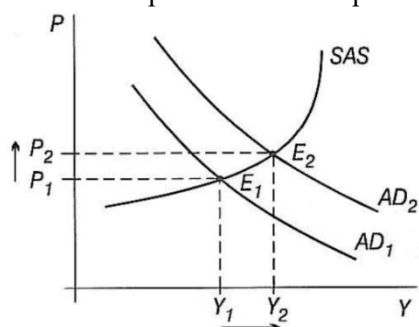
Ve fiskální politice jsou dle Mankiw a Taylor (2018, s. 304) rozlišovány dvě základní formy, a to expanzivní a restriktivní fiskální politika. Expanzivní fiskální politika je charakterizována snižováním daní a zvyšováním vládních výdajů, což je používáno k podpoře ekonomického růstu, zejména v dobách recese. Tato politika má za cíl zvýšit disponibilní příjem domácností a firem, což vede ke zvýšené spotřebě a investicím. Na druhou stranu, restriktivní fiskální politika je definována zvýšením daní a snižováním vládních výdajů, zaměřená na zpomalení ekonomického růstu v dobách, kdy je riziko inflace vysoké. Cílem této politiky je snížit celkovou poptávku v ekonomice, čímž pomáhá kontrolovat inflaci. Obě tyto politiky hrají velkou roli v ovlivňování ekonomické aktivity a stabilizaci ekonomiky v různých fázích ekonomického cyklu.

Expanzivní fiskální politika

Dle Kubátové et al. (2016, s. 89) je hlavním zamýšleným účinkem implementace expanzivní politiky je poskytnutí stimulu pro zvýšení celkové úrovně agregátní poptávky, což je obzvláště relevantní v případech, kdy se ekonomika nachází v recesivním stavu. Když je použita fiskální expanze, dochází k tomu, že vláda iniciuje zvyšování svých výdajů, a to buď prostřednictvím přímých nákupů zboží a služeb, nebo skrze transferové platby směřované k domácnostem. Alternativně může být fiskální expanze realizována také prostřednictvím snížení úrovně daní. Tyto kroky jsou považovány za klíčové nástroje v rámci fiskální politiky, jejichž cílem je podpořit ekonomický růst a zmírnit negativní dopady ekonomického poklesu.

Účelem provádění expanzivní fiskální politiky je stimulace agregátní poptávky AD nebo agregátní nabídky AS a následné ekonomické aktivity země (Pavelka, 2007, s. 228).

Obrázek 1 Expanzivní fiskální politika v krátkém období

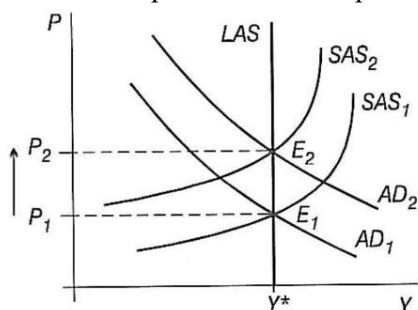
Zdroj: Pavelka (2007, s. 229)

Jak je ilustrováno na Obrázku 1 Expanzivní fiskální politika v krátkém období, Mishkin (2011, s. 694) popisuje, že v počátečním stavu se ekonomika nachází v bodě E1, kde dochází k průsečíku křivek agregátní poptávky AD1 a krátkodobé agregátní nabídky SAS. V tomto bodě je očekávaná cenová hladina na úrovni P1. Při zavedení expanzivní politiky dochází k posunu křivky agregátní poptávky z AD1 na AD2. Posun nastal neočekávaně, a proto krátkodobá křivka agregátní nabídky zůstává na své původní pozici SAS, bez změn. Tento proces vede k novému bodu rovnováhy, který je nyní situován v bodě E2. V tomto novém bodu rovnováhy ekonomika dosáhla celkového výstupu Y2, který překročil její přirozenou úroveň výroby. Současně došlo k nárůstu cenové hladiny z původní úrovně P1 na novou úroveň P2.

Mishkin (2011, s. 671) popisuje, jak jednorázové trvalé zvýšení vládních výdajů vyvolává posun křivky agregátní poptávky z původní pozice AD1 do nové pozice AD2, což vede k posunu ekonomiky z počátečního bodu E1 do nového bodu E2. Tento proces a jeho dopady jsou názorně ilustrovány na Obrázku 2 Expanzivní fiskální politika v dlouhém období. V důsledku tohoto zvýšení vládních výdajů dochází k situaci, kdy výstup ekonomiky překračuje její přirozenou úroveň výroby, označovanou jako Y*. V krátkodobém horizontu to vyvolá reakci v podobě posunu krátkodobé křivky agregátní nabídky doleva, což je označeno jako SAS2. Posun krátkodobé křivky agregátní nabídky vede k nárůstu cenové hladiny z původní úrovně P1 na vyšší úroveň P2. Tento jev představuje jednorázový nárůst, nikoli pokračující proces zvyšování, což má zásadní význam pro porozumění dlouhodobým dopadům takového fiskálního kroku na ekonomiku.

Následující obrázek znázorňuje expanzivní fiskální politiku v dlouhodobém období.

Obrázek 2 Expanzivní fiskální politika v dlouhém období

Zdroj: Pavelka (2007, s. 230)

Hayes (2023) uvádí, že mezi hlavní nevýhody expanzivní fiskální politiky patří narůstající deficity, které mohou omezovat růst a v konečném důsledku vyvolávat potřebu škodlivých úsporných opatření. Mnoho ekonomů zpochybňuje účinnost expanzivní fiskální politiky, argumentující, že vládní výdaje mohou snadno vytlačit investice soukromého sektoru.

Expanzivní politika je dle Hayese (2023) také populární, což je podle některých ekonomů nebezpečné, protože fiskální stimul je politicky obtížně reverzibilní. Kvůli politickým motivacím, kterým čelí tvůrci politik, existuje konzistentní sklon k neustálému deficitnímu financování, jež je částečně racionalizováno jako prospěšné pro ekonomiku. Nekontrolovaná hospodářská expanze, charakterizovaná rostoucími mzdami, může vyústit v inflaci a vznik tržních bublin, které při prasknutí mohou ekonomiku vážně poškodit. Toto riziko pak nutí vlády a centrální banky ke změně politiky a snaze o omezení ekonomického růstu.

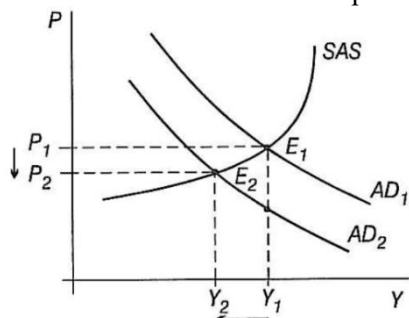
Restriktivní fiskální politika

Kubátová et al. (2016, s. 90) uvádí, že v obdobích hospodářského rozmachu, kdy je hlavním cílem zabránění nadměrnému přehřátí ekonomiky, je často uplatňována restriktivní fiskální politika. Tato strategie se také využívá k snižování veřejného deficitu a působí jako účinný regulační mechanismus v situacích, kdy dochází k růstu inflace. V rámci tohoto přístupu je typické, že dochází k redukci vládních výdajů, což může zahrnovat snižování státních investic, omezení veřejných služeb či transferových plateb. Současně může být restriktivní fiskální politika realizována prostřednictvím zvyšování daňové zátěže, ať už zvýšením existujících daňových sazeb, nebo zavedením nových daní. Tyto opatření mají za cíl snížit celkovou poptávku v ekonomice, čímž pomáhají stabilizovat hospodářský růst a omezit inflaci.

Chen (2023) rozebírá, že implementace restriktivních politik ve skutečnosti přináší řadu komplikací. Mezi tyto komplikace patří zejména nutnost zvýšení daňových sazeb, což může vést k dalším ekonomickým dopadům. Dále upozorňuje na riziko vzrůstu míry nezaměstnanosti, které je s těmito politikami často spojeno. Navíc zdůrazňuje, že takové politické kroky mohou vyústit ve snižování vládních programů a dotací. Toto snižování má přímý dopad na sociální programy a programy sociálního zabezpečení, jež hrají důležitou roli v životech mnoha občanů. Tyto změny jsou obvykle negativně vnímány voliči, což může mít vliv na veřejné vnímání a podporu vládních iniciativ.

Pavelka (2007, s. 231) vysvětluje, že hlavním cílem provádění restriktivní fiskální politiky je omezení celkové agregátní poptávky AD nebo agregátní nabídky AS v ekonomice. Tento proces se zahajuje v momentě, kdy vláda přistoupí ke snižování svých výdajů. Toto snížení vládních výdajů vyvolává změnu v celkovém objemu poptávky AD, která se projevuje jejím posunem směrem doleva na grafu agregátní poptávky a nabídky.

Obrázek 3 Restriktivní fiskální politika v krátkém období

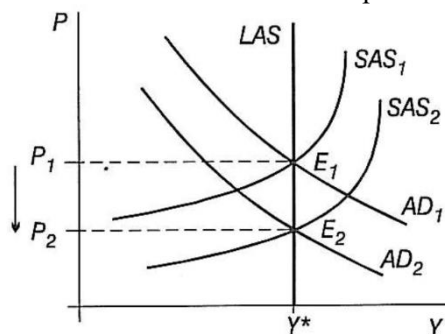

Zdroj: Pavelka (2007, s. 231)

Pavelka (2007, s. 231) poukazuje na to, že v krátkodobém horizontu má tento posun za následek pokles v reálném objemu produkce Y a cenové hladině P , což vede k nárůstu míry nezaměstnanosti. Bod ekonomické rovnováhy se v důsledku těchto změn krátkodobě posune z původního bodu E_1 do nového bodu E_2 . Tento posun a jeho dopady jsou názorně zobrazeny výše na Obrázku 3 Restriktivní fiskální politika v krátkém období, který Pavelka ve svém textu poskytuje jako ilustraci těchto ekonomických jevů.

Autor Pavelka (2007, s. 231) dále rozvádí, jak je možné vidět na Obrázku 4 Restriktivní fiskální politika v dlouhém období, že v rámci dlouhodobého horizontu bude reálný produkt Y postupně směřovat k úrovni své dlouhodobé rovnováhy. To bude způsobeno vysokou mírou nezaměstnanosti, následným poklesem nominálních mezd a snížením cen výrobků, což povede k posunu křivek AD i AS směrem dolů. To znamená, že i přes počáteční negativní dopady restriktivní fiskální politiky na ekonomiku, se ekonomický systém nakonec stabilizuje a vrátí se zpět do svého původního stavu. Tento proces zahrnuje také návrat míry nezaměstnanosti na svou dlouhodobou přirozenou úroveň, což ukazuje na schopnost ekonomiky přizpůsobit se a zotavit se z krátkodobých šoků. Jediným dlouhodobým důsledkem těchto politických opatření bude pokles cenové hladiny, což je demonstrativně zobrazeno poklesem z počáteční cenové hladiny P_1 na nižší úroveň P_2 . Tato změna cenové hladiny svědčí o dlouhodobých účincích restriktivních ekonomických politik na celkovou cenovou úroveň v ekonomice.

Obrázek 4 Restriktivní fiskální politika v dlouhém období

Zdroj: Pavelka (2007, s. 231)

Nástroje fiskální politiky

V oblasti makroekonomie a veřejných financí hraje fiskální politika a její nástroje důležitou roli. Dále budou zmíněny dva základní prvky fiskální politiky: diskreční politiku a vestavěné stabilizátory.

Diskreční politika představuje formu aktivního zásahu vlády do ekonomiky, kde příslušné orgány záměrně mění daňové sazby, strukturu výdajů státního rozpočtu a výši konkrétních rozpočtových položek. Tato opatření jsou zpravidla ad hoc rozhodnutími a jsou prováděna za účelem dosažení konkrétních makroekonomických cílů. Diskreční politika umožňuje vládě rychle reagovat na ekonomické výkyvy a je často používána k podpoře růstu, snížení nezaměstnanosti nebo řešení jiných ekonomických problémů. Jedná se o opatření, která vyžadují aktivní rozhodnutí a zásahy státních orgánů.

Vestavěné stabilizátory naopak představují mechanismy, které automaticky vyrovnávají ekonomiku v reakci na změny v ekonomickém cyklu, aniž by vyžadovaly záměrná rozhodnutí vlády. Tyto stabilizátory se instalují tak, aby přirozeně působily na trhu a zajišťovaly efektivní využití výrobních zdrojů.

Dle Finance.cz (2017) mezi vestavěné stabilizátory patří:

- progresivní daň z příjmu: Tento stabilizátor zahrnuje progresivní daňový systém, kde lidé s vyšším příjmem platí vyšší daňovou sazbu. V době hospodářského růstu budou jejich daňové příjmy vyšší. Naopak, v době recese, když příjmy klesají, lidé zaplatí nižší daň. Toto opatření pomáhá vyrovnávat ekonomické cykly tím, že zvyšuje fiskální stimulaci v době poklesu ekonomiky;

- pojištění v nezaměstnanosti: Pojištění v nezaměstnanosti poskytuje automatickou pomoc lidem, kteří ztratili zaměstnání. V době recese se žádosti o tyto dávky zvyšují, což snižuje sociální a ekonomickou nestabilitu;
- státní výkup zemědělských přebytků: Toto opatření zahrnuje státní intervenci na trhu s potravinami. Stát nakupuje nadbytek zemědělských produktů, což pomáhá stabilizovat ceny a zajišťuje, že zemědělci nejsou vystaveni výkyvům na trhu;
- subvence k cenám zemědělské produkce: Tato forma stabilizace zahrnuje poskytování subvencí zemědělcům za účelem udržení stabilních cen zemědělských produktů na trhu.

Těmito mechanismy fiskální politiky se snaží stabilizovat ekonomiku a dosáhnout fiskálních cílů vlády. Diskreční politika umožňuje vládě provádět aktivní opatření, zatímco vestavěné stabilizátory automaticky reagují na ekonomické výkyvy, což přispívá k celkové ekonomické stabilitě. Jejich kombinace a správné využití jsou klíčové pro dosažení udržitelného ekonomického růstu a stability.

2.1.1 Státní rozpočet

Státní rozpočet, který představuje odhadované příjmy a výdaje nutné pro zabezpečení běžného chodu státu a financování jeho různých výdajových programů, je dle odstavce 2 a 3 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech, ve znění následujících předpisů zásadním nástrojem pro plánování a řízení finančních zdrojů na státní úrovni, typicky pro období jednoho kalendářního roku. Tento dokument je důležitým prvkem veřejných financí, neboť odhaluje, jakým způsobem vláda alokuje finanční prostředky mezi různé sektory a projekty s cílem naplnit své politické a socioekonomické priority.

V rámci své role jako nástroje fiskální politiky, státní rozpočet odráží vládní strategie pro dosažení makroekonomické stability, stimulaci hospodářského růstu, nebo řízení veřejného dluhu. Příjmy státního rozpočtu, které pocházejí z různých zdrojů včetně daní, cla, poplatků a příjmů z veřejných podniků, jsou dle odstavce 1 zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech podstatné pro financování veřejných služeb, jako jsou vzdělávání, zdravotnictví, obrana a sociální zabezpečení. Na druhé straně, výdaje zahrnují veškeré plánované finanční prostředky, které stát zamýšlí vynaložit na dosažení svých cílů a závazků.

Rovnováha, respektive nerovnováha, mezi příjmy a výdaji ve státním rozpočtu je dle Kubátové et al. (2016, s. 89-90) indikátorem fiskální politiky vlády. Pokud vláda zvyšuje výdaje bez odpovídajícího nárůstu příjmů, může to vést k expanzivní fiskální politice, která je zaměřena na podporu ekonomického růstu a může v krátkodobém horizontu stimulovat hospodářskou aktivitu. Naopak, restriktivní fiskální politika, která se projevuje snižováním výdajů nebo zvyšováním příjmů, má za cíl omezit inflaci a stabilizovat veřejné finance, což může být nezbytné v obdobích ekonomických nerovnováh.

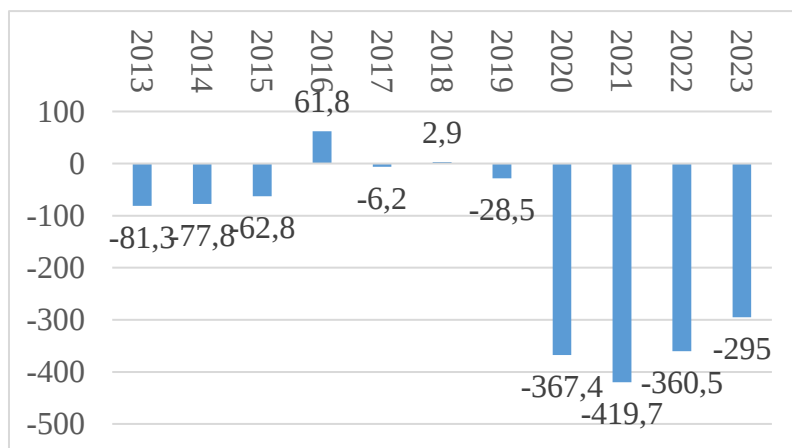
Státní rozpočet každého státu, se dle Maaytové et al. (2018, s. 170) odvíjí podle jeho schopnosti financovat veřejné výdaje z vlastních příjmů. Podle toho, jak se vztahují příjmy státu k jeho výdajům, rozlišujeme dle Maaytové et al. (2018, s. 170) tři základní typy státního rozpočtu:

- **Schodkový rozpočet** – Schodkový rozpočet je charakterizován situací, kdy plánované výdaje státu převyšují jeho očekávané příjmy. Tento typ rozpočtu vyžaduje, aby stát našel způsoby, jak pokrýt rozdíl mezi příjmy a výdaji, typicky prostřednictvím půjček nebo vydávání státních dluhopisů. Schodkový rozpočet je často využíván v obdobích ekonomické recese nebo když je potřeba financovat velké investiční projekty. Jeho cílem může být stimulace ekonomiky prostřednictvím expanzivní fiskální politiky.

Nicméně, dlouhodobé udržování vysokých schodků může vést k akumulaci veřejného dluhu a jeho následným negativním důsledkům pro ekonomiku.

- **Vyrovnaný rozpočet** – Vyrovnaný rozpočet představuje dle Maaytové et al. (2018, s. 170) situaci, kdy plánované výdaje státu jsou přesně v rovnováze s očekávanými příjmy. Tento typ rozpočtu je často považován za známku fiskální odpovědnosti, protože znamená, že stát neplánuje vytvářet nové dluhy. Vyrovnaný rozpočet může být vhodný ve stabilních ekonomických podmínkách, kdy není nutná ani expanzivní, ani restriktivní fiskální politika. Jeho dodržování však může být výzvou, zejména v obdobích ekonomických otřesů, kdy může být potřebné reagovat flexibilněji na měnící se ekonomické podmínky.
- **Přebytkový rozpočet** – Přebytkový rozpočet je dle Maaytové et al. (2018, s. 170) definován převyšováním očekávaných příjmů státu nad jeho plánovanými výdaji. To znamená, že stát generuje více finančních prostředků než kolik plánuje utratit. Přebytek může být využit k redukci veřejného dluhu, financování budoucích investic, nebo jako rezerva pro časy ekonomických nejistot. Přebytkový rozpočet může být také výsledkem restriktivní fiskální politiky, jejímž cílem je ochladit přehřívající se ekonomiku.

Graf 1 Vývoj salda státního rozpočtu v letech 2013–2023 (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR (2024)

V současné době je dle MFČR (2023) Česká republika konfrontována s fiskální situací, v níž její státní výdaje překračují příjmy, což má za následek deficitní stav státního rozpočtu. Tato situace je důkladně zaznamenána v Grafu 1 Vývoj salda státního rozpočtu v letech 2013–2023, který ilustruje dynamiku státního rozpočtu. V období let 2013 až 2015 bylo saldo státního rozpočtu zaznamenáno jako záporné, pohybující se v průměru kolem 70 miliard Kč, avšak v roce 2016 byla tato tendence obrácena a byl zaznamenán přebytkový rozpočet ve výši lehce přesahující 60 miliard Kč. Následující dva roky byly charakteristické téměř vyrovnaným rozpočtem. V roce 2019 došlo k mírnému deficitu, který se však výrazně prohloubil s příchodem pandemie Covidu v roce 2020 až 2022, kdy deficit dosáhl téměř 419 miliard Kč. Na základě těchto údajů je patrné, že se stát nachází v situaci, kdy je nutná aplikace restriktivních opatření fiskální politiky a provedení konsolidace veřejných financí. Tento deficitní trend vyvolává obavy a poukazuje na nutnost revidovat stávající fiskální strategie a zvážit implementaci úsporných opatření s cílem stabilizovat státní finance a obnovit rovnováhu mezi státními příjmy a výdaji.

Kategorie příjmů státního rozpočtu dle Maaytové et al. (2018, s. 108–110) odrazují širokou škálu zdrojů, z nichž stát čerpá finanční prostředky nezbytné pro financování veřejných služeb, realizaci investičních projektů a podporu ekonomického rozvoje.

Základním stavebním kamenem těchto příjmů jsou dle Maaytové et al. (2018, s. 108-110) daňové příjmy, které zahrnují jak přímé, tak nepřímé daně a představují podstatnou část státních financí. Kromě toho nedaňové příjmy, získávané z různých poplatků, pronájmů státního majetku, odvodů od státních organizací a dalších zdrojů, poskytují další významnou složku rozpočtových příjmů. Kapitálové příjmy, zaměřené především na investiční aktivity, jako jsou prodeje státního majetku, emise cenných papírů nebo splátky poskytnutých půjček, představují klíčovou složku pro financování dlouhodobých investičních potřeb státu. K těmto primárním kategoriím se dle autorky přidávají i další specifické zdroje příjmů, které umožňují rozšíření finančních možností státu a přispívají k diverzifikaci zdrojů financování. Tato strukturovaná a legislativně podložená organizace příjmů je základem pro efektivní a transparentní řízení státních financí, umožňuje detailní plánování rozpočtových výdajů a zajišťuje stabilní základ pro ekonomický růst a rozvoj veřejných služeb v České republice.

V souladu s legislativními požadavky stanovenými zákonem č. 218/2000 Sb., je struktura příjmů státního rozpočtu České republiky pečlivě organizována do několika zásadních kategorií.

1. **Daňové příjmy** zahrnují širokou škálu daní, které jsou klíčovými zdroji pro financování veřejných potřeb. Mezi ně patří:
 - svěřené daně, které představují přímé daňové příjmy státu;
 - sdílené daně, včetně daně z příjmů fyzických a právnických osob, daně z přidané hodnoty a cla, tvoří významnou část daňových příjmů a jsou nezbytné pro rozpočtové plánování a realizaci státních výdajů.
2. **Nedaňové příjmy** poskytují doplňující zdroje financí, které nejsou získávány přímo z daní. Tyto příjmy zahrnují:
 - správní a soudní poplatky, příjmy z pronájmu státního majetku, příjmy od organizačních složek státu a příspěvkových organizací;
 - odvody od České národní banky, přijaté úroky, sankce za porušení rozpočtové kázně a ostatní nedaňové příjmy.
3. **Kapitálové (investiční) příjmy** jsou určeny pro financování dlouhodobých, zejména investičních potřeb státu, a zahrnují:
 - příjmy z prodeje majetku, akcií a majetkových podílů, příjmy z emisí obligací a splátky návratných finančních výpomocí.

Systematické uspořádání výdajů státního rozpočtu dle Maaytové et al. (2018, s. 108-110) zajišťuje, že správa a distribuce finančních zdrojů státu probíhá s maximální efektivitou a transparentností. Tato struktura nejenže umožňuje přesné sledování a hodnocení finančních toků v rámci různých sektorů státní správy, ale také poskytuje základ pro strategické plánování a alokaci rozpočtových prostředků. Díky tomuto rozčlenění může stát lépe identifikovat priority ve veřejných výdajích, optimalizovat využití dostupných zdrojů a reagovat pružně na měnící se ekonomické a sociální potřeby společnosti.

V souladu s legislativním rámcem stanoveným zákonem č. 218/2000 Sb., jsou výdaje státního rozpočtu České republiky pečlivě kategorizovány do tří primárních skupin.

1. **Mandatorní výdaje**, které jsou legislativně stanoveny a na jejichž výši vláda nemá možnost krátkodobě zasahovat. Patří sem převody sociálního charakteru pro občany, jako jsou penze, nemocenské dávky, podpora při ztrátě zaměstnání, sociální podpora a péče, příspěvky na doplňkové penzijní spoření, úhrady spojené se službou státního dluhu a výdaje na podporu poskytování hypotečních úvěrů.

2. **Kvazimandatorní výdaje** představují výdaje, které nejsou přímo ustanoveny zákonem, ale jsou považovány za závazné, jelikož stát se zavázal k jejich financování. Mezi tyto výdaje náleží odplaty zaměstnancům státních a příspěvkových organizací, náklady na obranu, výdaje spojené s politikou zaměstnanosti, transferové platby do rozpočtů regionů a výdaje na humanitární pomoc.
3. **Kapitálové výdaje** jsou zaměřeny na pokrytí potřeb s dlouhodobým horizontem a obvykle se týkají jednorázových investičních projektů. V souladu se zákonem č. 218/2000 Sb. sem patří investice ve veřejném sektoru, splátky investičních úvěrů a půjček z emisí střednědobých a dlouhodobých dluhopisů.

Tato metodika umožňuje komplexní a strukturovaný přístup k plánování a realizaci státního rozpočtu, zajišťuje transparentní a odpovědné hospodaření s veřejnými financemi a podporuje efektivní rozvoj veřejných a sociálních služeb.

2.1.2 Veřejný dluh

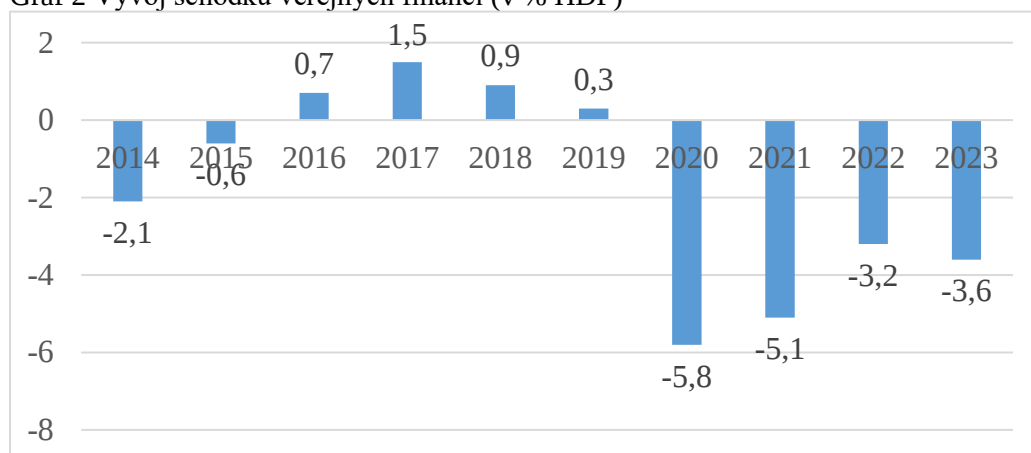
Dle Maaytové et al. (2018, s. 189) je veřejný dluh typicky charakterizován jako agregát finančních závazků, které jsou generovány v rámci financování operací veřejného sektoru a jsou adresovány jak vnitrostátním, tak mezinárodním ekonomickým subjektům. Tento dluh představuje nárokům ostatních ekonomických jednotek na státní rozpočet a vzniká bez ohledu na prvotní příčinu vzniku těchto nároků. Je zásadní si uvědomit, že s růstem veřejného dluhu narůstají i budoucí fiskální zatížení občanů, neboť tyto dluhy budou muset být nakonec financovány z jejich daní. Klíčovým aspektem definice veřejného dluhu není jeho původ, nýbrž jeho současná podoba a možné implikace pro ekonomickou stabilitu a státní financování.

Autoři Maaytové et al. (2018, s. 189) dále uvádí, že veřejný dluh bývá obvykle prezentován v brutto podobě, tj. jako úhrn všech státních závazků, aniž by byla odečtena státní aktiva. Čistá hodnota veřejného dluhu, která vychází z rozdílu mezi hrubým dluhem a státními pohledávkami, čelí komplikacím ohledně vymahatelnosti pohledávek, výběru aktiv a jejich ocenění. V důsledku těchto problémů se velikost čistého dluhu liší napříč různými zeměmi, a tedy není vhodná pro mezinárodní srovnání. Nejčastěji je dle autorů pro srovnání mezi státy používán ukazatel dluhové kvóty, tedy podíl hrubého veřejného dluhu na hrubém domácím produktu (dále také HDP). V kontextu Evropské unie se jako měřítko zadluženosti členských zemí využívají fiskální maastrichtská kritéria, která stanovují, že schodek veřejných financí by neměl překročit 3 % HDP a hrubý veřejný dluh by neměl být vyšší než 60 % HDP.

V Grafu 2 Vývoj schodku veřejných financí (v % HDP) je ilustrován vývoj schodku veřejných financí v období let 2014 až 2023. V roce 2015 byl zaznamenán mírný pokles o -0,6 %, HDP, avšak v následujících letech bylo pozorováno postupné zvyšování, s výrazným nárůstem na 1,5 % HDP v roce 2017. Nárůst se udržel, ačkoli méně výrazně, s hodnotou 0,9 % HDP v roce 2018, po kterém následoval pokles na 0,3 % HDP v roce 2019. V roce 2020 byl evidován značný propad tohoto ukazatele, kdy schodek veřejných financí klesl na -5,1 % HDP. Tento výrazný pokles lze přičíst ekonomickému dopadu pandemie COVID-19, která měla za následek zvýšení státních výdajů a zpomalení hospodářského růstu. V letech 2021 a 2022 došlo k postupnému zlepšení této situace, kdy byly hodnoty schodku zaznamenány na -3,2 % HDP a -3,6 % HDP. Pro rok 2023 se tento ukazatel stabilizuje na úrovni -3,6 % HDP, což naznačuje určité zotavení ekonomiky a snahu o fiskální stabilitu.

Tyto údaje, popsané výše a graficky znázorněné níže reflektují fiskální výzvy, před kterými stojí vláda, a ukazují důležitost udržitelného hospodaření ve vztahu k ekonomickému růstu a stabilitě.

Graf 2 Vývoj schodku veřejných financí (v % HDP)

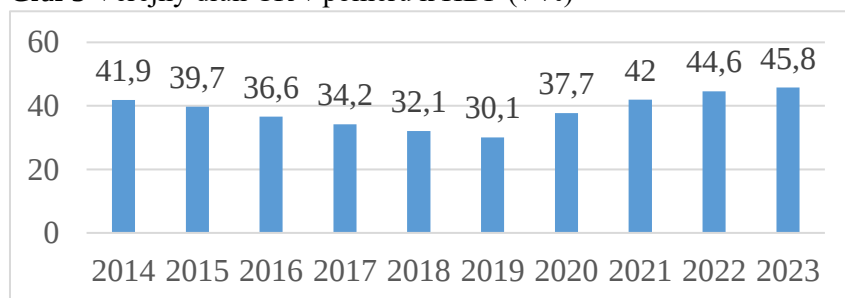
Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z ČSÚ (2024)

Graf 3 Veřejný dluh ČR v poměru k HDP (v %) níže ilustruje vývoj veřejného dluhu České republiky jako podílu na HDP od roku 2014 do roku 2023. V roce 2014 byl tento poměr 41,9 % HDP, což svědčí o relativně vysokém zadlužení v porovnání s celkovým ekonomickým výkonem země. Následující rok došlo k mírnému poklesu na 39,7 % HDP. Tento trend pokračoval sestupně až do roku 2019, kdy poměr veřejného dluhu k HDP dosáhl nejnižší hodnoty 30,1 % v daném desetiletém období.

Nicméně v roce 2020 došlo k obratu trendu, kdy se poměr veřejného dluhu k HDP zvýšil na 37,7 %, což lze přičíst zřejmě nákladům spojeným s pandemickou krizí. Od tohoto bodu byl zaznamenán kontinuální růst, až dosáhl 42 % v roce 2021 a dále 44,6 % v roce 2022.

Pozorovatelný vzestupný trend ve veřejném dluhu v období od roku 2020, který vyvrcholil hodnotou 45,8 % HDP v roce 2023, jasně signalizuje zvýšenou fiskální zátěž, která je přisuzována primárně zesíleným výdajům státního rozpočtu a současnému poklesu ekonomické dynamiky. Takový rozvoj situace vyžaduje pečlivou fiskální konsolidaci, aby se předešlo neudržitelnému zadlužení a jeho negativním dopadům na makroekonomickou stabilitu. V této souvislosti je nezbytná aplikace restriktivní fiskální politiky, která by měla za cíl stabilizovat dluhovou trajektorii a obnovit rovnováhu státního rozpočtu. Implementace takových opatření se stává imperativem pro zajištění fiskální udržitelnosti a ekonomického zdraví České republiky.

Graf 3 Veřejný dluh ČR v poměru k HDP (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR (2024)

Dle Maaytové et al. (2018, s. 191) faktory ovlivňující dynamiku veřejného dluhu jsou rozmanité a zahrnují primárně ekonomickou situaci státu, politickou situaci, nastavení fiskální regulace, sociálněpolitické rozhodnutí a demografický vývoj.

Autoři Maaytové et al. (2018, s. 191) dále zmiňují, že v kontextu ekonomické situace je hlavním ukazatelem tempo růstu hrubého domácího produktu, úroveň nezaměstnanosti a výše úrokové sazby. Absolutní výše státního zadlužení také hraje významnou roli, neboť s rostoucí mírou dluhové zátěže se zvyšují i povinné výdaje na jeho splácení, což klade další nároky na státní rozpočet a komplikuje snahy o jeho vyrovnanost, nebo dokonce o dosažení přebytku. Rozšiřování dluhového portfolia vlády skrze emisi nových dluhopisů, nebo refinancování stávajícího dluhu za vydávání nových, vyžaduje často nabízení atraktivnějších úrokových sazeb, což má za následek navýšení nákladů spojených s dluhovým managementem. Při překročení určitého objemu zadlužení se pak věřitelé mohou domáhat kompenzace za zvýšené riziko nesplacení formou vyšší úrokové míry.

Dle autorů Maaytové et al. (2018, s. 191) politická situace, která obvykle před volbami zažívá výrazné změny ve fiskální politice, jako jsou nárůsty veřejných výdajů nebo úpravy daňových sazeb, vede k potenciálnímu rozpočtovému deficitu. V případě uznání politického vlivu na veřejný dluh je možné argumentovat existencí rozdílů ve výši dluhu mezi státy se srovnatelnými ekonomickými podmínkami, které by jinak byly ekonomicky obtížně vysvětlitelné. Autoři dále popisují, že veřejný dluh ovlivňuje institucionalizace fiskálních pravidel. Ty jsou pochopeny jako soubor trvalých zásad ovlivňujících rozpočtovou politiku státu na straně příjmů i výdajů. Aby byla fiskální pravidla efektivní, musí být definována s jasnou a závaznou povahou, zakotvena v základních právních dokumentech, jako je Ústava, zákon, nebo mezinárodní dohoda. Zásadní je také jejich transparentnost, umožňující veřejnou kontrolu, a existence sankčních mechanismů za jejich nedodržování.

Sociální politika a systém sociálního zabezpečení se dle Maaytové et al. (2018, s. 191) rovněž výrazně zasahují do dynamiky veřejného dluhu. Vzhledem k tomu, že demografické proměny mají tendenci modifikovat strukturu populace a její potřeby, jsou tyto změny významným faktorem v dlouhodobém horizontu a mají přímý dopad na vyváženost veřejných financí. Stárnutí populace, migrace a změny v populačním růstu tak představují další klíčové proměnné, které je nezbytné zohlednit při hodnocení veřejného dluhu a jeho trvalé udržitelnosti.

Maaytová et al. (2018, s. 186) popisuje, že dlouhodobý vliv rozpočtových schodků na finanční zdraví státu je často interpretován v negativním světle, jelikož tato nerovnováha vyžaduje pokrytí nebo financování. Tato situace může vést k narůstání objemu veřejného dluhu a s tím spojených nákladů na jeho obsluhu, což je v ekonomii označováno jako dluhová služba. Nárůst výdajů na obsluhu dluhu pak může vyvolat další nerovnováhu v rozpočtové struktuře příjmů a výdajů, což je obzvláště zřetelné v případě, že úroková sazba spojená s veřejným dluhem zůstává stabilní nebo roste. Tento proces může vést ke zvýšené fiskální zátěži a tlaku na veřejné finance. Když vláda přistoupí k emisi cenných papírů jako způsobu krytí deficitu, tato akce může mít za následek zvýšení peněžní nabídky na trhu, což může být potenciálním katalyzátorem inflace. Inflační tlaky jsou pak dalším faktorem, který může ztížit správu veřejného dluhu a vyvíjet další nátlak na ekonomiku.

2.1.3 Charakteristika daní

Kubátová (2018, s. 15-16) uvádí, že daň je povinná, nevratná platba do veřejného rozpočtu, určená zákonem. Cílem daní je zajištění financování společenských potřeb na různých úrovních, včetně rozpočtů obcí, krajů, státu, státních fondů nebo rozpočtu Evropské unie. Povinnost platit daně je považována za jednu ze základních občanských povinností v moderní společnosti, a proto je důležité, aby daňová povinnost byla jasná a transparentní. Daň je neúčelová, což znamená, že v okamžiku jejího placení není určeno, na jaký konkrétní účel budou tyto peníze využity.

Také je dle Kubátové (2018, s. 15-16) neekvivalentní, jelikož výše daně, kterou jednotlivec platí, nemá přímou souvislost s množstvím veřejných služeb, které osoba využije, nebo s konkrétním využitím vybraných peněz. Některé daně mají také sociální zaměření, jako například snižování rozdílů v příjmech mezi lidmi, což přispívá k jejich společenské přijatelnosti. Daně mají pravidelný charakter a jsou vybírány v pevně stanovených intervalech, což odpovídá pravidelným potřebám veřejných rozpočtů.

Funkce daní

Vančurová a Zídková (2022, s. 3) popisují, že daně se stávají významným nástrojem ekonomické politiky státu, a od nich se očekává, že budou plnit více funkcí než pouze financování veřejných rozpočtů. Moderní daně mohou mít celou řadu různých účelů. Mezi ty nejdůležitější patří:

- fiskální;
- alokační;
- redistribuční;
- stimulační a
- stabilizační.

Podle Volkánové a Klazara (2013, s. 11) primární funkcí daně, která spočívá v její schopnosti naplňovat veřejný rozpočet, se rozumí fiskální funkce. Avšak je důležité zdůraznit, že tato funkce nemůže být neomezeně posilována, protože přílišné zvyšování daňového výnosu může paradoxně vést k opačným výsledkům. Příkladem může být snížení výnosu jiné daně nebo zvýšené úsilí daňových poplatníků vyhnout se placení daně. Rovněž je třeba počítat s potenciálními negativními dopady jak na makroekonomické úrovni, jako je například zvýšení míry nezaměstnanosti, tak na mikroekonomické úrovni, což může zahrnovat například úpadek ekonomického subjektu.

Dle Vančurové a Zídkové (2022, s. 3) se alokační funkce daní zaměřuje na korigování situací, kde tržní mechanismy nejsou efektivní nebo neodpovídají vládním cílům pro optimální rozvoj společnosti. Daně mohou plnit tuto funkci tím, že směřují finanční prostředky do konkrétních oblastí nebo odvětví, kde je veřejný zájem o investice. Většině subjektů je téměř jedno, zda dostanou dotaci od státu nebo nižší daň, pokud to pomáhá financovat potřebné investice.

Vančurová a Zídková (2022, s. 4) píší, že **redistribuční** funkce daní vychází z toho, že tržní mechanismy mohou vést k neakceptovatelné nerovnosti příjmů ve společnosti, i když jsou efektivní. Daně mohou sloužit k vyrovnaní těchto rozdílů tím, že zdaní bohatší více než chudší. To může pomoci státu přerozdělovat příjmy z bohatších k chudším prostřednictvím sociálních dávek a podobně. Stejný princip může platit i pro podniky, například přerozdělení bohatství z bohatších do chudších regionů nebo do perspektivních odvětví, která jsou pro ekonomiku důležitá.

MBA Knowledge base (2021) popisuje, že stimulační funkce daní je zaměřena na podporu specifických socioekonomických procesů. Tato funkce je realizována skrze systém daňových úlev, výjimek a preferenčních uspořádání, které jsou stanoveny platnou legislativou. Cílem je poskytnout podporu různým kategoriím daňových poplatníků, jako jsou majitelé malých podniků, zemědělci, investoři nebo charitativní organizace, aby se podpořil jejich růst a rozvoj. Naopak, destimulační funkce omezuje určité socioekonomické procesy prostřednictvím záměrného zvýšení daňového zatížení. To může zahrnovat například zavedení vysokých daňových sazeb jako ochranné opatření, které má podpořit domácí výrobce proti zahraniční konkurenci.

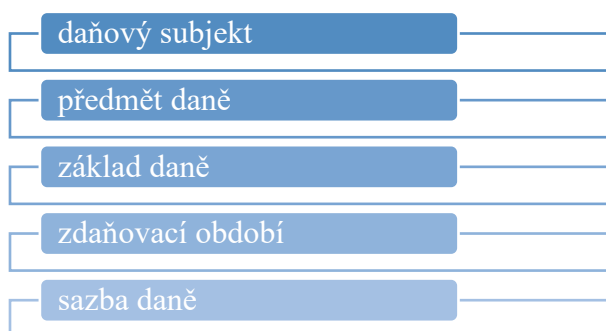
Volkánová a Klazar (2013, s. 13) uvádí, že z historického hlediska je stabilizační funkce daní považována za nejmladší. Tato funkce slouží ke zmírnění výkyvů ekonomického cyklu. V období hospodářského růstu, kdy dochází k rychlému nárůstu důchodů a spotřeby, jsou daně vybírány ve vyšší míře do veřejných rozpočtů, což přispívá k prevenci přehřátí ekonomiky a zároveň umožňuje vytváření rezerv pro období ekonomického poklesu. Naopak v období stagnace je díky daním, které odčerpávají relativně menší část prostředků do veřejných rozpočtů, podporován restart ekonomické aktivity.

Je však důležité poznamenat, že politické rozhodnutí ohledně daní může být ovlivněno různými faktory a může mít různé dopady na ekonomii a společnost.

Konstrukční prvky daně

Podle Volkánové a Klazara (2013, s. 13) je získání potřebných finančních prostředků a hodnocení dopadů daní na ekonomické subjekty a domácnosti závisí na složité konstrukci daní. Tato konstrukce zahrnuje rozhodnutí o tom, kdo daně platí (daňový subjekt), co bude zdaněno (předmět daně), jaké osvobození od daní bude uděleno, jak se stanoví základ daně a období pro jeho určení (zdaňovací období), možnosti odečtů od základu daně, úroveň sazeb daní a případné slevy na dani. Teprve poté, co jsou všechny tyto kroky provedeny, je možné přistoupit k výpočtu daňové povinnosti.

Obrázek 5 Konstrukční prvky daně

Zdroj: vlastní zpracování na základě Vančurové a Zídkové (2022, s. 5)

Celý tento systém může ovlivnit to, jak daně vnímají jednotlivci a firmy, a to, jak náročná je administrace a evidence související s výběrem daní. Existuje mnoho konstrukčních prvků daní, avšak několik z nich hraje zásadní roli, kterých výčet je uveden v Obrázku 5 Konstrukční prvky daně výše. Konkrétně se jedná o pojmy jako daňový subjekt, předmět daně, základ daně, zdaňovací období a sazba daně.

Daňový subjekt je právnická nebo fyzická osoba, kterou zákon označuje jako poplatníka nebo jako plátce daně, jak uvádí odstavec 1) § 20 zákona č. 280/2009 Sb. V daňovém systému je to ten, kdo je povinen podle zákona zaplatit daně na státní rozpočet nebo jiný veřejný rozpočet.

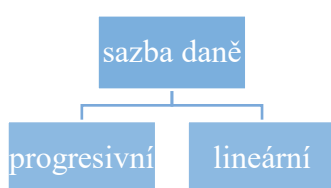
Vančurová a Zídková (2022, s. 8-13) uvádí, že **předmět daně** je to, na co se daň vztahuje, tedy co je zdaněno. Jedná se o konkrétní ekonomický, finanční, nebo jiný subjekt, který podléhá zdanění a na jehož základě jsou daně vyměřovány. Předmět daně může zahrnovat různé aspekty, jako jsou příjmy, majetek, transakce, služby, nebo určité výrobky.

Autorky dále definují, že **základ daně** představuje částku, na kterou se aplikuje daňová sazba k výpočtu výše daně, kterou daňový subjekt musí zaplatit. Tento základ je důležitým faktorem při určování daňové povinnosti. Základ daně může být odvozen od různých ekonomických veličin, jako jsou příjmy, majetek, obrat, nebo další relevantní faktory podle druhu daně.

Zdaňovací období je podle Volkánové a Klazara (2013, s.19) časové období, ve kterém se určují a vybírají daně. Bývá to obvykle jeden kalendářní rok, ale může to být i jiné časové období, například měsíc, kvartál nebo jiné. Pro daňová období se stanovují termíny pro podání daňových přiznání, placení daní a dalších daňových povinností.

Sazba daně je dle Kubátové (2018, s. 20) procentuální částka z určitého základu daně, kterou daňový subjekt musí zaplatit. Určuje, kolik procent z tohoto základu subjekt musí odvést státu či jiné daňové autoritě. Může být vyjádřena jako pevné procento nebo se může měnit v závislosti na výši základu daně. Tato sazba může být stanovena zákonem ve formě pevného procenta, které zůstává neměnné, nebo se může měnit v závislosti na druhu a výši základu daně, což umožňuje diferenciaci sazeb v rámci různých druhů daní a zdaňovacích kategorií. V daňovém systému, jak je zobrazeno v Obrázku 7 Sazba daně, lze identifikovat dvě základní kategorie sazeb daně, a to progresivní sazbu daně a lineární sazbu daně.

Obrázek 6 Sazba daně

Zdroj: vlastní zpracování (2024)

Progresivní sazba daně je dle Kubátové (2018, s. 20) systém zdanění, ve kterém se daňová sazba zvyšuje s narůstajícím příjmem poplatníka. To znamená, že čím vyšší je příjem jednotlivce nebo firmy, tím vyšší procento jejich příjmu je podléháno zdanění. Tato forma daně slouží k dosažení většího sociálního vyrovnání tím, že vyšší příjmové vrstvy platí vyšší procento svého příjmu ve formě daně, což může pomoci snižovat ekonomickou nerovnost.

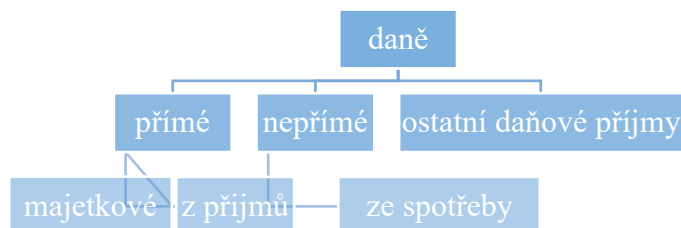
Naproti tomu **lineární sazba daně** je dle Kubátové (2018, s. 20) konstantním procentním obnosem, který se nemění v závislosti na výši základu daně. V tomto případě platí všichni daňoví poplatníci stejný procentuální podíl daně bez ohledu na svůj příjem nebo základ daně. Lineární sazba daně nabízí jednoduchý a přehledný způsob zdanění a používá se v různých kontextech a typech daní, včetně některých druhů spotřebních daní.

2.1.4 Daňový systém v České republice

V českém daňovém systému dochází k rozlišení daní do tří základních skupin, z nichž každá má své specifické vlastnosti a dopady na ekonomiku a obyvatele. Tři kategorie daní, které jsou rozlišovány, zahrnují daně přímé a nepřímé, spolu s dalšími daňovými příjmy. Daně přímé se dále dělí na daně majetkové a daně z příjmů a daně nepřímé jsou zejména dane ze spotřeby.

Pro lepší pochopení tohoto rozdělení slouží Obrázek 6 Daňový systém v ČR, které nám nabízí strukturovaný pohled na tento systém.

Obrázek 7 Daňový systém v ČR

Zdroj: vlastní zpracování (2024)

Daně přímé jsou daně, které poplatník platí přímo z vlastního příjmu nebo majetku, a nelze je snadno přenést na jinou osobu nebo subjekt, což znamená, že poplatník nese daňovou zátěž a nemá možnost přenést tuto daň na někoho jiného (Kubátová, 2018, s. 20). Příklady daní přímých daní zahrnují daně z příjmů právnických osob (dále také DPPO), daně z příjmů fyzických osob (dále také DPFO) a daně z majetku, které jsou spojeny s osobními charakteristikami poplatníka.

Kubátová (2018, s. 20) uvádí, že **daně nepřímé** jsou naopak daně, které může subjekt, který je odvádí (plátce), přenést na jinou osobu nebo subjekt. Toto přenášení daně obvykle probíhá prostřednictvím zvýšení cen zboží nebo služeb. Plátce daně je ten, kdo tuto daň odvádí finančnímu úřadu, ale fakticky ji platí poplatník tím, že zaplatí vyšší cenu za produkt nebo službu. Příklady daní nepřímých daní zahrnují dane ze spotřeby a dane z obratu, včetně daně z přidané hodnoty (dále také DPH) a také clo.

Rozlišení mezi daněmi přímými a nepřímými má dle Kubátové (2018, s. 20) význam pro daňové zákonodárství a terminologii. U daní přímých se obvykle mluví o poplatnících, kteří přímo platí daně, jako jsou poplatníci daně z příjmu a poplatníci daně z majetku. Naopak, u daní nepřímých jsou dva hlavní subjekty: plátce, který odvádí daň finančnímu úřadu, a poplatník, který fakticky nese daň tím, že platí vyšší cenu za zboží nebo služby. Toto rozlišení je důležité pro pochopení toho, jak jsou daně strukturovány a jak ovlivňují jednotlivce, firmy a ekonomiku jako celek. Daně přímé mohou mít významný dopad na osobní finance a příjmy jednotlivců, zatímco daně nepřímé mohou ovlivnit spotřebitelské náklady a ceny na trhu.

Ostatní daňové příjmy jsou částí daňového systému, kterou nelze jednoznačně zařadit do kategorií přímých nebo nepřímých daní. Tyto příjmy mají často doplňkový charakter. Jedním z významných druhů ostatních daňových příjmů v České republice je pojistné na sociální pojištění (Vančurová, Zídková, 2022, s. 51). Pojistné je placeno zaměstnavateli a zaměstnanci a má za cíl financovat sociální dávky, jako jsou nemocenské, invalidní nebo penze. I když je toto pojistné placeno soukromými subjekty a plyne zdravotním pojišťovnám, splňuje veškeré základní atributy daně (Vančurová, Zídková, 2022, s. 51). To znamená, že je povinné, nesmí být přenášeno na jiné subjekty a má dopad na veřejné finance.

Jinou důležitou charakteristikou českého daňového systému je daňový mix. Pod tímto pojmem rozumíme rozmanitou paletu daní, jak již bylo zmíněno dříve, jež slouží k financování státního rozpočtu. Jeho hlavním cílem je zajistit dostatečné příjmy pro státní rozpočet, přičemž současně usiluje o dosažení různých ekonomických a sociálních cílů, jako je podpora ekonomického růstu, zajištění sociální spravedlnosti a ochrana životního prostředí.

Tabulka 1 Výnos daní v ČR v roce 2023 v mld. Kč a v % výše sumarizuje strukturu výnosů daní v České republice pro rok 2023 s detailem na hlavní složky, jak jsou evidovány ve státním rozpočtu.

Tabulka 1 Výnos daní v ČR v roce 2023 v mld. Kč a v %

Druh příjmu	v mld. Kč	v %
Pojistné na sociální zabezpečení	689,28	29,11
Daň z přidané hodnoty	567,17	23,95
Daň z příjmů právnických osob	313,25	13,23
Pojistné na zdravotní pojištění	292,45	12,35
Daň z příjmů fyzických osob	235,32	9,94
Spotřební daně	155,61	6,57
Daň z neočekávaných zisků	39,14	1,65
Ostatní (cla, mýtné aj.)	20,19	0,85
Odvod z nadměrných příjmů	18,52	0,78
Daň z hazardních her	18,30	0,77
Daň z nemovitosti	12,45	0,53
Silniční daň, dálniční poplatek	6,35	0,27

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR (2024)

S celkovým výnosem 689,28 miliard Kč, což představuje 29,11 % z celkových příjmů, pojistné na sociální zabezpečení výrazně převyšuje ostatní kategorie daní a je klíčovým pilířem státního rozpočtu. Výnosy z daně z přidané hodnoty dosahují 567,17 miliard Kč a představují 23,95 %, což podtrhuje její význam jako hlavní nepřímé daňové zatížení. Daň z příjmů právnických osob je zastoupena v objemu 313,25 miliard Kč, což je 13,23 % celkových daňových příjmů, a odráží tak význam korporátního sektoru pro daňové příjmy státu. Oproti tomu daň z příjmů fyzických osob představuje 235,32 miliard Kč, tedy 9,94 % z celku, což ukazuje na relativní podíl daní od individuálních poplatníků. Doplnkovým zdrojem příjmů jsou spotřební daně, které činí 155,61 miliard Kč, představující 6,57 % celkového objemu výnosů, a odhalují ekonomický dopad nepřímého zdanění na spotřebu. Mezi méně významné, avšak důležité příjmy patří příjmy z neočekávaných zisků a odvody nadměrných příjmů, které přispívají k regulaci ekonomických cyklů a k fiskální stabilitě.

Z Tabulky 1 je patrné, že v České republice je největší podíl na daňových příjmech tvořen sociálním pojištěním, daní z přidané hodnoty, daní z příjmů právnických osob a daní z příjmů fyzických osob.

V této diplomové práci bude proveden rozbor pouze vybraných oblastí, které mají významný vliv na daňové příjmy, zejména se zaměřením na daň z příjmů fyzických osob, daň z přidané hodnoty a aspekty sociálního pojištění.

Daň z příjmů fyzických osob

Daň z příjmů fyzických osob je důchodovou přímou daní, kterou upravuje zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (dále také ZDP). ZDP stanovuje, kdo je povinen tuto daň platit, jakým způsobem se vypočítává daňový základ a také uvádí, které příjmy jsou od daně osvobozeny.

Daň z příjmů fyzických osob představuje jednu z nejvýznamnějších daňových povinností v České republice.

Podle zákona č. 586/1992 Sb. se **poplatníkem daně z příjmů fyzických osob** rozumí fyzická osoba, která je daňovým rezidentem České republiky, nebo je daňovým nerezidentem.

Daňový rezident je ten, kdo má bydliště na území České republiky nebo zde pobývá delší dobu v souladu s daňovými předpisy. Za daňové rezidenty jsou považováni jedinci, kteří stráví více než stanovený počet dní v České republice v průběhu jednoho kalendářního roku. Tito rezidenti mají povinnost podávat daňová přiznání za všechny své příjmy, ať už pocházejí ze zdrojů na území České republiky, nebo ze zahraničí.

Naopak daňoví nerezidenti jsou jedinci, kteří nemají trvalé bydliště v České republice a zde se také nezdržují po většinu času. Tito poplatníci jsou povinni platit daň pouze z příjmů, které plynou ze zdrojů na území České republiky. Toto pravidlo zahrnuje i osoby, které pobývají v České republice pouze za účelem studia nebo léčení, a to i v případě, že se na území České republiky nezdržují trvale.

Obrázek 8 Předmět daně z příjmů fyzických osob

§6	•Příjmy ze závislé činnosti
§7	•Příjmy ze samostatné činnosti
§8	•Příjmy z kapitálového majetku
§9	•Příjmy z nájmu
§10	•Ostatní příjmy

Zdroj: vlastní zpracování (2024)

Pro lepší pochopení předmětu daně z příjmů fyzických osob, je vložen Obrázek 8 Předmět daně z příjmů fyzických osob výše, který zobrazuje jednotlivé paragrafy a příjmy které jsou v něm vymezeny. Zákon o daních z příjmů konkrétně vymezuje, že **předmětem daně z příjmů fyzických osob** jsou:

- **Příjmy ze závislé činnosti (§6 ZDP)** – Tento typ příjmů se vyznačuje tím, že jsou vztahovány k pracovněprávnímu, služebnímu nebo členskému poměru. K těmto příjmům patří i odměny za výkon činnosti členem družstva, společníkem společnosti s ručením omezeným a komandistou komanditní společnosti, a dále odměny za výkon funkce v orgánech právnické osoby a likvidátora.
- **Příjmy ze samostatné činnosti (§7 ZDP)** – Tyto příjmy zahrnují příjmy ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství, živnostenského a jiné podnikání a podíl společníka veřejné obchodní společnosti a komplementáře komanditní společnosti. Dále se za příjem považuje příjem spojený s užitím nebo poskytnutím práv z průmyslového vlastnictví, autorských práv, příjem z nájmu majetku zařazeného v obchodním majetku a výkony nezávislých povolání.
- **Příjmy z kapitálového majetku (§8 ZDP)** – Sem patří podíly na zisku obchodních korporací nebo podílových fondů, dividendy, úroky a jiné výnosy z úvěrů a půjček.
- **Příjmy z nájmu (§ 9 ZDP)** – Zahrnují všechny příjmy z pronájmu různých druhů majetku, včetně movitých a nemovitých věcí.
- **Ostatní příjmy (§ 10 ZDP)** – Těmito příjmy se rozumí příjmy, které mají povahu příležitostnou, například příjmy z převodů majetku, podílové příjmy, výhry z loterie a další podobné příjmy.

Zákon dále popisuje, co je **osvobozeno od daně z příjmů fyzických osob**. Jedná se o příjmy, které nejsou zahrnuty do výpočtu daňového základu a z nichž není vybírána daň. Mezi příjmy, které jsou osvobozeny od daně, patří zejména příjmy z prodeje rodinného domu a s ním souvisejícího pozemku nebo bytové jednotky, pokud byl příjemce trvalým obyvatelem nejméně po dobu dvou let. Dále sem patří náhrady za majetkové nebo nemajetkové škody, příjmy ve formě dávek nebo služeb poskytovaných z nemocenského a důchodového pojištění, stipendia a různé formy sociálních podpor, příjmy z důchodů a další platby spojené s osobním pojištěním.

Sazba daně z příjmů fyzických osob v České republice je progresivní a činí 15 % do výše čtyřnásobku průměrné mzdy. Při překročení této hranice se aplikuje vyšší sazba 23 %. Avšak od 1. ledna 2024 se tato hranice pro použití vyšší sazby sníží na trojnásobek průměrné mzdy, což povede k rozšíření skupiny domácností s vyššími příjmy, na které se vztahuje tato vyšší daňová sazba.

Daň z přidané hodnoty

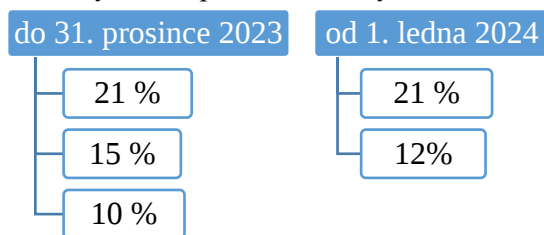
Daň z přidané hodnoty v České republice je spotřební daň, regulovaná zákonem č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty (dále také DPH). Tento zákon stanovuje, kdo je povinen platit DPH, jak se vypočítává daňová povinnost a specifikuje, na které transakce se DPH vztahuje. Daň z přidané hodnoty představuje důležitou daňovou povinnost v českém systému, ovlivňující široké spektrum ekonomických aktivit.

Podle zákona č. 235/2004 Sb. jsou **daňovými subjekty** osoby povinné k dani, které uskutečňují ekonomickou činnost neboli podnikatelé. Pokud osoba povinná k dani překročí stanovený limit (v roce 2023 je tento limit 2 miliony Kč) stane se plátcem DPH, pokud neuskutečňuje pouze osvobozené plnění. Osoba povinná k dani, která není plátcem se stává identifikovanou osobou dnem pořízení zboží, poskytnutím služby nebo dodáním zboží do jiného členského státu.

Druhý odstavec zákona dále stanovuje, **předmět daně** v České republice. Jedná se o dodání zboží nebo poskytnutí služby za úplatu, přičemž tato činnost musí být vykonána osobou, která je povinna platit DPH. Kromě toho se daň vztahuje na pořízení zboží nebo nového dopravního prostředku z jiného členského státu, pokud má místo plnění v tuzemsku. Zároveň se DPH týká dovozu zboží s místem plnění v tuzemsku.

Zákon definuje, že **sazba daně** je stanovené procento, které se použije k výpočtu částky daně, kterou je subjekt povinen odvést státu z hodnoty dodaného zboží nebo poskytnuté služby. Sazby daně jsou diferenciovány mezi standardními a sníženými sazbami v závislosti na druzích transakcí a zbožích, které podléhají DPH. Do konce roku 2023 byly v České republice využívány tři různé sazby daně: základní sazba ve výši 21 % a dvě snížené sazby, 15 % a 10 %. Od 1. ledna 2024 bylo provedeno zjednodušení, přičemž sazby daně byly zredukovány na dvě: základní sazba zůstala 21 %, zatímco snížená sazba byla upravena na 12 %.

Obrázek 9 Sazby daně z přidané hodnoty

Zdroj: vlastní zpracování (2024)

Tato změna je pro lepší přehled zobrazena výše v Obrázku 9 Sazby daně z přidané hodnoty níže.

Sociální zabezpečení

Sociální zabezpečení v České republice představuje komplexní systém zaměřený na poskytování sociální ochrany občanům. Tento systém, založený na principu povinných finančních příspěvků, má za úkol zajišťovat podporu v různých životních situacích, jako je onemocnění, invalidita, nezaměstnanost, důchod, péče o dítě nebo různé rodinné okolnosti. Jeho hlavním cílem je zajistit občanům a jejich rodinám finanční zabezpečení v případě potřeby a udržet adekvátní životní standard.

V rámci tohoto systému jsou občané, včetně zaměstnanců a zaměstnavatelů, zavázáni k platbě do sociálního pojištění skrze odvody z jejich mzdy nebo jiných příjmů. Sociální pojištění v České republice zahrnuje několik základních pilířů, jako jsou nemocenské pojištění, důchodové pojištění, pojištění v případě nezaměstnanosti a pojištění pro případ invalidity. Systém, řízený na základě právních předpisů a spravovaný státními institucemi, má za cíl podporovat sociální solidaritu a poskytovat ochranu občanům před sociálním vyloučením.

Dle MPSV (2023) od 1. července 2019 platí následující sazby pojistného na sociální zabezpečení:

- zaměstnavatelé jsou povinni odvádět pojistné ve výši 24,8 % z vyměřovacího základu. Tato částka zahrnuje 2,1 % pro nemocenské pojištění, 21,5 % pro důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti;
- zaměstnanci odvádějí pojistné ve výši 6,5 % z vyměřovacího základu;
- osoby samostatně výdělečně činné (dále také OSVČ) jsou povinny platit pojistné ve výši 29,2 % z vyměřovacího základu. Z této částky tvoří 28 % pojistné pro důchodové pojištění a 1,2 % pro státní politiku zaměstnanosti, pokud jsou účastny důchodového pojištění. V případě účasti v nemocenském pojištění činí pojistné 2,1 % z vyměřovacího základu, tedy 31,3 %.

Počínaje 1. lednem 2024 budou zaměstnanci nově odvádět i pojistné na nemocenské pojištění ve výši 0,6 % z vyměřovacího základu. To povede ke zvýšení celkové odvodové zátěže zaměstnanců na sociálním zabezpečení na 7,1 %. Výpočet odvodů pojistného pro OSVČ prochází také významnou změnou. Minimální vyměřovací základ nyní činí 25 %, a toto procento bude každoročně zvyšováno o 5% bodů, dosahující tak až na hranici 40 %.

2.2 Ozdravný balíček a jeho základní charakteristiky

Dne 11. května 2023 byl veřejnosti představen vládní Ozdravný balíček, obsahující 58 různých opatření, jak je uvedeno v dokumentu Ministerstva financí České republiky (MFČR, 2023a). Tyto opatření, jež nabyly účinnosti 1. ledna 2024, jsou považovány za významný krok směřující k revitalizaci a posílení fiskální stability v České republice pro období let 2024 až 2025.

Balíček byl sestaven s cílem dosáhnout celkově pozitivního vlivu na státní rozpočet České republiky, očekávaného nárůstu salda rozpočtu o významnou sumu ve výši 150,7 miliard korun, jak je detailněji rozvedeno v Tabulce 2 Dopad opatření na státní rozpočet 2024-2025 (v mld. Kč).

Tabulka 2 Dopad opatření na státní rozpočet 2024-2025 (v mld. Kč)

	2024	2025	Celkem
Výdaje	62,5	15,9	78,4
Dotace	45,6	8,8	54,4
Provoz státu	6,1	5,1	11,2
Platy ve veřejném sektoru	9,9	0	9,9
Ostatní výdaje	1	2	3
Příjmy	35,2	37,1	72,3
Odvody z DPP	1,8	0,2	2
Úprava DPFO	1,7	0,9	2,6
Revize sazeb DPH	-2,1	-0,2	-2,3
Zvýšení DPPO	0	21,8	21,8
Zvýšení daně z hazardu	4,2	0	4,2
Zvýšení daně z lihu	0,5	0,6	1,1
Zavedení nemocenské	11,9	1,1	13
Zvýšení daně z nemovitosti	9	0,3	9,3
Ostatní příjmy	-0,3	-0,1	-0,4
Odvody OSVČ	3	4,5	7,5
Zvýšení daně z tabáku	3,2	2,8	6
Daňové výjimky	2,3	5,3	7,6
Celkem	97,7	53,0	150,7

Zdroj: MFČR (2023)

Ve výše uvedené Tabulce 2 jsou uvedeny předpokládané dopady na státní rozpočet v jednotlivých letech. Pro rok 2024 jsou odhady omezení výdajů stanoveny na 62,5 miliard Kč, zatímco pro následující rok 2025 se předpokládá snížení na 15,9 miliard Kč, což v souhrnu představuje 78,4 miliard Kč. Z hlediska omezení výdajů jsou nejvýznamnější položkou dotace, kde v roce 2024 dosahují téměř 45,6 miliard Kč, avšak pro rok následující je predikován pokles na 8,8 miliard Kč.

V případě příjmů se odhaduje, že v prvním roce dosáhnou 35,2 miliard Kč a v roce druhém se zvýší na 37,1 miliard Kč, čímž celkově vytváří sumu 72,3 miliard Kč. Zvýšení sazby DPPO je výraznou položkou příjmů, s odhadovaným výnosem 21,8 miliard Kč v roce 2025. Zavedení nemocenské má v roce 2024 přinést 11,9 miliard Kč, ale pro rok 2025 je predikován výrazný pokles na 1,1 miliard Kč. Ze zvýšené daně z nemovitosti je očekávaný pozitivní dopad na státní rozpočet v hodnotě 9 miliard Kč v prvním roce a ve snížené míře, 0,3 miliard Kč, v druhém roce.

Odhadovaný celkový dopad těchto opatření na státní rozpočet je pozitivní a konkrétně pro rok 2024 ve výši 97,7 miliard Kč a pro rok 2025 se predikuje příjem 53 miliard Kč. To dohromady tvoří předpokládaný celkový deficit 150,7 miliard Kč za oba roky, což reflektuje sumarizaci očekávaných výdajů a příjmů spojených s realizací tohoto balíčku opatření.

Tento ambiciózní plán je významným krokem pro dosažení udržitelnosti veřejných financí a posílení ekonomiky České republiky. Jeho součástí je soubor opatření, která mají za cíl zajištění vyrovnaného státního rozpočtu a vytvoření prostoru pro investice do infrastruktury, sociálních služeb a dalších důležitých sektorů. Pro úspěšnou implementaci tohoto balíčku a dosažení jeho cílů je nezbytná spolupráce mezi vládou a legislativním orgánem, což vyžaduje koordinaci, vzájemné porozumění a zaměření na společné cíle. Taková spolupráce a koordinace zajišťují, že plánované opatření bude efektivně a účinně realizováno v zájmu dosažení stabilního a prosperujícího ekonomického prostředí.

Zde následuje krátký přehled jednotlivých opatření z představovaného daňového balíčku:

Výdaje

- Dotace –V roce 2024 bude provedeno snížení národních dotačních titulů ve většině resortních ministerstev. Změna v rozsahu národních dotací má za cíl optimalizovat veřejné výdaje a zajistit udržitelnost rozpočtu prostřednictvím účinné alokace finančních prostředků a snížení závazků;
- Provoz státu –V rámci fungování státního aparátu bude prováděno omezení provozních výdajů ve všech ministerstvech a rezortech, přičemž tyto snížení budou činit 5 % svých původních rozpočtů;
- Platy ve veřejném sektoru –Ve veřejném sektoru dojde k redukci mzdových nákladů, zpomalení růstu platů pro ústavní činitele a také k ukončení činnosti některých pracovišť Finanční správy.

Příjmy

- Odvody z DPP – Budou stanoveny dvě hranice při překročení, kterých bude zaměstnanec povinen odvádět pojistné. První hranice bude 25 % průměrné mzdy pro zaměstnance s jednou DPP u jednoho zaměstnavatele, a druhá hranice bude 40 % pro ty, kteří mají více DPP u více zaměstnavatelů;
- Úprava DPFO –Aktuální limit pro odvod progresivní daně pro fyzické osoby ve výši 23 %, který je stanoven na čtyřnásobek průměrné mzdy, bude snížen na trojnásobek průměrné mzdy;
- Revize sazeb DPH – Aktuální komplexní systém tří různých sazeb DPH, konkrétně základní sazba 21 % a dvě snížené sazby 15 % a 10 %, bude zjednodušen novou novelou na dva sazební stupně, a to základní sazbu 21 % a sníženou sazbu 12 %. Dále bude některé zboží podléhat nové sazbě DPH ve výši 0 %;
- Zvýšení DPPO – Ve zdaňovacím období 2024 dojde k navýšení současné sazby daně z příjmů právnických osob, která dosahuje 19 %, na novou sazbu ve výši 21 %;
- Zvýšení daně z hazardu – Dojde k navýšení druhé sazby daně z hazardu z její současné hodnoty 23 % na novou hodnotu 30 %;
- Zvýšení daně z lihu – Dojde k postupnému navyšování daně z lihu, kdy nejprve dojde k jejímu zvýšení o 10 % a následně v roce 2026 o dalších 5 %;

- Zavedení nemocenské – Bude obnoveno povinné nemocenské pojištění pro zaměstnance, přičemž sazba tohoto pojištění bude činit 0,6 %. a má přispět k udržitelnosti systému sociálního zabezpečení;
- Zvýšení daně z nemovitosti – Dojde k průměrnému zvýšení daně z nemovitých věcí o 80 % v porovnání s aktuálním daňovým režimem;
- OSVČ – V nadcházejících letech dojde postupně k zvyšování minimálního vyměřovacího základu pro osoby samostatně výdělečně činné z aktuálního 25 % na novou hranici 40 %. Toto zvýšení bude prováděno postupně, a to v rámci ročního navyšování o 5procentních bodů;
- Zvýšení daně z tabáku – Bude docházet k postupnému zvyšování daně z tabákových výrobků v následujících letech až do roku 2027. Nejprve dojde k jejímu zvýšení o 10 % a poté následně o dalších 5 %;
- Daňové výjimky – Od 1. ledna 2024 bude nově uveden limit ve výši 2 miliony korun, který omezí daňovou uznatelnost nákladů spojených s pořízením emisních vozidel. Současně bude zrušeno školkové, sleva na studenta, snížená sleva na manžela a další daňové výhody.

MFČR (2023c) předložilo několik úprav v rámci pozměňovacího návrhu, níže jsou uvedeny některé z těchto úprav:

- firmy budou moci využívat oficiální měny, jako je euro (EUR), britská libra (GBP) a americký dolar (USD), pokud provádějí většinu svých transakcí v dané měně, což jim umožní efektivněji řídit své obchodní operace v rámci zahraničního obchodu;
- odpovědnost za daň z nemovitých věcí zůstane v pravomoci obcí, které budou nadále spravovat tento aspekt daňového systému na lokální úrovni;
- nastane zavedení povinné evidence dohod o provedení práce, což zlepší transparentnost a kontrolu nad touto formou pracovního vztahu;
- dojde k urychlení procesu zvyšování daně z lihu, což může mít dopad na zdanění lihovin a alkoholických nápojů;
- následuje mírnější aplikace daně na alternativní nikotinové produkty, což může ovlivnit daňové zatížení těchto výrobků;
- daně budou uplatňovány pouze na realizované kurzové operace, což znamená, že budou zohledňovány a placeny pouze za aktuální realizované transakce na devizovém trhu;
- společnosti budou mít možnost zdanit pouze realizované kurzové operace, pokud se rozhodnou pro vstup do režimu vylučování kurzových rozdílů.

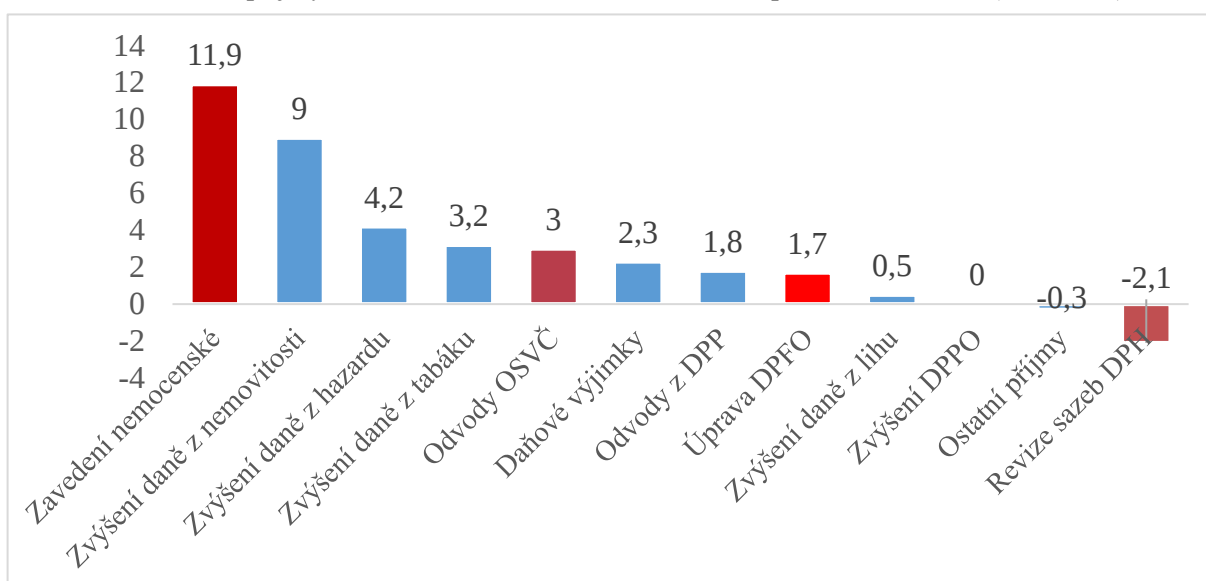
Dne 13. října 2023 se Poslanecká sněmovna České republiky sešla k třetímu čtení a schválila Ozdravný balíček, který prošel důkladným připomínkovým řízením a přijetím několika změn. Tento legislativní proces umožnil detailní a pečlivé upřesnění obsahu balíčku, který se zaměřuje na řadu opatření pro zlepšení různých aspektů politických a ekonomických podmínek v České republice.

O tři týdny později, dne 22. listopadu 2023, byl Ozdravný balíček podepsán prezidentem České republiky Petrem Pavlem. Tento akt znamenal poslední fázi legislativního procesu a umožnil vstup balíčku v platnost od 1. ledna 2024, čímž byl zahájen proces jeho realizace.

V rámci této práce budou prezentovány pouze vybrané části Ozdravného balíčku, se zaměřením na ty, které mají největší vliv na příjmy státního rozpočtu. Vzhledem k omezenému rozsahu práce není možné zahrnout úplný seznam všech opatření. Mezi hlavní změny patří úprava odvodové zátěže pro osoby samostatně výdělečně činné, revize progresivní sazby daně z příjmu fyzických osob, zavedení nového způsobu výpočtu nemocenské a upravení sazeb daně z přidané hodnoty.

Abychom představili vliv jednotlivých fiskálních nástrojů zahrnutých v Ozdravném balíčku na finanční strukturu státního rozpočtu pro nadcházející rok 2024, je přiložen Graf 4 Predikované příjmy z Ozdravného balíčku do státního rozpočtu roce 2024 (v mld. Kč) výše. Poskytuje přehledovou analýzu očekávaných dopadů konkrétních opatření Ozdravného balíčku na příjmovou i výdajovou stranu rozpočtu. Specifická opatření jsou v Grafu 4 vyznačena odstíny červené barvy, což napomáhá vizuálně rozlišit a identifikovat ty segmenty balíčku, jež budou v rámci této práce podrobeny detailnějšímu rozboru.

Graf 4 Predikované příjmy z Ozdravného balíčku do státního rozpočtu v roce 2024 (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR (2023)

I když windfall tax, často označovaná jako daň z neočekávaných zisků, nebyla zavedena jako přímá součást Ozdravného balíčku pro roky 2024/2025, její význam v rámci celkové fiskální politiky České republiky je nemalý. Tato daň, zaměřená na firmy v oblastech energetiky, bankovníctví a petrolejářství, byla implementována v roce 2022 a vstoupila do platnosti od 1. ledna 2023. Představuje restriktivní fiskální opatření podobně jako opatření v rámci Ozdravného balíčku. Windfall tax napomáhá získávání dodatečných příjmů pro státní rozpočet, což umožňuje financování dalších státních výdajů a přispívá k řešení ekonomických výzev země. Společně s Ozdravným balíčkem tak windfall tax hraje specifickou, ale komplementární roli v širší strategii, která směřuje k udržení ekonomické stability a podpoře udržitelného rozvoje České republiky.

2.2.1 Snížení počtu sazeb daně z přidané hodnoty

MFČR (2023b) popisuje, že se vláda představuje s ambiciózním plánem ohledně DPH, který zahrnuje snížení počtu sazeb DPH. Navrhuje se, že se dosavadní dvě sazby DPH, které činily 15 % a 10 %, sjednotí do jediné snížené sazby ve výši 12 %. Tato reforma má za cíl dosáhnout vyšší efektivity a transparentnosti v daňovém systému, omezit možnosti daňové optimalizace a odstranit zmatek v systému, například v případě různých sazeb DPH pro točené pivo.

Dle MFČR je hlavním odůvodněním tohoto návrhu zároveň respektování doporučení Národní ekonomické rady a názorů ekonomických expertů. Sjednocením snížených sazeb DPH na 12 % vláda rovněž snižuje celkové DPH (a tím i příjmy státního rozpočtu) na řadě zboží a služeb, které jsou považovány za citlivé pro občany. Sem patří například potraviny bez nápojů, určité léky nebo farmaceutické výrobky, stavební práce, dětské autosedačky a pohřební služby. Jednou z významných změn v tomto návrhu je zacházení s knihami. Vláda navrhuje, že na knihy nebude uvalována DPH vůbec a bude aplikována nulová sazba. Toto opatření má podpořit čtenářství a dostupnost knih pro veřejnost.

MFČR uvádí, že dle vlády naopak, některé položky, které byly zařazeny do snížené sazby DPH z důvodu specifických situací, jako byla pandemie COVID-19 a povinnost evidence tržeb (EET), budou převedeny zpět do základní sazby DPH. Konkrétně to zahrnuje kadeřnické a holičské služby, točené pivo, služby autorů a umělců, sběr, přepravu a skládkování komunálního odpadu, opravy obuvi, kožených výrobků a kol, úklidové práce a palivové dřevo. Ostatní položky z jedné z těchto dvou snížených sazeb zůstanou ve sjednocené snížené sazbě 12 %.

Bylo provedeno zvýšení DPH z 10 % na 12 %, které se dotklo několika kategorií výrobků a služeb. Mezi tyto kategorie patří léky a určité farmaceutické výrobky, vodné a stočné, teplo, pravidelná doprava cestujících, ubytovací a stravovací služby (s výjimkou točeného piva), vstupenky do různých zařízení jako divadla, kina, sportovní akce, ZOO, bazény, posilovny a podobně, bezlepkové výrobky, stejně jako časopisy a noviny a také půjčovné knih, časopisů a novin. Došlo také ke snížení DPH z 15 % na 12 % u potravin (kromě nápojů), farmaceutických výrobků a zdravotnických prostředků, stavebních prací, dětských sedaček do automobilů a pohřebních služeb. V kategorii příležitostné hromadné autobusové dopravy osob byla DPH snížena z 21 % na 12 %.

Naopak zvýšení DPH z 10 % na 21 % zasáhlo točené pivo, úklidové práce v domácnostech, opravy obuvi, kožených výrobků a kol, kadeřnické a holičské služby a sauny, stejně jako půjčování nebo nájem hudebnin. Přestože původně bylo navrhováno, že sazba DPH pro noviny se zvýší na 21 %, nakonec bylo rozhodnuto, že sazba zůstane na 12 %. V kategorii nápojů, sběru, přepravy, skládkování komunálního odpadu, služeb autorů a výkonných umělců, řezaných květin a palivového dřeva došlo ke zvýšení DPH z 15 % na 21 %.

Navíc byla DPH na knihy snížena z 10 % na 0 %, což představuje významnou podporu pro oblast literatury a vzdělávání.

Celkový výčet služeb, které bude nově podléhat snížené sazbě DPH se nachází v Příloze 1 této práce. Výčet zboží se nachází v Příloze 2. Ostatní služby a zboží neuvedené v přílohách budou podléhat základní sazbě DPH 21 %. Tato daňová reforma je komplexní a má snahu sjednotit a zjednodušit systém DPH, zároveň reagovat na aktuální potřeby a stimulovat ekonomiku. Je třeba provést důkladný rozbor dopadů na různé sektory a občany a zajistit, že reforma povede k pozitivním výsledkům pro celou zemi, jelikož se jedná o jedno z dvou opatření z konsolidačního balíčku, při kterém se neočekává pozitivní dopad na státní rozpočet, ale negativní. Dle Tabulky 1 toto opatření zatíží státní rozpočet o predikovaných 2,3 miliard Kč.

Podle vyjádření autorky Hornochové v rozhovoru s Bidrmanovou (2023c), která je generální ředitelkou GFR, se ukazuje, že po zvýšení DPH mají obchodníci tendenci téměř okamžitě zvyšovat ceny svých výrobků. Naopak, pokud dojde k snížení DPH, obchodníci si obvykle ponechávají tuto výhodu na svých maržích. Statistická pravděpodobnost této tendence je prakticky přírodním zákonem, který nelze zanedbat. I když její názor není podložen hlubšími analýzami, pozoruje, že snížení DPH na začátku často slouží k promoakcím, kdy jsou výrobky zlevněny o odpovídající sazbu. Postupně se však situace ustálí a výhody snížené DPH se začnou promítat do běžných cen.

Hornochová v rozhovoru s Bidrmanovou (2023c) zároveň zdůrazňuje, že skrze DPH uniká státu nejvíce peněz. Daňová mezera, což je rozdíl mezi skutečným výběrem DPH a teoretickým výběrem podle výkonu ekonomiky, činí v současné době sedm procent. Tím pádem stát ztrácí mezi 30 až 50 miliardami korun. Tato situace je značným poklesem oproti předchozím osmi letům, kdy daňová mezera dosahovala zhruba trojnásobku. Tato pozitivní tendence je podle ní výsledkem analytické práce Finanční správy a také zavedení kontrolního hlášení.

2.2.2 Zvýšení odvodové zátěže pro OSVČ

MFČR (2023b) popisuje, že vláda předkládá plán na reformu odvodové zátěže pro OSVČ ohledem na doporučení Národní ekonomické rady vlády a mnoha ekonomických expertů. Konkrétně letech 2024-2026 bude docházet k postupnému a významnému zvýšení minimálního vyměřovacího základu pro výpočet pojistného na sociální pojištění pro OSVČ. Toto zvýšení probíhá v rámci reformy sociálního pojištění a má za cíl přinést významné změny v tom, jakým způsobem jsou OSVČ zdaněni a jaké mají povinnosti vůči sociálnímu pojištění. Nyní se podívejme na konkrétní body a odůvodnění tohoto návrhu:

- Prvním krokem v tomto návrhu je postupné zvýšení minimálního vyměřovacího základu, který slouží k výpočtu pojistného na sociální pojištění OSVČ, každý rok o 5 % bodů. To znamená, že postupně se tento základ zvedne z 25 % průměrné mzdy na 40 % průměrné mzdy. Tímto krokem se minimální vyměřovací základ přibližuje úrovni minimální mzdy, což má za následek, že OSVČ budou odvádět vyšší částku na sociální pojištění;
- Dalším důležitým návrhem je zvýšení minimálního procenta, ze kterého se odvody platí. Současná úroveň je 50 % základu daně, ale nový návrh počítá s navýšením této hodnoty na 55 %. Tím by OSVČ platili vyšší částku na sociální pojištění, což by mohlo vést k udržitelnějšímu financování tohoto systému;
- Co se týče samotného zdanění, nový systém zavádí jednotnou sazbu daně pro obě skupiny, tedy pro zaměstnance i OSVČ. Tato sazba činí 15 % pro základ daně do 36násobku průměrné mzdy a 23 % pro část základu daně přesahujícího 36násobek průměrné mzdy. Tato změna by měla zjednodušit daňový systém pro OSVČ a zajistit, že platí spravedlivou částku daně vzhledem k jejich příjmům. U zaměstnanců se hrubá mzda stává základem daně, zatímco u OSVČ je základem daně rozdíl mezi jejich příjmy a výdaji. Tímto způsobem se reforma zdanění zaměstnanců i OSVČ snaží přinést rovnost a spravedlnost do daňového systému a zároveň zajistit udržitelnost sociálního pojištění. Změny mají výrazný dopad na OSVČ a přinášejí zvýšenou daňovou zátěž pro tuto skupinu podnikatelů.

Vládou je, dle Tabulky 1, predikován příliv do státního rozpočtu ve výši 7,5 miliard Kč z výše popsané změny.

Podle údajů České správy sociálního zabezpečení (2024) je od ledna 2024 stanoven minimální vyměřovací základ pro výpočet odvodů sociálního pojištění na 13 191 Kč pro OSVČ, které se podnikání věnují jako své hlavní činnosti. Pro ty, kteří vykonávají podnikání jako vedlejší činnost, byl minimální vyměřovací základ nastaven na částku 4 837 Kč. Pro OSVČ s hlavní činností je výše zálohy na sociální pojištění stanovena na 3 852 Kč, zatímco pro ty, kteří podnikají vedlejší činnost, je záloha určena ve výši 1 413 Kč. Tento systém zálohových plateb je vytvořen tak, aby odpovídal povinnostem OSVČ v rámci sociálního systému České republiky, a zajišťoval tak jakousi ochranu pro podnikatele v případě sociálních rizik, jako jsou nemoc, invalidita či stáří.

Podle informací poskytnutých Všeobecnou zdravotní pojišťovnou (2024) je od ledna stanoven minimální vyměřovací základ pro výpočet odvodů zdravotního pojištění pro OSVČ, které se věnují podnikání jako své primární činnosti, ve výši 21 983,50 Kč. Na základě tohoto vyměřovacího základu byla určena minimální záloha na zdravotní pojištění ve výši 2 968 Kč. Pro OSVČ, jež podnikání provozují jako vedlejší činnost, je systém odvodů na zdravotní pojištění nastaven odlišně. Takoví podnikatelé nejsou povinni odvádět zdravotní pojištění, což je zohledněním skutečnosti, že jejich hlavní zaměstnání již obvykle zahrnuje odvod zdravotního pojištění.

Tato struktura odvodů je navržena tak, aby reflektovala rozdíly v příjmových situacích mezi hlavními a vedlejšími podnikateli a zároveň zajišťovala, že všichni podnikatelé přispívají na pojištění v souladu s jejich finančními možnostmi. Tento mechanismus je zásadní pro udržení stability sociálního a zdravotního systému, a zároveň poskytuje podnikatelům s hlavní činností jistotu, že budou mít přístup ke zdravotní péči v případě potřeby. Tyto odvody tedy představují významný prvek finančního plánování pro OSVČ a jsou klíčové pro zajištění adekvátní úrovně pojištění.

2.2.3 Progresivní sazby DPFO

MFČR (2023b) představuje, že se vládní návrh zaměřuje na rozšíření rozmezí příjmů, na které se vztahuje sazba daně z příjmu ve výši 23 %. V současnosti se tato sazba aplikuje na příjmy přesahující čtyřnásobek průměrné mzdy, avšak nově navrhovaná změna stanoví tento limit již na trojnásobek průměrné mzdy. Cílem tohoto opatření je rozšíření skupiny vysokopříjmových zaměstnanců, kteří budou podléhat této vyšší daňové sazbě, což je zamýšleno jako gesto podpory solidarity v rámci společnosti, zvláště ve směru konsolidace státního rozpočtu. Příkladem toho, jak se změna dotkne daní, může být situace, kde zaměstnanec v současnosti platí 23% daň z části svého příjmu, která překračuje hranici 161 300 Kč. Po navržené úpravě se hranice pro uplatnění této vyšší sazby sníží na přibližně 121 000 Kč. Tento posun znamená, že více lidí s průměrnými až nadprůměrnými příjmy bude nyní zařazeno do vyšší daňové kategorie. Tento krok mění strukturu zdanění zejména pro osoby s příjmy ve střední kategorii, což by mohlo vést k nárůstu příjmů státního rozpočtu. Zároveň tímto způsobem vláda zdůrazňuje důležitost solidárního přístupu ve sféře daní a veřejných financí.

Vláda predikuje, dle Tabulky 1, že toto opatření v konsolidačním balíčku povede k pozitivnímu dopadu do státního rozpočtu ve výši 2,6 miliard českých korun.

Pro zdaňovací období 2024 průměrná mzda tedy činí 43 967 Kč a rozhraní výše základu daně pro uplatnění sazeb daně 15 % a 23 % činí $43\,967\text{ Kč} \times 36 = 1\,582\,812\text{ Kč}$. Tedy výše měsíční mzdy pro uplatnění progresivní sazby daně pro rok 2024 činí 131 901 Kč. Hranice pro uplatnění progresivní daně 23 % se v roce 2024 oproti roku 2023 tedy snížila o 18,22 %.

Dle Macháčka (2024) pro zdaňovací období 2024 byla průměrná mzda stanovena na částku 43 967 Kč. Hranice pro uplatnění vyšší sazby daně ve výši 23 % byla určena jako 36násobek průměrné mzdy, což vede k sumě 1 582 812 Kč. Měsíční mzda, od které se uplatňuje progresivní sazba daně pro rok 2024, byla vypočtena na 131 901 Kč. V porovnání s předchozím rokem došlo ke snížení hranice pro uplatnění sazby 23 % o 18,22 %.

Tabulka 3 Vývoj výše základu daně pro uplatnění progresivní sazby DPFO (v Kč) uvedení níže demonstruje vývoj průměrné mzdy a hranic pro uplatnění progresivní sazby daně v předchozích letech. V roce 2021 byla průměrná mzda 35 411 Kč s hranicí pro 23% sazbu stanovenou na 141 764 Kč. V následujícím roce 2022 se průměrná mzda zvýšila na 38 911 Kč a hranice pro uplatnění vyšší sazby se posunula na 155 644 Kč.

Dle tabulky níže v roce 2023 průměrná mzda dosáhla hodnoty 40 324 Kč, což vedlo k nastavení hranice pro 23% sazbu na 161 296 Kč.

Tabulka 3 Vývoj výše základu daně pro uplatnění progresivní sazby DPFO (v Kč)

Rok	2021	2022	2023	2024
Průměrná mzda	35 411	38 911	40 324	43 967
Hranice pro uplatnění sazby 23 %	141 764	155 644	161 296	131 901

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z DAUČ (2024)

Tento trend poskytuje důležité informace pro posouzení dopadů progresivního zdanění na státní rozpočet. Je zřejmé, že průměrná mzda i hranice pro uplatnění vyšší sazby daně se mezi lety 2021 a 2024 zvýšily, s výjimkou roku 2024, kdy došlo k poklesu hranice pro uplatnění progresivní sazby daně. Tento pokles může mít významný dopad na rozpočet, neboť snižuje prahovou hodnotu, od které je vyšší sazba daně uplatňována, a tím může ovlivnit celkové daňové příjmy státu.

2.2.4 Zavedení nemocenského pojištění

MFČR (2023b) v návrhu zahrnuje opětovné zavedení nemocenského pojištění pro zaměstnance, tentokrát s redukovanou sazbou ve výši 0,6 %. Toto opatření má své opodstatnění v historickém kontextu. V roce 2009 došlo k nesystémovému kroku, kdy byla snížena sazba nemocenského pojištění pro zaměstnance. Tato změna byla kritizována nejen sociálními partnery, ale také vedla k nerovnováze v systému nemocenského pojištění. Následně v roce 2019 byla sazba nemocenského pojištění placená zaměstnavateli snížena z 2,3 % vyměřovacího základu na 2,1 %, jak je uvedeno v Tabulce 4 Přehled sazeb nemocenského pojištění (v %). Toto opatření bylo doprovázeno zavedením dalších dávek nemocenského pojištění, například otcovské dovolené nebo pečovatelské dovolené. Tato kombinace kroků vedla k tomu, že od roku 2019 má účet nemocenského pojištění záporné saldo, které dosahuje zhruba záporných 8 miliard korun. Nyní, s novým opatřením, se očekává vyrovnaní bilance účtu nemocenského pojištění. Sazba nemocenského pojištění pro zaměstnance se tak zvedne o 0,6% bodu, což při průměrné hrubé mzdě za rok 2022 ve výši 40 353 korun měsíčně znamená dopad na čistý příjem zaměstnance ve výši 242 korun měsíčně. Tímto opatřením se usiluje o obnovení rovnováhy v systému nemocenského pojištění a zajištění finanční stability tohoto systému v dlouhodobém horizontu.

Tabulka 4 Přehled sazeb nemocenského pojištění (v %)

Období	Do 2008	Od 2009 do 30.6.2019	Od 1.7.2019	Od 2024
Zaměstnavatel	3,3	2,3	2,1	2,1
Zaměstnanec	1,1	0	0	0,6

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR (2023)

V návrhu ozdravného balíčku je proto obsaženo opětovné zavedení nemocenského pojištění hrazeného zaměstnancem, a to se sníženou sazbou 0,6 %, což je výrazně méně než předchozí sazba 1,1 % platná do roku 2009. Toto opatření má potenciál přinést do státního rozpočtu v roce 2024 dodatečné příjmy ve výši 11,9 miliardy korun a v dalším roce další 1,1 miliardy korun. Ačkoliv se očekává, že tento krok nebude populární, je potřeba zdůraznit jeho nezbytnost pro konsolidaci veřejných financí. Stabilní finanční kondice státu je v zájmu všech, a umožňuje státu poskytovat podporu zejména nízkopříjmovým skupinám obyvatelstva v obtížných obdobích.

2.2.5 Windfall tax

Dle MFČR (2022) byla windfall tax v Česku zavedena v roce 2022 jako součást širšího rámce fiskálních opatření. Tato dočasná mimořádná daň, platná od 1. ledna 2023 po dobu tří let (2023-2025), je aplikována na mimořádně ziskové společnosti v oblastech výroby a obchodu s energiemi, bankovníctví, petrolejářství a těžby a zpracování fosilních paliv. Je definována jako 60% daňová přírážka na nadměrný zisk, stanovený na základě rozdílu mezi základem daně v letech 2023-2025 a průměrem základů daně za období 2018-2021, navýšeným o 20 %.

MFČR dále odhaduje příjem do státního rozpočtu z windfall tax na přibližně 85 miliard Kč v roce 2023, s dalším očekávaným výnosem v roce 2024 ve výši 39 miliard Kč a v roce 2025 přibližně 25 miliard Kč jak je zobrazeno v Tabulce 5 Odhadovaný příjem do státního rozpočtu z windfall tax (v mld. Kč) níže. Výnosy z této daně jsou určeny k financování státních výdajů, zejména v reakci na vysoké ceny energií a rozpočtové dopady této daně jsou významné. Její implementace je reakcí na potřebu získat dočasné dodatečné příjmy pro státní rozpočet, který čelí výdajům spojeným s kompenzacemi vysokých cen energií pro občany a firmy. Toto opatření umožňuje realokaci nadměrných zisků k posílení financování sociálních programů a současně představuje mechanismus pro sdílení zátěže externího ekonomického šoku.

Tabulka 5 Odhadovaný příjem do státního rozpočtu z windfall tax (v mld. Kč)

Rok	Odhadovaný příjem
2023	85
2024	39
2025	25

Zdroj: MFČR (2022)

Národní ekonomická rada vlády (dále také NERV, 2022) identifikuje sektory energetiky a bankovníctví jako hlavní kandidáty pro zavedení windfall tax v České republice. Tyto sektory mají tendenci generovat vysoké dodatečné zisky, které nejsou výsledkem inovací nebo zlepšování služeb, ale jsou spíše důsledkem rychlého růstu úrokových sazeb a cen energií. Zdanění windfall zisku v bankovním sektoru by mělo pozitivní fiskální a měnové dopady, včetně snížení tlaku na nárůst deficitu/dlhu a omezení objemu dividend odesílaných do zahraničí, což by mělo příznivý vliv na kurz koruny a inflaci. Podobně, v energetickém sektoru, i když zde neexistují měnové efekty spojené s tvorbou nehotových peněz, jsou přítomny pozitivní fiskální efekty. Zůstává otázkou, jak by energetické společnosti optimalizovaly své windfall zisky v případě delšího trvání mimořádných zisků.

Zavedení windfall tax je v souladu s doporučeními NERV a Národní rozpočtové rady, které označily tuto daň za nejméně distorzní a bolestné řešení aktuální ekonomické situace. Tímto způsobem se daň doplňuje a prolíná s cíli Ozdravného balíčku, který se zaměřuje na snížení rozpočtových deficitů a obsahuje řadu daňových změn a reforem veřejných výdajů, klíčových pro dosažení fiskální stability a ekonomického růstu země. Zatímco Ozdravný balíček obsahuje širší spektrum daňových a fiskálních opatření zaměřených na stabilizaci ekonomiky a snížení státního deficitu, windfall tax přispívá k dosažení těchto cílů poskytnutím dodatečných zdrojů příjmů. Tím, že doplňuje tradiční daňové zdroje, pomáhá vládě financovat výdaje bez nutnosti výraznějšího zvyšování státního dluhu.

2.2.6 Pohled ekonomů na konsolidační balíček a windfall tax

Táto podkapitola se soustředí na vyhodnocení a interpretaci stanovisek předních ekonomů vůči představenému konsolidačnímu balíčku. Po podrobném představení samotného balíčku v předchozích podkapitolách je zde cílem poskytnout odborný pohled na jeho potenciální dopady, výzvy a příležitosti, jak jsou vnímány renomovanými ekonomy. Toto vyhodnocení přispívá k hlubšímu pochopení komplexních aspektů balíčku a jeho možného vlivu na ekonomické prostředí.

V rozhovoru s Witowskou (2023) pro Aktuálně.cz v pořadu Spotlight, ekonom Filip Matějka vyjádřil názor na potřebu znovuzavedení superhrubé mzdy v rámci konsolidačního balíčku. Tento krok by měl potenciál pozitivně ovlivnit deficit ve výši přibližně 100 miliard Kč. Dále bylo konstatováno, že třetinu příjmů konsolidačního balíčku představuje zvýšení daně z příjmů právnických osob o 2% body, další třetina výnosů pochází ze zvýšení spotřebních daní, zatímco zbývající třetina se skládá z menších položek, jejichž projednávání bylo označeno za přehnaně dlouhé. Bylo zmíněno, že balíček měl být schválen v rámci týdne, nikoli během roku. Matějka také poznamenal, že schválený rozpočet na rok 2024 není tak zásadní jako ekonomický růst a že diskuse o konsolidačním balíčku po dobu jednoho roku je neefektivní. Bez zvyšování daní nebude možné snížit schodek, přičemž bylo podotknuto, že ekonomové se často zaměřují na drobné detaily, pokud je politické téma rozděleno do mnoha podtémat. V případě, že by byl Matějka jmenován ministrem financí, uvedl, že by část schodku snížil znovuzavedením superhrubé mzdy a část by pokryl zvýšením daní.

Hrstková (2023) v rozhovoru pro Hospodářské noviny se dotázala ekonoma Petra Bartoň na jeho názor ohledně škrtů v dotacích v rámci konsolidačního balíčku. Bylo uvedeno, že Bartoň označil tyto údajné škrtů za nedostatečné, jelikož pouhé proškrtnutí dotací neřeší zásadní problém s rozpočtem státu. Zdůraznil potřebu komplexní reformy, která by byla přirovnána k "resetu" státního rozpočtu. Podle jeho slov by bylo ideální začít znovu od základu, s čistým listem papíru, zaměřujícím se primárně na výdaje státu. Dále Bartoň poukázal na to, že současná vláda neprovádí žádné zásadní kroky k řešení této situace. Upozornil na fakt, že ačkoliv Česká republika není v současné době nucena řešit své hospodářské problémy pod tlakem zvenčí, bylo by přínosné začít se strukturálními reformami co nejdříve. Tím by se předešlo situaci, ve které by Česká republika musela žádat Mezinárodní měnový fond (IMF) o finanční pomoc. Bartoň tedy zdůraznil naléhavost preventivních kroků k zajištění ekonomické stability a samostatnosti státu.

Ekonom David Marek, v rozhovoru s Bastlovou (2023) pro Seznam Zprávy, poskytl jeho pohled na konsolidační balíček, jehož podporu sice vyjádřil, ale zdůraznil, že měly být provedeny důkladnější a rozsáhlejší změny. Kriticky poukázal na to, že i po implementaci tohoto fiskálního balíčku, strukturální saldo České republiky nebude dostatečné k zastavení narůstajícího dluhu vládního sektoru v poměru k HDP, což je stanovisko, které sdílí i NERV. Marek zdůraznil, že pro dosažení stabilizace státních financí by stačilo provést jen malé úpravy, ale ty nebyly realizovány. Dále rozvedl, že hlavním účelem fiskální konsolidace není pouze zastavit zadlužování ve vztahu k HDP. Podle něj je zásadní vytvořit finanční prostor pro prioritní oblasti hospodářské politiky, kterých je v České republice mnoho, ale v současném rozpočtu pro ně chybí adekvátní finanční zdroje. S Filipem Matějkou souhlasil v názoru, že konsolidační balíček měl být dokončen již o rok dříve, což by mohlo vést k výraznému snížení rozpočtového schodku, a to až o 100 miliard korun. K otázce snižování dotací Marek uvedl, že i po jejich redukci zůstane objem dotací významný, přibližně 100 miliard korun ročně, což naznačuje prostor pro další možnou úsporu. Zdůraznil však, že úspěch těchto snižování závisí na odolnosti ministrů vůči tlaku lobbistických skupin, které mohou mít značný vliv na alokaci státních finančních prostředků. Jeho vyjádření poukazuje na složitost hospodářské politiky a potřebu pevného a strategického rozhodování ve vládním sektoru.

Bidrmanová (2023b) vedla další rozhovor pro Seznam Zprávy, ve kterém, Marek rozšířil své pohledy na fiskální politiku a prioritizaci daní. Zdůraznil, že zdanění majetku a spotřeby by mělo být v popředí zájmu vlády. Konkrétně uvedl, že daně jako DPH a spotřební daně, spolu s majetkovými daněmi, by měly být hlavními zdroji příjmů státního rozpočtu. Marek argumentoval, že tyto daně mají potenciál generovat vysoké příjmy, možná stejné nebo dokonce vyšší, než je tomu u daní z ekonomické aktivity, jako jsou DPFO nebo DPPO. Podle Marka by měly daně z příjmu, jak fyzických, tak právnických osob, zaujímat spíše sekundární roli v daňovém systému. Vysvětlil, že zatímco tyto daně mají své místo v ekonomice, přílišná závislost na nich může být neefektivní a potenciálně brzdit ekonomický růst.

V rozhovoru pro Seznam Zprávy, který vedl Zatloukal (2023), ekonom Petr Zahradník vyjádřil názor, že pokud cílem vládního balíčku je opravdu zastavit negativní trend ve veřejných financích a zabránit dalšímu prohlubování běžného i strukturálního deficitu, pak by mohl balíček tento cíl splnit. Podle něj kombinace mírného zvyšování daní a úspor ve výdajích představuje vhodný přístup. Nicméně, z dlouhodobější perspektivy, Zahradník kritizuje balíček za nedostatečný rozsah, uvádějíc, že při současném rozpočtu České republiky ve výši dvou bilionů korun a deficitu okolo 300 miliard korun, navrhovaná úspora 140–150 miliard korun prostřednictvím balíčku není dostatečná. Zmínil také problém v mentálním nastavení, kde se podle něj balíček zaměřuje na řešení problémů minulosti namísto moderních financování. Zahradník dále argumentoval, že by měly být podporovány investice, zejména v oblasti zelené transformace, které by mohly ekonomiku posunout vpřed, na rozdíl od škrtů ve spotřebě. Když se bavil o úsporách, poukázal na to, že největší změna v balíčku se týká národních dotačních titulů s úsporou 54,4 miliard korun, ale zdůraznil důležitost národních dotací pro využívání evropských fondů. Zmínil, že diskuse o balíčku často zanedbává dlouhodobé dopady na ekonomiku a společnost. Konečně se dotkl i tématu úspor ve veřejné správě, kde naznačil inspiraci ze zahraničních zkušeností, jako je efektivní estonský model klastrového systému veřejné správy.

Libor Dušek v rozhovoru pro Seznam Zprávy, který vedla Bidrmanová (2023c), označil tento balíček za pozitivní krok směrem k nižšímu rozpočtovému deficitu a k vylepšení daňového systému. Poukázal na to, že současný deficit rozpočtu byl výsledkem opatření z let 2020 až 2022, včetně zrušení superhrubé mzdy, zrušení daně z nabytí nemovitostí, zavedení a rozšíření paušální daně, a zrušení elektronické evidence tržeb (EET), přičemž tyto kroky nebyly náležitě kompenzovány. V rámci nového balíčku ocenil mimo jiné snížení prahu pro platbu progresivní DPFO na trojnásobek průměrného platu. Tento krok podle něj přispěje k tomu, aby daňový systém byl skutečně progresivní, neboť současná struktura daní se v České republice jeví jako téměř lineární, což nenaplňuje zásady progresivního zdanění. Dušek, jako i NERV, dále doporučil, aby byly provedeny další změny. Mezi tyto návrhy patřilo zvýšení daně z benzínu a nafty, které se dlouhodobě nezměnilo a jsou tak na poměrně nízké úrovni. Dalším krokem, který navrhl, je provést rozsáhlejší strukturální reformy, včetně změn ve veřejné správě. Zmínil potřebu reformy služebního zákona, propouštění a zavedení flexibilnějšího mzdového systému. V poslední fázi svých doporučení Dušek navrhl zahrnout reformy jako legalizaci marihuany, změny v trestní politice, antibyrokratický balíček, investic do školství a posílení analytických schopností státu.

Nádoba (2023) vedl rozhovor pro Seznam Zprávy, jehož hostem byl ekonom Petr Janský. Janský poukázal na to, že vláda, přestože zvyšuje daně a úspory, zároveň zvyšuje výdaje v jiných oblastech, což vytváří nerovnováhu v ekonomice. Uvedl, že od zrušení superhrubé mzdy v roce 2021 nebylo řešeno, jak pokrýt výpadek v rozpočtu, a kritizoval mentalitu, kdy se zvyšují výdaje bez adekvátního pokrytí. Pokud by měl možnost přenastavit daňový systém, začal by snížením daní z nízkých příjmů. Poukázal na to, že zaměstnanci s minimální mzdou a jejich zaměstnavatelé jsou příliš zatíženi daněmi a pojistným.

Co se týče vyšších příjmů autor Nádoba (2023), kritizoval fakt, že jejich zdanění je v České republice méně progresivní, než by mělo být, a navrhuje, aby byla daň z vyšších příjmů zvýšena. Rovněž hovořil o potřebě revize spotřebních daní a zdanění spotřeby, které se podle něj v průběhu času neupravuje v souladu s inflací, což snižuje jejich reálnou hodnotu. Navrhuje zvyšovat DPH spíše než zdanění práce a kritizuje zvýšení přírážky na nemocenské pojištění, které podle něj zasáhne zejména nízkopříjmové vrstvy. Také diskutoval o možnostech zvýšení daní z majetku, přičemž uvítal zvýšení daně z nemovitostí a navrhl, aby byla daň dále zvyšována s cílem dosáhnout vyšších sazeb ve střednědobém horizontu. Navrhoval také, aby se daň odvíjela od tržní hodnoty nemovitosti a aby byly více zdaněny pozemky než stavby. Janský závěrem zdůraznil, že zvyšování daní samo o sobě nevede k ekonomickému růstu, ale může přispět ke zdravějším veřejným financím, což umožní reagovat na ekonomický útlum a investovat do smysluplných projektů.

V rozhovoru pro Český rozhlas vedeném Koubovou (2023) Danuše Nerudová konstatovala, že aktuální míra zadlužení České republiky, reprezentující 43 % HDP, je považována za vysokou. Dále zdůraznila, že konsolidační opatření by mohla být implementována v širším rozsahu, avšak současný plán není doprovázen efektivními mechanismy pro podporu ekonomického růstu. Poukázala na skutečnost, že deficit státního rozpočtu je primárně důsledkem rostoucí spotřeby, nikoliv investic. V tomto kontextu zdůraznila disproporční nárůst výdajů státu oproti příjmům, kde výdaje vzrostly o 42 %, zatímco příjmy pouze o 16 %. Nerudová argumentovala, že pro dosažení stabilního ekonomického růstu je nezbytné vytvářet podmínky pro investice ze strany podnikatelů. Zdůraznila, že současný balíček není orientován na podporu ekonomického růstu, ale primárně se zaměřuje na konsolidaci veřejných financí. Podle jejího názoru tento přístup představuje spíše reakci na aktuální finanční situaci než strategický plán. Dále poukázala na nedostatek strukturálních reforem a nejasnosti v plánu, přičemž upozornila na to, že zvyšování daní může brzdit růst ekonomiky.

Na druhé straně v rozhovoru Jan Švejnar považoval zadlužení za mírné. Uvedl, že deficit by se mohl zvýšit, pokud by se jednalo o efektivní investice. Poukázal na problém, že Česká republika zaostává v ekonomickém růstu, přestože začínala s nižší mírou zadlužení ve srovnání s jinými zeměmi EU. Švejnar kritizoval konsolidační balíček za nedostatek prorůstových opatření, s výjimkou zefektivnění státní správy. Zároveň zdůraznil, že zvýšení daní není prorůstovým opatřením a vyzval k většímu důrazu na ekonomický rozvoj. Podle jeho názoru měla vláda již představit konkrétní plán ekonomického růstu.

Kritika se rovněž soustředila na nedostatek opatření podporujících ekonomický růst v rámci balíčku. Jan Švejnar zdůraznil, že konsolidační balíček by měl být doprovázen prorůstovými iniciativami, aby podpořil ekonomickou dynamiku. Danuše Nerudová poukázala na důležitost vytváření prostředí pro investice a zdůraznila, že současný balíček se příliš zaměřuje na konsolidaci veřejných financí na úkor stimulace ekonomiky.

V rozhovoru vedeném Lukášem Matoškou (2022) ekonom Petr Bartoň, kritizoval argument vlády ohledně zavedení windfall tax. Uvádí, že vládní tvrzení o nutnosti daně pro pokrytí pomoci domácnostem neobstojí, jelikož existují alternativní způsoby financování, které nevyžadují zvýšení daňového zatížení občanů. Například možnost financování pomocí dluhu je prezentována jako životaschopná alternativa vzhledem k dostupnému prostoru pro zvýšení státního zadlužení. Dále zdůraznil problematickou povahu sektorového zdanění, při kterém stát selektivně vybírá určité sektory k vyššímu zdanění, což může být vnímáno jako nekonzistentní daňová politika. Sektorové zdanění by mělo být podle ekonoma vedené na základě jasně definovaných kritérií a principů, aby nedocházelo k náhodnému nebo subjektivnímu výběru zdaněných odvětví. V případě windfall tax, to ačkoliv označil za oprávněné.

V rozhovoru s Matějem Skalickým (2022) ekonom Lubor Lacina konstatoval, že odhadované příjmy z windfall tax od bank jsou považovány za reálné vzhledem k očekávání, že vyšší úrokové sazby přetrvají po celý následující rok a částečně i do roku 2024. Co se týče energetických společností, naznačuje možnost stabilizace cen, zejména na trhu se zemním plynem, což by mohlo znamenat, že tyto firmy nebudou generovat mimořádné zisky, a tudíž nebude z čeho vybírat daně. Tento scénář je prezentován jako krok zpět k normálnímu stavu, avšak je postaven na předpokladu, který není pro občany žádoucí, jelikož zahrnuje vysoké úrokové sazby a ceny energií. V kontextu budoucího vývoje ekonom připouští možnost pozitivních změn, jako je pokles cen energií nebo snížení úrokových sazeb, což by mohlo vést k zrušení daně. Přesto je ve výhledu pro rok 2023 očekáván nejvyšší výběr daně, což by mělo přinést rozpočtu významné příjmy. Nicméně se očekává, že tyto příjmy by měly v následujících letech klesat.

Rozdíly v názorech se objevily při hodnocení specifických aspektů balíčku. Někteří ekonomové, jako Petr Bartoň a David Marek, poukázali na nedostatky v přístupu k dotacím a strukturálním reformám. Bartoň zdůraznil potřebu komplexní reformy státního rozpočtu, zatímco Marek poukázal na nedostatečné strukturální změny a potřebu většího finančního prostoru pro prioritní oblasti politiky.

V kontextu daňové politiky byla zdůrazněna potřeba spravedlivějšího a efektivnějšího daňového systému. Libor Dušek ocenil snahy o zlepšení progresivity daňového systému a doporučil další reformy, včetně změn v zdanění benzínu a nafty a ve veřejné správě. Naopak Petr Janský se zaměřil na potřebu revize spotřebních daní a zdanění spotřeby, zmiňující důležitost přizpůsobení těchto daní inflaci.

V akademické diskusi je široce rozšířený názor mezi ekonomy, že příjmy z windfall tax nebudou dosahovat výše, jakou předpovídala vláda. Je očekáváno, že skutečné zisky z této daně budou výrazně nižší než vládní predikce. Tento rozdíl může být způsoben řadou faktorů, včetně daňových optimalizací ze strany zdaněných subjektů, poklesu cen energií, či skutečnosti, že daň není retroaktivní. Odhady výnosů byly založeny na vyšších ziscích, které se však v budoucnu pravděpodobně sníží.

Tyto pohledy odhalují hlubší vrstvu komplexnosti v hodnocení konsolidačního balíčku a naznačují, že ekonomická politika se nemůže spoléhat pouze na jednoduché řešení. Shoda na potřebě rychlejšího a efektivnějšího přístupu k fiskální konsolidaci a potřebě prorůstových opatření odhaluje společný základ, na kterém by mohly být postaveny budoucí politické diskuse a rozhodování. Tyto názory poskytují cenné náhledy do mnohostranných aspektů konsolidačního balíčku a jeho potenciálního dopadu na českou ekonomiku.

2.3 Metodika práce

V této diplomové práci je zvolena metodika, která umožňuje provedení kvantitativní analýzy s cílem porovnat skutečné finanční výsledky státního rozpočtu České republiky s vládními předpověďmi, specificky v kontextu dopadů daňových opatření obsažených v konsolidačním balíčku a windfall tax. Primárním zdrojem dat pro rozbor jsou informace zveřejněné Ministerstvem financí České republiky a Českým statistickým úřadem, na nichž je provedena důkladná revize a aktualizace, aby byla zajištěna jejich přesnost a relevanci pro analytické účely.

Proces revize dat se zaměřuje na prověrku údajů týkajících se specifických příjmů státního rozpočtu, které jsou předmětem konsolidačního balíčku. Tyto údaje jsou nezbytné pro vytvoření přesného a relevantního srovnání s ročními vládními předpověďmi, které jsou pro účely analýzy převedeny na měsíční hodnoty.

Tato přeměna je nezbytná kvůli nedostupnosti kompletních ročních dat v průběhu tvorby práce a umožňuje přímé srovnání měsíčních výsledků s ročními predikcemi. Metodika přistupuje k rozboru dat s předpokladem rovnoměrné distribuce příjmů po celý rok, což je důležité pro transformaci ročních hodnot na měsíční ekvivalenty. V praxi jsou roční údaje děleny číslem dvanáct, což odpovídá počtu měsíců v kalendářním roce, a tím jsou získávány průměrné měsíční hodnoty pro každý měsíc.

Tento metodický přístup je obzvláště vhodný pro typ daňových příjmů, které jsou předmětem této studie, protože sezónní variace nejsou významné a daňové příjmy jsou vybírány na pravidelné měsíční bázi, což umožňuje předpokládat jejich konzistentní rozložení v průběhu celého roku. Kromě toho je v analýze zohledněna i windfall tax, kde jsou používány aktuální a ověřené údaje za příslušný rok, které slouží jako základ pro srovnání s předpokládanými příjmy vlády z této specifické daně.

Metodika výzkumu zahrnuje aplikaci statistických metod a technik, které jsou využívány pro identifikaci trendů a odchylek v datech. K tomuto účelu jsou data zpracovávána pomocí aplikace Excel, která poskytuje nástroje pro důkladné analytické zpracování a interpretaci číselných údajů. Vybrané vzorce a modely jsou aplikovány s ohledem na jejich přesnost, spolehlivost a relevanci.

V rámci metodiky je také podstatný kritický přístup k etickým aspektům výzkumu, s důrazem na transparentnost a objektivitu při zpracování a prezentaci dat. Omezení metodiky a potenciální chyby jsou otevřeně diskutovány, čímž se zvyšuje věrohodnost a integrita výzkumného procesu. Současně jsou formulována doporučení pro další výzkum v oblasti, což napomáhá k rozvoji akademického poznání a poskytuje směrnice pro budoucí studie.

Dále, do rozboru jsou integrovány i kvalitativní údaje získané z odborných stanovisek ekonomů, které poskytují hlubší vhled do vnímání a interpretace dopadů konsolidačního balíčku a windfall tax odbornou komunitou. Tyto informace přispívají k větší komplexnosti a multidisciplinárnímu pohledu na zkoumané téma, což umožňuje nejen kvantitativně, ale i kvalitativně posoudit efektivitu a přesnost vládních fiskálních opatření.

V rámci metodiky je důraz kladen na detailní zpracování a analýzu dat, kde každý krok od sběru, přes zpracování, až po interpretaci dat je prováděn s maximální pečlivostí a odbornou přísností. Využití aplikace Microsoft Excel přitom umožňuje efektivní manipulaci s velkými datovými soubory a jejich vizualizaci, což napomáhá k lepšímu pochopení identifikovaných trendů a vzorců.

Závěry této analýzy nejenže poskytují cenný příspěvek k pochopení dopadů zavedení konsolidačního balíčku a windfall tax na státní rozpočet České republiky, ale také nabízejí podklady pro tvorbu efektivnějších a přesnějších fiskálních politik. Výsledky práce mohou sloužit jako základ pro další akademické diskuse a rozborů v oblasti veřejných financí, fiskální politiky a ekonomického plánování.

Celkově metodika této diplomové práce představuje komplexní a systematický přístup k vyhodnocení fiskálních dopadů na státní rozpočet, což přináší nové poznatky do oblasti ekonomických věd a poskytuje pevný základ pro další teoretický i praktický výzkum. Tento přístup zdůrazňuje význam pečlivého a kritického přístupu k analýze ekonomických dat a podtrhuje potřebu multidisciplinárního přístupu k řešení složitých ekonomických otázek.

3 Praktická část

V rámci praktické části této diplomové práce bude provedena analýza fiskálních dopadů Ozdravného balíčku, což je klíčová iniciativa vlády zaměřená na podporu ekonomiky v období ekonomických výzev a nejistot. Cílem této části je hlouběji porozumět reálným efektům vládních opatření na fiskální stabilitu a ekonomický růst. Tento rozbor je nezbytný pro posouzení efektivity a dopadů těchto opatření na celkovou ekonomiku.

V první fázi bude věnována pozornost kvantitativní analýze dílčích dopadů na rozpočet. Zde se budeme soustředit na specifické aspekty balíčku a jejich bezprostřední vliv na státní rozpočet. Pro tento účel budou využity kvantitativní metody, včetně statistických analýz a ekonometrického modelování, což nám umožní získat objektivní a kvantifikovatelné údaje o dopadech balíčku.

Další část práce se zaměří na posouzení dopadů balíčku na hospodářský růst. Zde bude analyzováno, jakým způsobem ovlivnily vládní intervence ekonomický růst. Při hodnocení těchto dopadů bude kladen důraz na porovnání s predikcemi ministerstva a skutečnými ekonomickými daty, aby bylo možné posoudit přesnost a efektivitu těchto predikcí.

Hlavním cílem tohoto rozboru je provést komplexní zhodnocení ekonomických dopadů konsolidačního balíčku, který byl implementován v České republice v roce 2024. Tato analýza se konkrétně soustředí na několik konkrétních aspektů tohoto balíčku: modifikace sazeb DPH, implementaci nového systému nemocenského pojištění, úpravy prahu pro uplatnění progresivní sazby z DPFO, a také windfall tax.

3.1 Daň z přidané hodnoty

V této části diplomové práce bude provedena kvantitativní analýza dopadů změn v sazbách DPH na státní rozpočet České republiky. Jako významný prvek daňového systému je DPH považována za klíčový nástroj pro generování státních příjmů, který má vliv na široké spektrum ekonomických aktivit. Úpravy sazeb DPH, které přímo ovlivňují jak spotřebitele, tak podniky, jsou vnímány jako faktory s významným dopadem na státní rozpočet i celkovou ekonomiku.

V tomto rozboru budou posouzeny dopady, které změny sazeb DPH mají na celkové daňové příjmy a ekonomickou aktivitu v zemi. V období ekonomických výzev a proměn je považováno za důležité porozumět, jak fiskální změny ovlivňují rozpočtovou stabilitu a distribuci daňového břemene mezi různé skupiny obyvatelstva. Práce proto poskytuje zhodnocení vlivu DPH na fiskální zdraví státu a na sociálně-ekonomickou strukturu společnosti, což je považováno za nezbytné pro formulaci efektivní a spravedlivé fiskální politiky."

V kontextu státního rozpočtu České republiky pro rok 2024 bylo plánování příjmů z DPH stanoveno na úroveň 386,8 miliard Kč. Tento údaj představuje zvýšení oproti plánovaným příjmům za rok 2023, které činily 381,8 miliard Kč. Z toho vyplývá, že celkové plánované příjmy z DPH pro rok 2024 jsou vyšší o 5 miliard Kč ve srovnání s předchozím rokem. Pro odhad průměrného měsíčního plnění byla částka 386,8 miliard Kč rozdělena na dvanáct měsíců, což vede k průměrnému měsíčnímu plnění ve výši 32,2 miliard Kč.

V kontextu implementace konsolidačního balíčku je zásadní poukázat na specifické opatření, které, v rozporu s ostatními, není predikováno jako zdroj dodatečných příjmů pro státní rozpočet. Naopak, anticipuje se, že bude spojeno s výdaji ve výši 2,1 miliard Kč. Tento specifický krok vyvolal širokou kritiku ze strany ekonomických expertů, kteří poukazují na nevhodnost takového opatření v období, kdy je prioritou konsolidace státních financí. Navzdory této kritice, redukce sazeb DPH je hodnocena jako krok vedoucí k pozitivnímu zjednodušení daňového systému.

Argumentuje se, že by to mělo vést k efektivnějšímu vymáhání daní a snížení rozsahu daňových úniků, díky lepší kontrole daňových přiznání a kontrolních hlášení.

Přestože sjednocení sazeb DPH na 12 % je vnímáno jako krok k nižším daňovým únikům, někteří experti považují tuto sazbu za příliš nízkou, zejména vzhledem k fúzi původních sazeb stanovených na 10 % a 15 %. V odborných diskusích je často zdůrazňováno, že optimální sjednocená sazba by se měla pohybovat na úrovni 13 %, což by z hlediska fiskální efektivity a spravedlnosti představovalo vhodnější řešení. Toto stanovisko vychází z přesvědčení, že taková sazba by lépe vyvažovala potřebu po dodatečných příjmech státního rozpočtu s cílem stimulovat ekonomickou aktivitu a zároveň minimalizovat potenciální negativní dopady na spotřebitele.

Očekává se, že tento krok povede k stimulaci zvýšené spotřebitelské aktivity, jelikož rozsáhlé spektrum produktů bude nyní zahrnuto pod sníženou sazbu daně z přidané hodnoty, což by mělo za následek snížení jejich konečných prodejních cen. Toto snížení daně poskytuje finanční úlevu pro spotřebitele, což by mělo povzbudit vyšší míru spotřeby širokého sortimentu zboží a služeb, zpřístupňujíc jej tak širší veřejnosti a podporujíc tím ekonomický růst. Tento efekt je zvláště významný v kontextu ekonomické konsolidace, kde jsou taková opatření navržena tak, aby podpořila hospodářskou aktivitu, aniž by přitom nadměrně zatížila státní rozpočet.

Mezi položky, na které mělo snížení DPH pozitivní dopad, patří základní životní potřeby a služby, jako je vodné, teplo a pravidelná veřejná doprava, což přispívá k ulehčení finančního břemene pro domácnosti. Ubytovací a stravovací služby spolu se vstupenkami na kulturní a sportovní akce zaznamenaly úpravy sazeb, které mají za cíl podpořit turistický průmysl a kulturní sektor. Změny odrážejí i snahu o podporu zdravého životního stylu a přístupu k informacím, jak dokládá snížení DPH na bezlepkové produkty a tiskoviny, včetně knih, které bylo sníženo na nulu procent, což je výrazný krok k podpoře vzdělávání a čtenářství.

Naopak, zvýšení DPH na točené pivo, domácí úklidové služby, opravy obuvi a kožených výrobků, kadernické služby a sauny reflektuje snahu o restrukturalizaci fiskálních priorit, přičemž některé z těchto služeb mohou být vnímány jako méně zásadní v širším ekonomickém kontextu. I když bylo původně navrženo zvýšení DPH pro noviny na 21 %, rozhodnutí udržet sazbu na stávajících 12 % signalizuje uznání významu přístupu k informacím a udržení dostupnosti tiskových médií pro veřejnost.

Tato revize sazeb DPH je součástí širšího úsilí o adaptaci ekonomické politiky na měnící se potřeby společnosti a ekonomiky, s ohledem na podporu odvětví, která jsou zásadní pro sociální a ekonomickou stabilitu, a současně snaží omezit podporu pro služby, které mohou být v současné době méně prioritní. Tyto kroky jsou zásadní pro vyvážený rozvoj ekonomiky, podporu udržitelného růstu a zajištění, že daňový systém efektivně reflektuje aktuální socioekonomické cíle.

Skutečná hodnota plnění státního rozpočtu

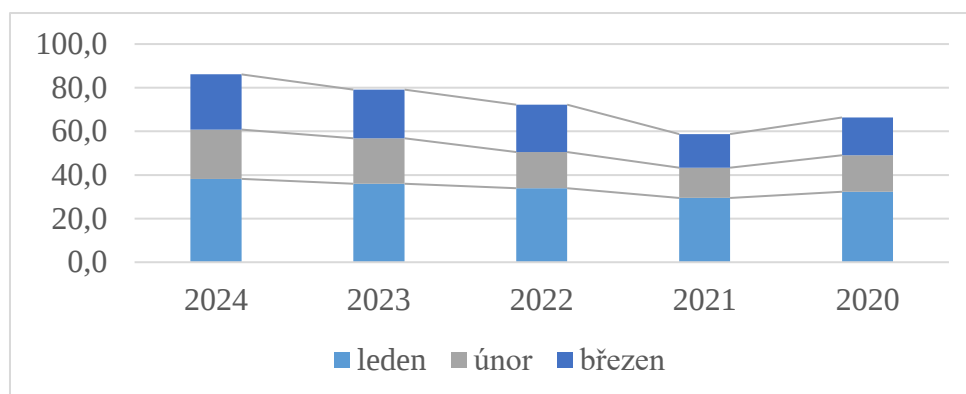
Specifický zájem je věnován únorovému a březnovému plnění, které odpovídá prvnímu lednovému přiznání za období, kdy byla aplikována nově snížená daňová sazba DPH ve výši 12 %. Skutečná hodnota únorového plnění je ve výši 22,6 miliard Kč, což představuje rozdíl ve výši 9,6 miliard Kč pokud vezmeme v potaz průměrné měsíční plnění státního rozpočtu z příjmů z DPH ve výši 32,2 miliard Kč. Skutečná hodnota březnového plnění je 25,3 miliard Kč a to představuje rozdíl ve výši 6,9 miliard Kč. Interpretace tohoto rozdílu je komplikována skutečností, že DPH lze nárokovat zpětně až tři roky.

To znamená, že zejména v prvních měsících po změně sazby bude mnoho transakcí podléhat starším sazbám DPH ve výši 10 a 15 %. Zároveň některé subjekty mohli odvézt DPH z prosince až v únoru, případně DPH z lednového přiznání až v březnu.

Tento rozbor tedy představuje důležitý prvek pro pochopení vlivu změn sazeb DPH na příjmy státního rozpočtu a odhaluje potřebu detailního sledování fiskálních dopadů těchto změn. Výsledky poskytnou cenné informace pro hodnocení účinnosti a dopadu fiskální politiky v oblasti nepřímých daní a jejich vlivu na ekonomiku a veřejné finance.

Graf 5 Příjmy z DPH (v mld. Kč) poskytuje vizualizaci kumulovaných měsíčních příjmů z DPH státního rozpočtu České republiky za období prvního čtvrtletí let 2020 až 2024. Na vertikální ose jsou reprezentovány kumulované příjmy v miliardách Kč, zatímco horizontální osa ukazuje jednotlivé roky, sekvencí od nejnovějšího roku 2024 k nejstaršímu roku 2020. V roce 2024 byly zaznamenány nejvyšší kumulované příjmy v prvním kvartálu roka 2024 ve srovnání s příslušnými měsíci předchozích let. V lednu 2024 byly příjmy z DPH, ačkoli kumulativně nejvyšší, jsou pro potřeby této práce nerelevantní z důvodu zahrnutí příjmů z předchozího prosince. V únoru 2024 byly příjmy evidovány na úrovni okolo 22,6 miliard Kč, což představuje příjmy z DPH za leden téhož roku. Následný měsíc, březen 2024, vykázal další nárůst, dosahující 25,3 miliard Kč, reflektující příjmy z DPH za únor. V předchozích letech od 2020 do 2023 byl rovněž pozorován vzestupný trend v kumulovaných příjmech za první tři měsíce, nicméně rozsah nárůstu v roce 2024 je výraznější. Tento trend může indikovat efekty implementovaných fiskálních opatření nebo změn v ekonomickém prostředí.

Graf 5 Příjmy z DPH (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR

Analýza rozdílů

Stanovený odhad Ministerstva financí pro roční výběr DPH v České republice pro rok 2024 činil 386,8 miliardy Kč, což na měsíční bázi reprezentuje předpokládaný průměrný výběr ve výši 32,2 miliardy Kč. Tento odhad byl založen na komplexní analýze očekávaného ekonomického vývoje a předpokládané účinnosti legislativních změn zavedených v rámci konsolidačního balíčku. Avšak skutečnost odhalila, že ve skutečnosti bylo v únoru za lednová přiznání vybráno pouze 22,6 miliardy Kč a v únoru 25,3 miliardy Kč. Tato výrazná odchylka od původních odhadů ukazuje na potřebu hlubšího zkoumání faktorů stojících za tímto vývojem.

Rozdíl mezi odhadovaným a skutečně vybraným výběrem DPH nese s sebou implikace pro fiskální plánování a realizaci státního rozpočtu, což představuje závažnou problematiku pro ekonomické a finanční strategie země.

Příčiny tohoto fenoménu mohou být mnohostranné a komplexní, zahrnující makroekonomické faktory, jako jsou například změny v růstu HDP, spotřebitelské důvěře a útraty domácností, které přímo ovlivňují objem realizovaných transakcí podléhajících zdanění DPH. Fiskální faktory, včetně úprav sazeb DPH a změn v daňových předpisech, mohou rovněž hrát významnou roli, neboť přímo zasahují do struktury a objemu vybíraných daní. Kromě toho administrativní faktory, jako jsou efektivita daňové správy, účinnost výběru daní a boj proti daňovým únikům, mají zásadní význam pro skutečný výběr daní. Dále je třeba zvážit možný vliv externích šoků, jako jsou ekonomické recese v klíčových obchodních partnerech, geopolitické napětí nebo pandemické události, které mohou nepředvídaně ovlivnit ekonomickou aktivitu a tím i výběr DPH. Taktéž nesmíme opomenout potenciální dopad legislativních změn na chování podnikatelů a spotřebitelů, který může vést k odložení určitých investic nebo nákupů, což se projeví ve snížení výběru DPH.

Makroekonomické faktory nejvíce vysvětlují odchylky mezi odhadovaným a skutečně vybraným výběrem DPH. Zdá se, že předchozí odhady vypracované Ministerstvem financí možná nezohlednily v plné míře možné změny v ekonomické aktivitě, které mohou mít značný dopad na výběr DPH. Zmíněný pokles spotřebitelské důvěry a snížení kupní síly jsou příkladem faktorů, které mohou ovlivnit rozhodnutí domácností týkající se spotřeby, vedoucí k nižšímu objemu transakcí podléhajících zdanění DPH. Rovněž je důležité uvážit, jak potenciální zpomalení ekonomického růstu nebo případná recese může ovlivnit celkovou poptávku po zboží a službách. Tento efekt může mít širokospektrální dopad, sahající od domácího trhu, přes průmyslovou výrobu, až po mezinárodní obchod a exportní činnosti. Takové ekonomické zpomalování nejenže snižuje objem spotřebitelských výdajů, ale může také negativně ovlivnit investiční chování podniků, což společně vede ke snížení základu pro výběr DPH. Dalším aspektem je globální ekonomická nejistota, která může zvyšovat opatrnost jak spotřebitelů, tak podniků ve výdajích a investicích, čímž dále snižuje potenciál pro výběr DPH. Makroekonomické šoky, jako jsou například ceny ropy, měnové fluktuace nebo mezinárodní obchodní napětí, mohou také hrát roli v dynamice ekonomické aktivity a ovlivnit výběr daní v daném období.

Dále je zásadní zohlednit fiskální faktory, obzvláště v souvislosti s konsolidací dvou snížených sazeb DPH 15 % a 12 % na jednu sníženou sazbu DPH 12 %. Tento legislativní krok, který byl primárně zaměřen na stimulaci ekonomického růstu a podporu vnitřní spotřeby, může mít paradoxně v krátkodobém horizontu negativní dopad na celkový výběr DPH. Je důležité podotknout, že předpokládané pozitivní efekty takovéto sazební úpravy na spotřební chování obyvatelstva a následně na objem vybrané DPH nemusely být ihned patrné. To naznačuje, že existuje časový odstup mezi implementací změny sazeb a jejím skutečným projevem v ekonomice. Kromě snížení sazby DPH je důležité zvážit i další složky konsolidačního balíčku, které mají potenciál ovlivnit státní příjmy a výdaje. Změny ve výběru jiných daní, jako jsou daně z příjmů fyzických a právnických osob, nebo úpravy ve veřejných výdajích, jako jsou investice do infrastruktury či sociálních programů, mohou mít značný nepřímý vliv na ekonomickou aktivitu a spotřebu. Tyto faktory dohromady tvoří komplexní fiskální prostředí, ve kterém každá změna může vyvolat řetězové reakce ovlivňující ekonomickou dynamiku a tím i základ pro výběr DPH. Specificky je třeba si uvědomit, že fiskální politiky a opatření přijatá v rámci konsolidačního balíčku jsou navržena tak, aby reagovala na aktuální ekonomické výzvy a podporovala udržitelný rozvoj. Avšak jejich krátkodobé dopady na fiskální příjmy, a zejména na výběr DPH, vyžadují pečlivou analýzu a monitorování. To zahrnuje nejen sledování přímých efektů změn daně, ale také pochopení sekundárních dopadů na ekonomiku, které mohou vzniknout v důsledku širších fiskálních a ekonomických politik.

V tomto kontextu je nezbytné kontinuálně hodnotit efektivitu a dopady zavedených fiskálních opatření s ohledem na jejich cíle a očekávané výsledky. Případné revize a úpravy fiskálních strategií by měly být založeny na důkladném zhodnocení aktuálních ekonomických podmínek a predikci budoucího vývoje. Tímto způsobem může stát efektivně reagovat na dynamické ekonomické prostředí a zajistit optimální výběr daní, včetně DPH, který je důležitým prvkem pro financování veřejných služeb a investic.

Administrativní efektivita a přesnost reportingu hrají nezastupitelnou roli v procesu výběru DPH, a proto je důležité neopomíjet potenciální zpoždění nebo nesrovnalosti, které mohou vzniknout v rámci administrativních procesů. Tyto výzvy mohou mít za následek nejen okamžitý dopad na přesnost a účinnost výběru DPH, ale také dlouhodobější dopady na důvěru veřejnosti v daňový systém. Navíc, strukturální změny v ekonomice, které vedou k posunu směrem k většímu podílu služeb na úkor tradiční spotřeby zboží, mohou významně modifikovat základ pro výběr DPH, což představuje další výzvu pro daňové orgány při adaptaci na měnící se ekonomické prostředí.

Dalším aspektem, který vyžaduje zvážení, je riziko nárůstu stínové ekonomiky a daňových úniků, které může být vyprovokováno změnami v sazbách DPH. Tento fenomén nejenže přímo snižuje objem vybrané DPH, ale také může podkopat spravedlnost a efektivnost celého daňového systému. Je třeba si uvědomit, že každá změna v daňové politice může vyvolat různé reakce jak u spotřebitelů, tak u podniků, a proto je nutné tyto dynamiky důkladně monitorovat a analyzovat s cílem minimalizovat negativní dopady na fiskální příjmy státu.

V kontextu těchto výzev je nezbytné pro daňové orgány a vládní instituce zavést mechanismy pro monitorování a kontrolu daňových povinností, jakož i pro boj proti daňovým únikům a stínové ekonomice. To zahrnuje nejen zlepšení administrativních procesů a zvýšení přesnosti datového reportingu, ale také využití pokročilých analytických nástrojů a technologií pro efektivnější detekci a prevenci daňových úniků. Současně je důležité podporovat transparentnost a povědomí veřejnosti o významu a účelu DPH, což může pomoci zvýšit daňovou morálku a podporovat dobrovolné plnění daňových povinností.

Zároveň je nezbytné přihlídnout k dalšímu důležitému aspektu. Týká se to přístupu, který byl zvolen při formulaci konsolidačního balíčku vlády, jenž měl za cíl regulovat a řídit finanční tok do státního rozpočtu prostřednictvím změn v DPH. V tomto ohledu bylo konstatováno, že předpoklady konsolidačního balíčku nebyly primárně zaměřeny na generování přímých příjmů do státního rozpočtu z této fiskální úpravy. Naopak, v plánu bylo počítáno s tím, že změny v DPH povedou k výdajům, které byly odhadovány na sumu ve výši 2,1 miliardy českých korun. Tato skutečnost reflektuje zásadní aspekt finanční politiky, kde záměry vlády nesledují pouze zvýšení státních příjmů, ale také berou v úvahu potřebné výdaje spojené s implementací daných opatření a zároveň dočasné snížení příjmů z této daně. Zmíněná alokace finančních prostředků ve výši 2,1 miliardy korun tedy poukazuje na to, že vládní strategie v oblasti daně z přidané hodnoty byla koncipována s přihlédnutím k širším ekonomickým a sociálním cílům, které přesahují pouhé zvýšení fiskálních příjmů.

Vzhledem k tomu, že diplomová práce je zpracovávána velmi aktuálně, se autorka setkala s významnými omezeními ve sběru podrobných dat. Tyto nedostatky v dostupných informacích ztěžují provedení hloubkové analýzy dlouhodobějších trendů a identifikaci konkrétních mechanismů, kterými makroekonomické, fiskální, administrativní a další faktory ovlivňují objem vybrané DPH. Toto omezení vede k nezbytnosti zaujímat opatrný přístup při interpretaci dostupných dat a současně otevírá prostor pro uznání faktu, že budoucí vývoj ekonomických podmínek a příchod nových informací mohou vyžadovat revizi odhadů výběru DPH.

V důsledku těchto omezení byla v diplomové práci uskutečněn rozbor dostupných informací s cílem porozumět a objasnit hlavní faktory vedoucí k významným rozdílům mezi odhadovaným a skutečně vybraným objemem DPH v úvodních měsících roku 2024. Přestože jsou možnosti analýzy omezeny aktuálním nedostatkem dat, tento proces umožnil získat cenné poznatky o potenciálních příčinách těchto rozdílů. Zároveň identifikoval oblasti, které si žádají další pozornost a výzkum v budoucích studiích. Takto provedená analýza nejenže přispívá k lepšímu porozumění specifické situace v České republice v roce 2024, ale také poskytuje užitečný základ pro formulaci doporučení pro tvůrce politik, ekonomy a další zúčastněné strany. Tímto způsobem diplomová práce přináší cenný přínos do diskuse o efektivním řízení daňových příjmů a podporuje další výzkum v této důležité oblasti.

3.2 Nemocenské pojištění

V této části diplomové práce bude provedena kvantitativní analýza dopadů znovuzavedení nemocenského pojištění na státní rozpočet České republiky. Znovuzavedení nemocenského pojištění představuje klíčovou změnu v systému sociálního zabezpečení, která má za cíl posílit finanční ochranu pracujících v případě dočasné pracovní neschopnosti. Tato politická opatření byla přijata s očekáváním, že zvýší finanční stabilitu a současně zajistí udržitelnost veřejných financí.

Vzhledem k současným výzvám ve zdravotní péči a na trhu práce je nezbytné posoudit, jak znovuzavedení nemocenského pojištění ovlivňuje jak jednotlivce, tak celkovou ekonomiku. Zvláště důležité je zhodnotit, jaké finanční dopady má tato změna na příjmy státního rozpočtu a na výdaje spojené s poskytováním nemocenských dávek. Analýza bude zahrnovat posouzení příjmů získaných ze sociálního pojištění a srovnání s předpokládanými výdaji na nemocenské dávky, aby bylo možné určit, zda tato reforma přispívá k finanční udržitelnosti sociálního systému.

V současné době je sazba nemocenského pojištění, odváděná zaměstnavatelem za každého zaměstnance, stanovena na 2,1 % z hrubého příjmu zaměstnance. V rámci tzv. konsolidačního balíčku vlády byl však předložen návrh, podle něhož by nemocenské pojištění měli přispívat i samotní zaměstnanci, a to činí 0,6 % z jejich čistého příjmu.

Přesto se vynořují otázky ohledně vhodnosti tohoto kroku v dané situaci. Jak poukazují někteří experti, opětovné zavedení nemocenského pojištění pro zaměstnance by mohlo mít značný sociální vliv. Bereme-li v úvahu průměrnou hrubou mzdu za rok 2022 ve výši 40 353 korun měsíčně, bylo by od zaměstnanců vyžadováno zaplacení 242 korun měsíčně, což za celý rok činí 2 904 korun.

Očekává se, že implementací tohoto opatření dojde k vyrovnané bilanci účtu. Pokračování v současném režimu by bylo teoreticky možné, pokud by vláda identifikovala zdroje pro redukci celkového schodku státního rozpočtu alternativním způsobem. Navrhovaná fiskální konsolidace je zaměřena na zaměstnance, podniky i živnostníky a v krátkodobém horizontu reprezentuje situaci, kde jakékoli zlepšení jedné strany vyžaduje oběť na straně druhé.

Redukce rozpočtového schodku vyžaduje náklady, které ponese určitá část společnosti. Předpoklad, že je možné snižovat schodky bez jakýchkoli negativních dopadů, je považován za naivní. V rámci každého navrhovaného opatření existují možné protiargumenty. Avšak je nezbytné, aby se neoslabovalo úsilí o snížení schodku. Jednoznačná reakce spočívá v nutnosti zvýšení sazby nemocenského pojištění, jakož i potřebě zvýšení některých dalších daní a snížení výdajů ve státním rozpočtu.

Z předpokládané změny si stát slibuje zvýšení příjmů do státního rozpočtu ve výši 11,9 miliardy Kč pro rok 2024. Když tento roční příjem rozdělíme na dvanáct měsíců, dostaneme průměrný měsíční příjem z této změny ve výši přibližně jedné miliardy Kč. V průběhu zpracování diplomové práce se ukázalo, že získání údajů o skutečně vybraných sumách z nemocenského pojištění placeného zaměstnanci nebylo možné. Aby se zjednodušila analýza, bylo rozhodnuto, že do srovnání budou zahrnuta data nejen z nemocenského pojištění od zaměstnanců, ale také z příjmů z nemocenského pojištění od zaměstnavatelů, které bylo možné získat. V tomto součtu bude zahrnut i výnos z příspěvků na státní politiku zaměstnanosti, který je vybírán jak od zaměstnavatelů, tak od OSVČ. Celková suma vybraná v roce 2024 z těchto zdrojů, které přispívají na sociální zabezpečení a podporu státní politiky zaměstnanosti, je odhadnuta na 92,4 miliard Kč. Pro lepší představu o plánovaném rozpočtovém plnění a jeho porovnání se skutečností, tato roční suma byla rozdělena na jednotlivé měsíce, což vede k odhadu plánovaného měsíčního příjmu ve výši 7,7 miliard Kč. Tato metodologie umožňuje hlubší porozumění plánovanému versus skutečnému plnění příjmů do státního rozpočtu v kontextu sociálního zabezpečení a podpory zaměstnanosti.

Tato změna v daňové politice je vnímána jako krok, který by měl přinést významné příjmy do veřejných financí. Tyto dodatečné prostředky mají potenciál posílit kapacitu státního rozpočtu na financování veřejných služeb a investic.

Skutečná výše plnění do státního rozpočtu

Výsledky, získané z mezd vyplacených v lednu, které odrážejí zmíněnou změnu, budou poprvé reflektovány ve státním rozpočtu v únoru. Skutečná částka příjmů z tohoto pojistného za lednové mzdy vybrána v únoru dosáhla 7,3 miliard Kč, zatímco v únorových mzdách vyplacených v březnu byla tato částka 7,2 miliard Kč. Z těchto údajů vyplývá, že výše příjmů v prvních dvou měsících roku je stabilní a mezi měsíci nedochází k výrazným rozdílům. Při srovnání těchto skutečných částek s plánovanou výší 7,7 miliard Kč měsíčně se ukazuje, že státní rozpočet je plněn téměř ve výši 95 % plánovaného objemu, přičemž vznikají jen relativně malé odchylky v řádu necelých 500 milionů Kč měsíčně. Je důležité poznamenat, že tyto příjmy do státního rozpočtu neodrážejí pouze změny v nemocenském pojištění.

Tabulka 6 Nemocenské a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti 2023-2024 (v mld. Kč)

	2024	2023
Únor	7,3	5,7
Březen	7,2	5,7

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR

Vzhledem k tomu, že nemocenské pojištění placené zaměstnanci bylo v roce 2009 zrušeno, nevytváří porovnávání dat starších než z předchozího roku s daty za rok 2024 relevantní základ pro porovnání v rámci této práce. Z tohoto důvodu byly pro porovnání použity pouze údaje z roku 2023. Jak je ilustrováno v Tabulce 6 Nemocenské a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti 2023-2024 (v mld. Kč), došlo v důsledku implementace konsolidačního balíčku ke významnému meziročnímu nárůstu příjmů do státního rozpočtu. Dalším faktorem, který se pozitivně promítl do výše státního rozpočtu, bylo zvýšení minimálního vyměřovacího základu pro výpočet pojistného na sociální zabezpečení u OSVČ. Specificky, v únoru, kdy byly hrazeny odvody za leden, zaznamenal státní rozpočet meziroční zvýšení příjmů o 1,6 miliardy Kč, zatímco v březnu, za odvody vyplacené v únoru, došlo k nárůstu o 1,5 miliardy Kč.

Analýza rozdílů

V rámci analýzy finančních dopadů zavedení nově implementovaného povinného nemocenského pojištění, jehož sazba byla stanovena na 0,6 % z hrubých mzdy zaměstnanců, byly zpracovány údaje zahrnující nejen příjmy z tohoto nemocenského pojištění, ale také příspěvky na státní politiku zaměstnanosti a nemocenské pojištění placené zaměstnavateli. Pro rok 2024 byl plánován celkový výběr ve výši 92,4 miliard Kč, což představuje měsíční průměr ve výši 7,7 miliard Kč. V únoru roku 2024 byla za lednové mzdy zaznamenána částka 7,3 miliard Kč, zatímco v březnu za únorové mzdy dosáhl výběr hodnoty 7,2 miliard Kč. Tyto hodnoty poukazují na mírný pokles ve výběru příjmů z uvedeného pojištění v porovnání s plánovaným měsíčním průměrem, což může signalizovat řadu možných ekonomických a sociálních faktorů ovlivňujících tuto změnu.

Analýza těchto údajů poskytuje náhled na efektivitu a dopady implementace nového nemocenského pojištění na státní rozpočet a na financování státní politiky zaměstnanosti. Přestože byla zaznamenána mírná odchylka od očekávaných měsíčních příjmů, je důležité posoudit tyto výsledky v širším kontextu ekonomických podmínek a trhu práce, které mohou mít vliv na mzdovou dynamiku a na míru zaměstnanosti, a tím i na výši příjmů získaných z nemocenského pojištění. Mezi tyto faktory ovlivňující výběr pojištění patří zejména sezónní oscilace a ekonomické trendy, jejichž dopady na výši vyplácených mezd a následně i na objem vybraného nemocenského pojištění je nutné pečlivě zvážit.

Sezónní oscilace představují významný faktor, který může ovlivňovat dynamiku trhu práce a mzdovou politiku. V určitých obdobích roku, typicky v zimních měsících, může docházet k sezónnímu poklesu v některých odvětvích, jako je stavebnictví nebo zemědělství, což může vést k nižšímu objemu vyplácených mezd a tím i k poklesu příjmů z nemocenského pojištění. Naopak, v obdobích s vyšší ekonomickou aktivitou, jako jsou letní měsíce, může dojít k nárůstu vyplácených mezd a tím i k zvýšení příjmů z tohoto pojištění. Analýza těchto sezónních vlivů vyžaduje pečlivé sledování mzdových trendů a zaměstnanosti v různých sektorech ekonomiky, aby bylo možné adekvátně predikovat a interpretovat finanční toky z nemocenského pojištění.

Ekonomické trendy, jako je změna míry zaměstnanosti nebo dynamika průměrné mzdy, představují další důležitý faktor, který musí být zohledněn při analýze příjmů z nemocenského pojištění. Růst míry zaměstnanosti obvykle signalizuje zvýšenou ekonomickou aktivitu a může vést k vyšším příjmům z nemocenského pojištění díky rozšíření základny přispěvatelů. Na druhé straně, pokles míry zaměstnanosti může indikovat ekonomické zpomalení, což má za následek snížení objemu vybraného pojištění. Obdobně, průměrná mzda má přímý dopad na výši příjmů z nemocenského pojištění. Zvýšení průměrných mezd znamená, že celkový objem příjmů z nemocenského pojištění by měl růst, za předpokladu, že sazba pojištění zůstává stejná. Naopak, stagnace nebo pokles průměrných mezd může vést k poklesu příjmů z tohoto zdroje.

Při analýze těchto faktorů je nezbytné nejen identifikovat jejich přítomnost a potenciální dopady, ale také pochopit vzájemné vztahy mezi sezónními oscilacemi a ekonomickými trendy. To umožňuje vytvoření komplexního obrazu o dynamice příjmů z nemocenského pojištění a poskytuje solidní základ pro předpovědi a politická rozhodnutí. Analýza těchto faktorů poskytuje hlubší vhled do příčin odchylek od plánovaných příjmů a naznačuje oblasti, kde může být potřebná další pozornost nebo úprava politik a výběrových procesů. Je důležité, aby se tyto analýzy prováděly pravidelně, aby bylo možné adekvátně reagovat na dynamické změny v ekonomice a na trhu práce, a tím zvýšit přesnost budoucích odhadů a efektivitu výběrových mechanismů.

Je důležité upozornit na skutečnost, že prezentovaná data neobsahují výhradně příjmy z analyzovaného nemocenského pojištění placeného zaměstnanci. Zahrnuty jsou také příspěvky na státní politiku zaměstnanosti a nemocenské pojištění placené zaměstnavateli, protože očištěná data nebyly v čase zpracovávání práce dostupné. Z důvodu omezené dostupnosti dat v čase zpracování této diplomové práce a vzhledem k velmi aktuálnímu charakteru tématu nebylo možné provést analýzu dlouhodobějších trendů. Zaměření bylo omezeno pouze na první kvartál roku 2024, což představuje relativně krátké časové období. Tato omezení mají významný vliv na možnost generalizovat zjištěné výsledky a aplikovat je na širší ekonomické a sociální kontexty. Přesto i přes tyto omezení poskytují analyzovaná data cenný vhled do počátečních dopadů zavedení nemocenského pojištění v nové formě. Zaznamenané odchylky od plánovaných příjmů a identifikované faktory ovlivňující tyto příjmy poukazují na komplexnost vztahů mezi trhem práce, ekonomickými politikami a sociálním zabezpečením. Tyto zjištění mohou sloužit jako základ pro budoucí výzkum a analýzu, které by mohly prohloubit porozumění těmto vztahům a přispět k efektivnějšímu navrhování a implementaci fiskálních a sociálních politik.

3.3 Progresivní sazby DPFO

V rámci této části diplomové práce bude provedena kvantitativní analýza dopadů snížení prahu pro aplikaci progresivní sazby DPFO na státní rozpočet České republiky. Snížení prahu pro progresivní sazbu daně představuje významnou fiskální reformu, která má za cíl zvýšit spravedlnost daňového systému tím, že zatížení daní bude více reflektovat schopnost daňových poplatníků přispívat na veřejné finance na základě jejich příjmových poměrů. Toto opatření je zavedeno s očekáváním, že přispěje k vyšší progresivitě daňového systému a zároveň zajistí dodatečné příjmy pro státní rozpočet.

Analýza se zaměří na hodnocení, jak změna prahu pro progresivní zdanění ovlivňuje celkovou strukturu daňových příjmů a jaké má dopady na rozdělení daňového břemene mezi různé příjmové skupiny. Zvláštní pozornost bude věnována i potenciálním dopadům této reformy na ekonomickou aktivitu, motivaci k práci a investicím, a na možné riziko zvýšení daňových úniků nebo optimalizace.

K 1. lednu roku 2024 bylo přistoupeno k revizi daňového systému, kdy došlo ke snížení limitu pro aplikaci progresivní daňové sazby 23 %, oproti standardní 15 %, z původního čtyřnásobku průměrné mzdy na trojnásobek. Tato změna má za následek rozšíření skupiny daňových poplatníků s vyšším příjmem, kteří nyní podléhají vyšší sazbě daně z příjmu. Iniciativa k této úpravě vychází z úmyslu posílit solidaritu mezi občany a současně přispět ke stabilitě veřejných financí. Očekává se, že změna se dotkne širšího spektra pracující populace, zahrnující osoby s průměrnými až nadprůměrnými příjmy, které tak přispějí větší částkou do státního rozpočtu. Toto rozšíření daňové základny je považováno za důležitý krok k dosažení větší progresivity v daňovém systému, což má reflektovat závazek vlády k prosazování principů spravedlnosti a vzájemné podpory mezi daňovými subjekty. Reforma byla koncipována tak, aby odrazila potřebu spravedlivějšího rozložení daňového břemene, podporující tak ideál rovnoměrnějšího rozdělení bohatství v rámci společnosti. Zároveň se tímto přístupem vláda snaží zdůraznit význam solidarity a odpovědnosti za sociální a ekonomickou kohezi ve veřejném sektoru.

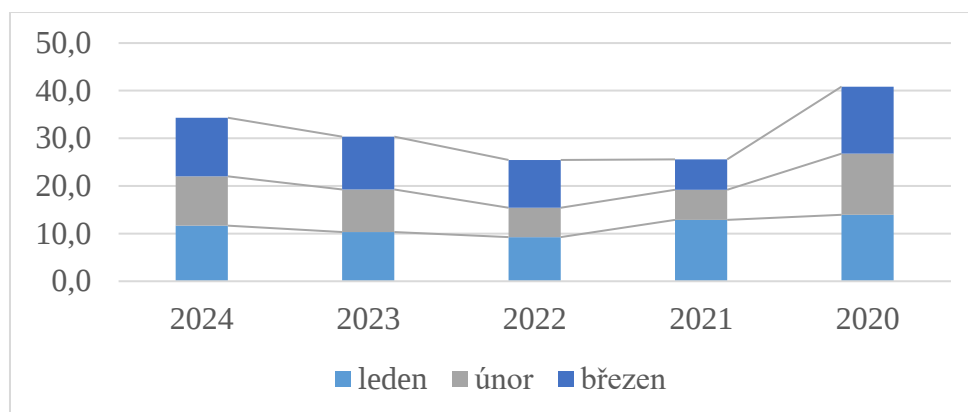
V rámci prognóz státního rozpočtu České republiky byly příjmy z daně, jež je předmětem zkoumání, odhadnuty na sumu 131,2 miliardy Kč za daný fiskální rok. Když je tato částka zjednodušeně rozdělena na měsíční intervaly, vypočítá se průměrný měsíční příjem na přibližně 10,9 miliard Kč. S přihlédnutím k efektům nedávno implementovaného konsolidačního balíčku se odhaduje, že celkové roční daňové příjmy by měly vykázat nárůst o 1,7 miliardy Kč. Tato změna je atributovaná právě úpravám daňového systému, které byly zavedeny.

Očekává se, že tato revize daňové struktury přinese zvýšení daňových příjmů, což má podpořit finanční zdraví státu. Prostřednictvím této fiskální politiky se předpokládá, že se dosáhne pozitivního dopadu na státní rozpočet, což by mělo odrážet větší stabilitu a udržitelnost veřejných financí v reakci na ekonomické výzvy.

Skutečná výše plnění do státního rozpočtu

Na Grafu 6 Příjmy z DPFO placená plátcí a poplatníky (v mld. Kč) jsou zobrazeny příjmy z DPFO placené plátcí a poplatníky za první tři měsíce let 2020 až 2024. Vertikální osa Grafu 6 ukazuje výši příjmů, zatímco horizontální osa prezentuje jednotlivé roky. Každý rok je rozčleněn do tří sloupců odpovídajících měsícům leden, únor a březen. Z Grafu 6 je patrné, že v lednu 2024 byly příjmy z DPFO na úrovni 11,7 miliard Kč. Tyto příjmy však nejsou považovány za relevantní pro účely hodnocení dopadu změn v daňovém systému, neboť reflektují příjmy z prosince předchozího roku, kdy změny ještě nebyly aplikovány. V únoru 2024 došlo k poklesu příjmů na 10,3 miliard Kč a v březnu byl zaznamenán nárůst na 12,3 miliard Kč, což již může odrážet změny zavedené v daňovém systému. Porovnání s předchozími lety ukazuje, že v březnu každého roku došlo k postupnému zvyšování příjmů, přičemž v roce 2024 je tento nárůst výraznější ve srovnání s předcházejícími lety 2023 až 2021. Tento trend naznačuje, že zavedení změn v daňovém systému, konkrétně snížení prahu pro vyšší daňovou sazbu, mělo za následek zvýšení příjmů z DPFO v prvním čtvrtletí roku 2024. Nicméně, řada změn z konsolidačního balíčku se projeví až při ročním zúčtování daně v následujícím roce.

Graf 6 Příjmy z DPFO placená plátcí a poplatníky (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR

Toto opatření může přispět ke zlepšení sociálního zabezpečení, čímž zvýší i finanční stabilitu zaměstnanců v době jejich dočasné pracovní neschopnosti. Znovuzavedení nemocenského pojištění jim poskytuje základní finanční jistotu, což má za následek zmírnění negativních ekonomických důsledků nemoci. Na druhé straně opatření má za důsledek snížení čistého měsíčního příjmu, jelikož zaměstnanci jsou povinni přispívat na nemocenské pojištění z jejich hrubé mzdy. Tato skutečnost vede k nutnosti pečlivě vyvážit výhody zvýšené sociální ochrany s finančním zatížením, které je s tím spojené.

Z hlediska OSVČ je významné zvážit odlišnou povahu jejich příspěvků a sociální ochrany. Mohou se setkat s odlišnými výzvami, a proto je třeba pečlivě analyzovat, jak znovuzavedení nemocenského pojištění ovlivňuje jejich finanční zatížení a dostupnost sociální ochrany.

Co se týče vlivu na státní rozpočet, znovuzavedení nemocenského pojištění může přinést zvýšené příjmy prostřednictvím obnoveného příspěvkového toku. Tento nárůst finančních prostředků může být využit k posílení a stabilizaci sociálního zabezpečení.

Analýza rozdílů

Očekávaný roční výběr daně měl dosáhnout hodnoty 131,2 miliardy Kč, což měsíčně představuje přibližně 10,9 miliardy Kč. Cílem této legislativní úpravy, snížení prahu pro DPFO, bylo zvýšit daňové příjmy státu prostřednictvím intenzivnějšího zdanění osob s vyššími příjmy, což je běžný nástroj pro dosahování větší fiskální spravedlnosti a redistribuce bohatství. Nicméně, data ukazují, že výběr v únoru, reprezentující mzdy vyplacené v lednu, činil 10,3 miliardy Kč, což je mírně pod očekáváním. Naproti tomu, březen přinesl příjem ve výši 12,3 miliardy Kč za mzdy vyplacené v únoru, což výrazně překonalo původní odhady.

Tato variabilita ve výběru daně může být ovlivněna řadou faktorů. Z makroekonomického hlediska je výběr DPFO citlivý na celkovou ekonomickou situaci, zejména na trh práce, průměrné mzdy a míru zaměstnanosti. Fluktuace v těchto oblastech mohou vést k významným měsíčním odchylkám ve výběru daní. Například zvýšení příjmů v určitých sektorech nebo odměňovacích balíčcích, které překračují nový práh pro vyšší daňovou sazbu, může vést k náhlému nárůstu výběru daní, jako bylo pozorováno v březnu. Fiskální aspekty této změny rovněž vyžadují pozornost. Snížení prahu pro progresivní sazbu DPFO má nejen přímý vliv na daňové příjmy, ale může také ovlivnit chování daňových poplatníků, vedoucí k různým formám daňové optimalizace. To může zahrnovat změny v způsobech odměňování nebo využívání různých daňových úlev a odpočtů k minimalizaci daňové povinnosti. Dalším důležitým aspektem je sociální a politická odezva na takové změny. Veřejné vnímání spravedlnosti a akceptace daňových reforem hraje klíčovou roli v jejich úspěšné implementaci. Vysoká úroveň transparentnosti, komunikace a zdůvodnění změn je nezbytná pro udržení důvěry veřejnosti v daňový systém a jeho spravedlnost.

Vzhledem k výše uvedeným faktorům je důležité pokračovat v monitorování a analýze vývoje výběru DPFO v následujících měsících a letech. To zahrnuje nejen sledování přímých výnosů z daně, ale také pochopení širších ekonomických a sociálních dopadů změn sazeb. Tato pozornost k detailům a kontextu umožní lepší pochopení dynamiky výběru daní a podpoří vytváření informovaných politických rozhodnutí, která reflektují jak potřeby státního rozpočtu, tak i zásady fiskální spravedlnosti a ekonomické stability.

Makroekonomické faktory odkrývají úlohu, kterou hraje dynamika trhu práce a obecnější ekonomická aktivita v kontextu odvodů z DPFO. Změny v míře zaměstnanosti, výši průměrných mezd a inflaci mají bezprostřední dopad na objem daňových příjmů generovaných touto daní. Legislativní opatření, jako je snížení prahu pro aplikaci progresivní sazby DPFO, byla koncipována s cílem posílit daňové příjmy státu prostřednictvím efektivnějšího zdanění vyšších příjmových skupin. Nicméně, reálný efekt této politiky může být výrazně ovlivněn současnými ekonomickými podmínkami a vzorcem chování na trhu práce, které mohou variabilně odrážet a reagovat na tyto fiskální změny. Zásadním aspektem je, že trh práce funguje jako barometr celkového zdraví ekonomiky, odrážející příležitosti a výzvy, kterým čelí pracovní síla. Zvyšování míry zaměstnanosti a růst průměrných mezd, zejména v sektorech s vyššími příjmy, přímo zvyšují základ pro výběr DPFO, zatímco vyšší inflace může snížit reálnou kupní sílu, což má nepřímý vliv na spotřební chování a tím i na celkový objem odvedených daní.

V rámci fiskální analýzy je nezbytné pečlivě zvážit, jak legislativní úpravy sazeb DPFO mohou ovlivnit chování daňových poplatníků, což může vést k různým formám daňové optimalizace nebo adaptacím ve struktuře odměňování. Například, snížení prahu pro aplikaci progresivní sazby DPFO může motivovat jednotlivce i podniky k hledání efektivnějších způsobů, jak minimalizovat svou daňovou povinnost, což může zahrnovat zvýšené využívání daňových úlev, přesun příjmů do kapitálových výnosů nebo jiné legální strategie daňového plánování.

Legislativní změna v sazbě DPFO také představuje nástroj fiskální politiky s ambicí dosáhnout spravedlivější redistribuce příjmů a podpořit sociální spravedlnost. Cílem je zvýšit daňové příjmy od vyšších příjmových skupin a přerozdělit je ve prospěch nižších a středních příjmových vrstev prostřednictvím veřejných služeb a sociálního zabezpečení. Tato politika má potenciál zlepšit ekonomickou rovnováhu a podpořit sociální rovnost, ale její účinnost je úzce spojena s celkovou ekonomickou situací a schopností ekonomiky generovat dostatečný počet pracovních míst s adekvátními příjmy.

Administrativní schopnost efektivně vybírat daně a míra, jakou veřejnost přijímá změny v daňovém zatížení, představují kritické faktory, které mají značný vliv na úspěšnost implementace fiskálních opatření. Neefektivita v administrativním procesu, jako jsou zpoždění v zpracování daňových přiznání nebo nedostatky v systémech pro výběr daní, mohou výrazně ovlivnit celkový objem vybraných daní. Tyto administrativní výzvy mohou vést k nesrovnalostem mezi očekávanými a skutečně vybranými daňovými příjmy, což komplikuje fiskální plánování a může podkopat důvěru veřejnosti ve spravedlnost a efektivitu daňového systému.

Na druhé straně, sociální a ekonomické vnímání spravedlnosti daňového systému hraje zásadní roli v determinaci daňové morálky občanů. Pokud veřejnost vnímá změny v daňovém zatížení jako spravedlivé a v souladu s principy rovnosti a sociální spravedlnosti, je pravděpodobnější, že bude tyto změny akceptovat a řádně dodržovat daňové zákony. Naopak, vnímání nespravedlnosti nebo nerovnosti v daňovém systému může vést k vyšší míře daňových úniků nebo daňové optimalizace, což má za následek nižší daňové příjmy.

Variabilita měsíčních výběrů DPFO, která byla pozorována v únoru a březnu, poukazuje na důležitost průběžného monitorování a adaptace daňové politiky, aby byla schopna efektivně reagovat na měnící se ekonomické prostředí. Efektivní daňová správa vyžaduje flexibilitu a schopnost přizpůsobit se, což umožňuje nejen optimalizaci výběru daní, ale také minimalizaci potenciálních negativních dopadů na ekonomiku a společnost. Tato potřeba vyplývá ze skutečnosti, že daňové příjmy jsou silně ovlivněny širokým spektrem proměnných, včetně makroekonomických podmínek, legislativních změn a sociálně-ekonomických faktorů. Ačkoli únorový výběr nesplnil očekávání, březnový výběr překvapil jeho překonáním, což ilustruje dynamickou a nepředvídatelnou povahu fiskálních toků.

Zásadní je také pochopení, jak legislativní změny, jako je úprava sazeb DPFO, ovlivňují daňovou morálku a veřejné vnímání spravedlnosti daňového systému. Tyto aspekty mohou mít značný dopad na dlouhodobou fiskální stabilitu a sociální kohezi, protože vnímání spravedlnosti a rovnosti v daňovém systému přímo ovlivňuje ochotu občanů dodržovat daňové zákony a přispívat svým podílem na financování veřejných služeb.

V této souvislosti je snížení prahu progresivní sazby DPFO více než jen fiskální nástroj, je to zásah, který má širší ekonomické a sociální důsledky. Jeho účinky nejsou omezeny pouze na fiskální sféru, ale rozprostírají se do celé ekonomiky, ovlivňující motivaci k práci, investice a spotřebu. Například, pokud se ekonomická situace zhorší a růst mezd stagnuje nebo pokud inflace výrazně snižuje reálné příjmy, může být efekt zvýšení daňových příjmů prostřednictvím snížení prahu progresivní sazby DPFO menší, než se původně očekávalo. Naopak, v ekonomice charakterizované silným růstem a stabilní inflací může toto opatření přinést významnější fiskální přínosy.

Je také nezbytné, aby se daňová politika a administrativní praxe neustále vyvíjely tak, aby reflektovaly nejen ekonomické cíle, ale také sociální hodnoty a očekávání. Zahrnutí transparentních procesů, rozvoj efektivních a uživatelsky přívětivých systémů pro podávání daňových přiznání a platby, stejně jako zajištění spravedlivého a srozumitelného daňového zatížení, jsou klíčové pro zvyšování daňové efektivity a posílení veřejné důvěry.

K dosažení těchto cílů je důležité investovat do vzdělávání veřejnosti o významu daní a o tom, jak daňové příjmy přispívají k financování veřejných služeb a sociálního zabezpečení. Dále je zásadní podporovat dialog mezi daňovými poplatníky, vládou a daňovými úřady s cílem identifikovat a řešit případné obavy týkající se daňového systému. V konečném důsledku, zajištění administrativní efektivity a budování pozitivního vztahu s veřejností vyžaduje koordinované úsilí ze strany vlády, daňových úřadů a všech zainteresovaných stran. Přístup, který zdůrazňuje transparentnost, spravedlnost a spolupráci, může významně přispět k optimalizaci výběru daní a k podpoře sociálně spravedlivého a ekonomicky udržitelného daňového systému.

S důrazem na aktuální zpracování diplomové práce narazila autorka na významné překážky v získávání podrobných dat. Tyto bariéry v dostupných informacích komplikují provádění detailní analýzy dlouhodobých trendů a specifických mechanismů, skrze které makroekonomické, fiskální, administrativní a ostatní faktory ovlivňují celkový výběr DPFO. Tato situace nutí k opatrné interpretaci dostupných údajů, zároveň však otevírá prostor pro akceptaci, že budoucí ekonomický vývoj a příliv nových informací mohou vést k potřebě revize předpovědí výběru DPFO. V rámci těchto omezení byla provedena analýza dostupných dat s cílem porozumět podstatným faktorům, které jsou za značnými rozdíly mezi odhadovanými a skutečně vybranými daňovými příjmy z DPFO v počátečních měsících roku 2024. I přes omezené možnosti pro analýzu, tento postup umožnil získat cenné vhledy o možných příčinách těchto rozdílů a určit oblasti, které vyžadují další pozornost a zkoumání v budoucích studiích. Provedený rozbor tak přispívá k hlubšímu pochopení dané problematiky v České republice v roce 2024 a poskytuje pevný základ pro navrhování doporučení pro politiky, ekonomy a ostatní zainteresované strany.

3.4 Porovnání vlivu reformy zdanění na subjekty

Reforma zdanění zaměstnanců i OSVČ, která vstoupila v platnost od 1. ledna 2024, představuje velkou změnu v daňovém systému České republiky a bude mít rozsáhlý dopad na ekonomiku i občany. Celkově se očekává, že reforma přinese státnímu rozpočtu přibližně 26 miliard Kč. Hlavní změny obsažené v této reformě zahrnují znovuzavedení nemocenského pojištění ve výši 0,6 procentního bodu pro zaměstnance, snížení hranice pro progresivní sazbu daně ve výši 23 % pro výdělky nad trojnásobkem průměrné mzdy, omezení slevy na nepracující manžela/manželku, zrušení slevy na studenta a zvýšení odvodové zátěže pro osoby samostatně výdělečně činné.

Jedním z důsledků této reformy je to, že vysokopříjmoví zaměstnanci budou nadále platit výrazně nižší daně než před zrušením superhrubé mzdy, což znamená, že tato reforma vytváří novou daňovou strukturu, která upřednostňuje vyšší příjmy. Reforma bude mít také významný vliv na domácnosti s dětmi, zejména kvůli omezení slevy na nízkopříjmového manžela/manželku. Pro změny v daňovém systému existují alternativní návrhy, které by mohly mít jiný dopad na rozpočet a občany, ale vládní reforma zahrnuje konkrétní opatření, která budou mít následující důsledky pro jednotlivé příjmové skupiny. Tato rozsáhlá reforma má poměrně rovnoměrný dopad na zaměstnance ve všech příjmových skupinách, s větším zasažením středně příjmových zaměstnanců.

V porovnání s reformami provedenými v prosinci 2020 a červenci 2021, které vedly k poklesu příjmů veřejných rozpočtů v roce 2022 ve výši přibližně 116 miliard Kč (což představuje pouze polovinu příjmů, které by byly vybrány bez těchto změn), nová reforma z ledna 2024 upravuje daňový systém. Těmito předchozími reformami došlo k výraznému snížení odvodové zátěže pro zaměstnance napříč různými příjmovými kategoriemi, avšak nízkopříjmoví zaměstnanci obdrželi z této úspory poměrně menší podíl. (Kališková, Šoltés, 2022)

To mělo za následek zvýšení počtu zaměstnanců, kteří nemuseli platit daň z příjmu nebo obdrželi tzv. daňový bonus na děti. Tímto způsobem se omezoval prostor pro další snižování daně z příjmu, zejména pro ty poplatníky, kteří využívali slevu na dani na dítě a na manželku/manžela s nízkými příjmy. V souvislosti s novými opatřeními, která vstoupila v platnost v lednu 2024, se zaměřuje na upravení těchto dřívějších změn v daňovém systému.

V rozhovoru pro Seznam Zprávy s Liborem Duškem, který vedla Markéta Bidrmanová, byl zmíněn výpočet Duška podílu jednotlivých příjmových skupin na celkových daňových příjmech jsou české příjmové daně rovné, takřka rovné jak je možné vidět v Tabulce 7 Podíl příjmových skupin na daňových příjmech níže. Desetina lidí s nejvyššími příjmy získá 25 % všech hrubých příjmů v ekonomice naplní necelou čtvrtinu toho daňového inkasa a desetině nejméně vydělávajících případně 1,6 % hrubých příjmů v ekonomice a úkol zaplatit 1,6 % vybraných daní. Dušek dále zdůraznil potřebu větší progresy v daňovém systému a poukázal na to, že reforma přináší určité progresivní prvky. Jako příklad zmínil snížení hranice pro aplikaci 23 % progresivní daňové sazby u daně z příjmů fyzických osob. Pro osoby s čtyřnásobkem průměrného platu to znamená roční zvýšení daní o přibližně 38 tisíc korun, což podle něj posiluje progresivní charakter daně. Dušek rovněž poukázal na pokusy reformy o snížení rozdílů mezi OSVČ a zaměstnanci, což jsou rozdíly, které se v České republice staly značně výraznými, zejména kvůli systému paušální daně. Zmínil, že živnostníci se ziskem kolem milionu korun ročně platí celkem asi 70 tisíc korun na daních a pojistném, zatímco zaměstnanci s nižšími příjmy platí výrazně více, někdy až 300 tisíc korun a více. Dušek uznává, že daně a pojistné pro živnostníky by měly být nižší než pro zaměstnance z dobrých ekonomických důvodů, ale zdůrazňuje, že v Česku jsou tyto rozdíly nyní přehnané a ekonomicky neospravedlnitelné. Tato nerovnováha podle něj není jen ekonomickým problémem, ale také otázkou vzájemné společenské solidarity.

Tabulka 7 Podíl příjmových skupin na daňových příjmech

Příjmový decil	Podíl decilu na hrubých příjmech	Podíl decilu na daních	Průměrný příjem v decilu
1	1,6 %	1,6 %	75 249
2	4,5 %	4,1 %	206 131
3	6,1 %	5,8 %	281 865
4	7,3 %	7,1 %	337 349
5	8,3 %	8,5 %	382 418
6	9,4 %	9,5 %	434 095
7	10,6 %	10,9 %	489 858
8	12,3 %	12,7 %	566 646
9	14,9 %	15,3 %	689 430
10	24,9 %	24,4 %	1 150 991

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat SILC 2020

V současné době, kdy se ekonomika potýká s komplikacemi, vláda radikálně zvyšuje odvody, což by mohlo způsobit další neklid mezi podnikateli. Zvyšování odvodů může být odrazující pro ty, kteří uvažují o vstupu do podnikání, a může negativně ovlivnit i ty, kteří již podnikají a může dojít k úbytku počtu živnostníků a k posunu části podnikání do šedé ekonomiky.

Porovnávání OSVČ a zaměstnanců vytváří rozdělení, přestože obě skupiny jsou pro ekonomiku neméně důležité. Odvody OSVČ nejsou zanedbatelné, jelikož jsou proporcionální k jejich příjmům. I minimální odvody, které v současné době činí okolo 6 000 korun, jsou významnou částkou, odrážející například absence nároku na placenou dovolenou nebo na nemocenské pojištění v prvních dvou týdnech nemoci a další.

Podnikatelé se neustále potýkají s rizikem ztráty majetku, což napomáhá rozvoji analytického myšlení a zlepšení stresové odolnosti. Samostatnost a schopnost identifikovat investiční příležitosti jsou mezi podnikateli rozšířené. Taktéž si jsou vědomi, že státní důchodové zabezpečení v důchodu nebude dostačující, a proto se snaží zajistit si stáří vlastními prostředky. Přínos podnikatelů ekonomice tedy v mnohých ohledech převyšuje efekt nižší daňové zátěže, kterou nesou. Z tohoto důvodu není zvýšení odvodů podle mnoha expertů krok správným směrem.

OSVČ

Jak bylo blíže popsáno v kapitole 5.1, v letech 2024-2026 dochází k postupnému a významnému zvýšení minimálního vyměřovacího základu pro výpočet pojistného na sociální pojištění OSVČ. Tímto opatřením se tento základ zvyšuje z 25 % průměrné mzdy na 40 % průměrné mzdy, přibližuje se úrovni minimální mzdy a zvyšuje povinné odvody OSVČ na sociální pojištění. Zároveň nový systém zavádí jednotnou sazbu daně pro obě skupiny, 15 % pro základ daně do 36násobku průměrné mzdy a 23 % pro část základu daně nad tuto hranici. Tyto změny mají výrazný dopad na OSVČ a přinášejí zvýšenou daňovou zátěž pro tuto skupinu podnikatelů.

Dle Prokopa a Pertolda (2023) v případě OSVČ, kteří využívají 60% výdajový paušál, je výhodné zůstat v režimu paušálních výdajů pro příjmy do 950 tisíc Kč, přičemž se platí minimální odvody ve výši 4 700 Kč. Pro příjmy mezi 950 tisíci a 1 125 tisíci Kč se doporučuje setrvání v tomto režimu, kde se odvody vypočítávají z 50 % vyměřovacího základu nad minimální hranici odvodů. Při dosažení vyšších příjmů je vhodnější přechod OSVČ do systému paušální daně. Vládní návrh reformy vede k posílení degresivního charakteru odvodů u OSVČ. Bylo zjištěno, že u OSVČ s vysokými náklady a nižšími příjmy (do 500 tisíc Kč ročně) vzroste efektivní míra odvodů, vypočítaná jako procento z reálného zisku, nad 22 %, což přesahuje úroveň zaměstnanců. Naopak u OSVČ s nízkými náklady je efektivní míra odvodů z reálného zisku stále pouze okolo 5 %, což je méně než čtvrtina v porovnání se zaměstnanci s náklady práce odpovídajícími reálnému zisku OSVČ. Návratnost sociálních odvodů v důchodech je pro OSVČ vyšší než pro zaměstnance, což je důsledkem solidarity v důchodovém systému s pojištěnci s nízkým vyměřovacím základem. U zaměstnanců roste s příjmy i vyměřovací základ a odvody sociálního pojištění, což vede k nižší návratnosti těchto odvodů.

Vládní návrh reformy sociálních odvodů OSVČ má za cíl zmírnit extrémní rozdíly a nerovnosti mezi OSVČ a zaměstnanci. Tento návrh zároveň zvyšuje efektivní míru odvodů, především pro OSVČ s vysokými náklady a nižšími příjmy. Předpokládá se, že takový krok povede ke snížení motivace ke švarcsystému a přispěje k větší rovnováze v systému sociálního pojištění.

Zaměstnanci

Zavedení nemocenského pojištění, které bylo posláno v kapitole 5.3, má za cíl obnovit rovnováhu v systému nemocenského pojištění a zajistit jeho dlouhodobou finanční stabilitu. Sazba nemocenského pojištění pro zaměstnance se zvedne o 0,6procentního bodu, což při průměrné hrubé mzdě za rok 2022 ve výši 40 353 Kč měsíčně znamená dopad na čistý příjem zaměstnance ve výši 242 Kč měsíčně.

Jak už bylo popsáno v kapitole 5.2, dojde k rozšíření pásem příjmů, na které se bude vztahovat 23% sazba daně z příjmu. Namísto současného čtyřnásobku průměrné mzdy, bude toto pásmo začínat již na trojnásobku průměrné mzdy. Tímto krokem se mění způsob zdanění středně příjmových zaměstnanců, což může přispět k vyšším příjmům veřejných financí a zdůrazňuje větší solidaritu této skupiny v oblasti placení daní.

Dále je nutné zmínit zrušení slevy na dani pro studenty. Tato změna je motivována nízkou efektivitou tohoto opatření v případě tradičních studentů, kteří by mohli využít standardní slevu pro poplatníka, což by plně odstranilo zdanění pro ty, kteří si vydělají až 205 600 Kč ročně, což odpovídá průměrnému měsíčnímu příjmu ve výši přibližně 17 100 Kč. To znamená, že další slevu pro studenty by využili pouze ti, kteří vydělávají vyšší částky, zatímco studenti s nižšími příjmy by již tuto slevu nepotřebovali. Do této kategorie uživatelů by zahrnuti také osoby, které jsou na papíře označeny jako studenti, ale ve skutečnosti již nechodí do vzdělávacích zařízení.

Další úpravou je zrušení tzv. "školkovného". Hlavním důvodem pro zrušení této slevy na dani za umístění dítěte do předškolního zařízení je, že tento benefit obvykle využívají středně a vysokopříjmové skupiny obyvatel s dostatečně vysokým základem daně. Naopak, nízkopříjmoví jednotlivci, jako jsou například samozivitelé pracující na částečný úvazek, tuto podporu kvůli svému nízkému základu daně obvykle nevyužijí, a to i přes skutečnost, že základní sleva na dani na poplatníka odpovídá 30 840 Kč ročně při sazbě DPFO ve výši 15 %. Tato částka představuje příjem na úrovni minimální mzdy, a pro nízkopříjmové skupiny poplatníků, z tohoto důvodu, školkové nepřináší žádnou výhodu, protože kvůli jejich nízkému základu daně nemohou tuto slevu využít. Školkové je tak ukázkou toho, že daňové nástroje ne vždy představují vhodný prostředek pro realizaci sociální politiky. Dále se počítá s tím, že současně dojde ke zvýšení kapacity předškolních zařízení.

Omezení slevy na dani na manželku/manžela je další změnou. Toto omezení spočívá v parametrickém snížení slevy na dani na manželku/manžela, která bude nově pouze pro ty, kteří pečují o dítě ve věku do 3 let. Hlavním důvodem tohoto omezení je, že současné nastavení této výjimky odrazuje poplatníky od vstupu na pracovní trh a od zahájení významnější výdělečné činnosti, protože jakmile přesáhnou limitní hranici příjmů, ztratí nárok na tuto slevu.

3.5 Windfall tax

V této části diplomové práce bude provedena kvantitativní analýza dopadů zavedení windfall tax, neboli daně z neočekávaných zisků, na státní rozpočet České republiky. Windfall tax je fiskální nástroj, který byl zaveden s cílem získat dodatečné příjmy od podniků, které profitují z mimořádných ekonomických situací. Vzhledem k nedávným ekonomickým turbulencím a jejich dopadu na veřejné finance je rozbor vlivu této daně na státní rozpočet nezbytná pro posouzení efektivity a spravedlnosti fiskální politiky.

V rámci tohoto rozboru budou porovnány predikce Ministerstva financí týkající se příjmů z windfall tax s daněmi, které byly skutečně vybrány. Tento postup umožní podrobně zhodnotit přesnost a realističnost fiskálních projekcí vlády a jejich schopnost reagovat na dynamické ekonomické podmínky. Kvantitativní analýza zahrnuje sběr a vyhodnocení relevantních dat, aplikaci statistických metod a ekonometrických modelů pro interpretaci výsledků. Tímto přístupem budou identifikovány rozdíly mezi očekáváním a realitou a analyzovány možné příčiny těchto rozdílů.

Dále bude práce identifikovat potenciální faktory, které mohly přispět k nižším příjmům z windfall tax do státního rozpočtu, než bylo původně předpokládáno. Zaměření tohoto zkoumání bude na různé aspekty, které mohou mít vliv na efektivitu a výnosnost této daně.

Zvláštní pozornost bude věnována změnám v daňové politice, uplatňování daňových zákonů a efektivitě daňové správy, které mohou významně ovlivnit množství skutečně vybraných daňových příjmů. Bude specificky zkoumáno, zda existují mezery v legislativě nebo výzvy související s vymáháním daně, které mohly vést k nižším než očekávaným příjmům. Kromě toho bude v rámci studie zvážena vliv potenciálních strategií daňové optimalizace ze strany podniků, včetně legálních metod minimalizace daňové zátěže, stejně jako možných daňových úniků nebo nezákonných praktik, které mohou významně ovlivnit celkové množství vybraných daňových příjmů.

V další fázi bude provedeno hodnocení toho, jaký vliv mají nižší příjmy z windfall tax na celkovou strukturu a stabilitu státního rozpočtu České republiky. Bude zkoumáno, do jaké míry nedostatečné příjmy z windfall tax omezují možnosti vlády v oblasti veřejných investic, sociálních výdajů, a dalších důležitých oblastí státního rozpočtu. Cílem této analýzy je poskytnout ucelený pohled na fiskální dopady windfall tax a jejich důsledky pro budoucí rozhodování v oblasti veřejných financí.

V rámci bankovního sektoru byla windfall tax navržena tak, aby zasáhla banky, které dosáhly významných finančních výsledků. Konkrétně se tato daň vztahuje na banky s čistými úrokovými výnosy v předchozím fiskálním roce přesahujícími 6 miliard Kč. Tato hranice, jak ji definuje Česká národní banka, slouží k rozlišení mezi velkými bankami a bankami středních či menších velikostí. Tento rozdíl v zásahu windfall tax je zásadní, neboť reflektuje rozdílné ekonomické síly a tržní pozice bank v rámci finančního sektoru.

V oblasti výroby a distribuce energií, stejně jako ve velkoobchodu s pohonnými hmotami, se windfall tax uplatňuje na celé holdingy. Kritériem pro zahrnutí holdingu pod tuto daň je dosažení čistého obrátu alespoň 2 miliardy Kč z rozhodujících činností v předchozím roce. Toto opatření znamená, že na společnosti v rámci těchto holdingů působící v daných sektorech se bude vztahovat windfall tax, což může mít významný dopad na jejich finanční výkaznictví a daňové povinnosti.

V dalších specifických oblastech, jako jsou petrochemie, koksárenství a těžba fosilních paliv, jsou pravidla pro aplikaci windfall tax stanovena podle evropských regulací. Zde jsou novou daní zasaženy všechny firmy, které v daném zdaňovacím období dosáhly příjmů z těchto specifických činností vyšších než 50 milionů Kč, a zároveň tvořily tyto příjmy alespoň 25 % jejich celkového čistého obrátu za předchozí rok.

Sazba windfall tax byla stanovena Poslaneckou sněmovnou na 60 % a je aplikována jako daňová přírůžka k standardní 19% sazbě daně z příjmů právnických osob. Výpočet nadměrného zisku, který je předmětem této daně, spočívá v porovnání základu daně v aktuálním roce s průměrnými hodnotami za čtyři předchozí zdaňovací období (2018-2021), a to s 20% tolerančním pásmem. Tento průměr zůstává pevně stanoven a pro všechna období 2023-2025 bude porovnáván se stejným historickým průměrem. Tato metodika výpočtu reflektuje snahu o spravedlivý a objektivní přístup k určení nadměrných zisků, zatímco zároveň bere v úvahu historickou výkonnost a ekonomickou situaci jednotlivých podniků.

Skutečné plnění do státního rozpočtu

Ve vládní prognóze pro rok 2023 byly příjmy z windfall tax odhadnuty na 85 miliard Kč. Nicméně, jak je zaznamenáno v Tabulce 8 Příjmy státního rozpočtu 2023 (v mld Kč), reálně bylo z této daně v roce 2023 vybráno pouze 39,1 miliard Kč, což představuje 46 % původně plánované částky. Tento výsledek představuje rozdíl 45,9 miliard Kč oproti očekávaným příjmům. Tato skutečnost poukazuje na významný nesoulad mezi předpověďmi vlády a skutečnými výsledky, což podtrhuje nutnost podrobnějšího zkoumání faktorů, které mohly vést k takto značné diskrepanci.

Důkladný rozbor tohoto rozdílu mezi odhadovanými a skutečně zaznamenanými příjmy je nezbytná pro porozumění dynamiky windfall tax a jejího vlivu na státní rozpočet. Výsledky této analýzy mohou mít dalekosáhlé důsledky pro budoucí fiskální plánování a stanovení daňových strategií.

Tabulka 8 Příjmy státního rozpočtu 2023 (v mld. Kč)

Příjmy státního rozpočtu 2023	Plán	Skutečnost	Plnění (%)	Rozdíl
Daňové příjmy (bez pojistného SZ)	947,2	937,4	99,0	-9,7
DPH	381,8	365,1	95,6	-16,7
Spotřební daně	157,3	148,2	94,2	-9,1
Daně z příjmů PO	157,2	201,7	128,3	44,5
Daně z příjmů FO	134,7	148,8	110,5	14,1
Windfall tax	85,0	39,1	46,0	-45,9
Odvod z nadměrných příjmů	15,0	18,5	123,5	3,5
Poplatky za uložení odpadů	1,7	1,7	101,7	0,0
Odvod za odnětí půdy	0,4	0,6	144,3	0,2
Daň z hazardních her	7,7	8,8	114,4	1,1
Ostatní daňové příjmy	6,4	4,8	75,1	-1,6

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR (2024)

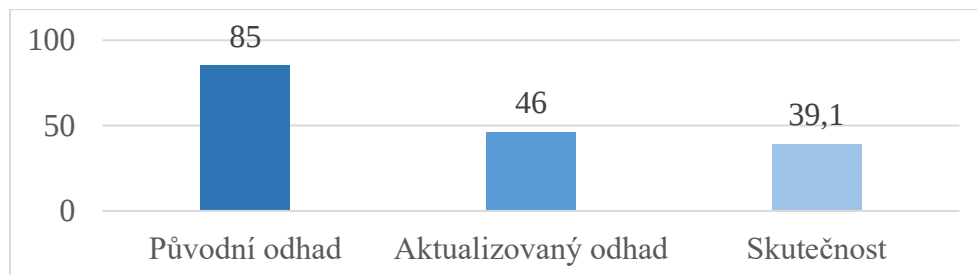
Dalším významným aspektem, o němž je nezbytné hovořit, je změna odhadů příjmů do státního rozpočtu, které byly v průběhu roku revidovány Ministerstvem financí České republiky. Původní předpoklady, které očekávaly příjmy ve výši 85 miliard Kč, byly v srpnu roku 2023 sníženy na 46 miliard Kč. Toto výrazné snížení odhadu odráží značné podcenění původních prognóz příjmů. Bylo zjištěno, že při sestavování původního odhadu nebyla adekvátně zohledněna řada důležitých ukazatelů, včetně meziročního snížení zisků bank a energetických společností, což vedlo k výraznému snížení očekávaných příjmů, téměř na polovinu původního odhadu.

Přiznání k meziročnímu poklesu zisků uvedených sektorů bylo nesmírně důležitým faktorem, který přiměl Ministerstvo financí k revizi svých odhadů. Tento pokles zisků měl přímý dopad na očekávané příjmy z daní, neboť nižší zisky vedly k nižšímu daňovému základu. V případě, že by se zohlednila nová srpnová predikce odhadu ve výši 46 miliard Kč, rozdíl mezi skutečně vybranými příjmy ve výši 39,1 miliardy Kč a nově předpokládanou částkou není tak markantní, jako byl rozdíl oproti původní predikci. Nyní činí tento rozdíl pouze 6,9 miliardy Kč, ve srovnání s původním rozdílem 45,9 miliardy Kč.

V Grafu 7 Porovnání odhadů a skutečnosti vybrané windfall tax v roce 2023 (v mld. Kč) níže, jsou porovnány odhady a skutečné výsledky výběru windfall tax v roce 2023. Původní odhad činil 85 miliard Kč, aktualizovaný odhad byl nižší, ve výši 46 miliard Kč. Skutečný výběr daně nakonec dosáhl 39,1 miliard Kč, což je ještě mírně pod hodnotou aktualizovaného odhadu.

Tato data z níže uvedené tabulky odrážejí proces přizpůsobení predikcí na základě měnících se ekonomických podmínek a jsou důležitá pro hodnocení přesnosti a spolehlivosti metod používaných k odhadu daňových příjmů.

Graf 7 Porovnání odhadů a skutečnosti vybrané windfall tax v roce 2023 (v mld. Kč)

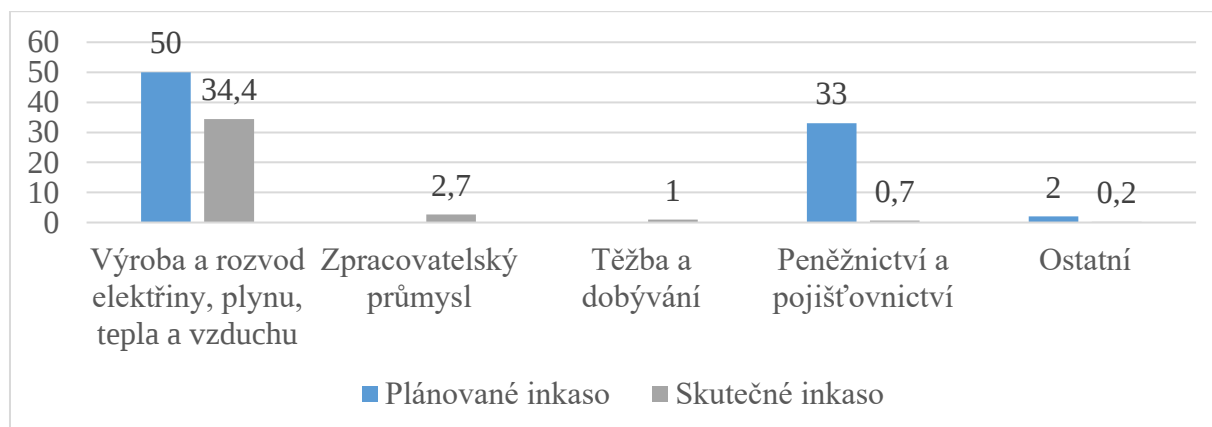

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR (2022, 2023 a 2024)

Přestože rozdíl mezi očekávanými a skutečně vybranými příjmy stále představuje významnou sumu, zejména v kontextu vysokého schodku státního rozpočtu, revidovaná prognóza, která zohledňuje meziroční pokles zisků bank a energetických společností, je výrazně bližší realitě. Tato situace poukazuje na potřebu pečlivějšího a detailnějšího přístupu při sestavování fiskálních prognóz a zdůrazňuje význam přesnosti a opatrnosti při predikci daňových příjmů. Změna v odhadech Ministerstva financí tak slouží jako důležitá lekce pro budoucí fiskální plánování, která upozorňuje na nezbytnost brát v úvahu široké spektrum ekonomických ukazatelů a potenciálních rizik, aby bylo možné co nejpřesněji odhadnout příjmy státního rozpočtu a připravit se na možné výkyvy ve veřejných financích.

Je nezbytné provést rozčlenění údajů týkajících se windfall tax podle jednotlivých podnikatelských odvětví, na která byla tato daň aplikována. Tato specifikace je důležitá pro poskytnutí přesnějšího a diferencovanějšího pohledu na dopady této daně. V Grafu 8 Inkaso dle odvětví (v mld. Kč) jsou prezentována jak předpovězená, tak skutečná data příjmů z windfall tax pro jednotlivá odvětví.

Graf 8 Inkaso dle odvětví (v mld. Kč)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR (2022 a 2024)

Mezi odhadovanými a skutečně vybranými příjmy z windfall tax existují významné rozdíly napříč různými sektory. Při pohledu na energetický sektor byl původní odhad příjmů z windfall tax stanoven na přibližně 50 miliard Kč, avšak skutečně bylo vybráno pouze 38,1 miliard Kč. Tento rozdíl, který činí 11,9 miliard Kč, je sám o sobě podstatný. Avšak ještě markantnější rozdíl byl zaznamenán v bankovním sektoru. Zde byly předpokládány příjmy odhadnuty na 33 miliard Kč, ale realita ukázala, že bylo vybráno pouhých 700 milionů korun, což představuje rozdíl ve výši 32,3 miliard Kč.

Tyto výrazné rozdíly mezi plánovanými a skutečně vybranými příjmy v obou zmíněných sektorech odhalují důležité aspekty týkající se účinnosti a přesnosti vládních predikcí a plánování v rámci fiskální politiky. Je evidentní, že v případě windfall tax došlo k významnému podcenění faktorů, které ovlivňují skutečné daňové příjmy. Tato situace vyžaduje podrobnější zkoumání a analýzu, aby bylo možné identifikovat klíčové faktory vedoucí k tak výrazným odchylkám, a aby se z těchto zjištění mohly čerpat poučení pro budoucí daňovou politiku a strategie v oblasti fiskálních příjmů.

Dle pracovní a diskusních podkladů NERV (2022), lze ale předpokládat, že pokud byly odhady počítány z předběžně dostupných zisků z roku 2022, tyto odhady nebyly nepřesné. NERV na základě expertních analýz a očištěných dat z výsledků z prvního kvartálu roku 2022 vypočetla, že možné příjmy v bankovním sektoru jsou v roce 2023 ve výši 49 miliard Kč a v energetickém sektoru 33 miliard Kč.

Na základě pracovních a diskusních podkladů NERV (2022) lze konstatovat, že odhady vlády potenciálních příjmů z windfall tax, založené na předběžně dostupných ziscích za rok 2022, nebyly považovány za nepřesné. Díky expertním analýzám a úpravám dat z prvního kvartálu roku 2022 NERV vypočetla, že v roce 2023 by příjmy z windfall tax mohly dosáhnout ve výši 49 miliard Kč v bankovním sektoru a 33 miliard Kč v energetickém sektoru.

Na základě sumarizace předpokladů NERV ohledně windfall tax z hlavních sektorů, bankovníctví a energetiky, bylo vypočítáno, že celkové příjmy do státního rozpočtu by mohly činit 82 miliard Kč. Tento odhad se mírně liší od předpokladů MFČR, které očekávalo příjmy ve výši 83 miliard Kč z těchto dvou sektorů, což představuje odchylku pouze o 1 miliardu Kč. Tato malá odchylka od předpokladů MFČR naznačuje, že na základě dostupných dat v roce 2022 bylo možné dospět k relativně přesnému odhadu. Nicméně, skutečnost, že banky a energetické společnosti odvedly na windfall tax v roce 2023 podstatně méně, než bylo původně odhadováno, vyvolává otázky ohledně výrazného poklesu zisků v těchto odvětvích a poskytuje prostor pro další analýzu příčin tohoto jevu.

V rozhovoru s Janou Klímovou (2024) ministr financí Zbyněk Stanjura obhajoval odhad Ministerstva financí České republiky na výběr windfall tax. Prvé očekávání ve výši 85 miliard Kč byly odhadovány předtím, než se zavedl nástroj tzv. „zastropování“ cen za vyrobené megawatt hodiny. V době tvorby odhadu, v srpnu roku 2022, byly velké výkyvy na trhu v cenách energií. Druhý odhad, který byl přepočten v srpnu 2023, ve výši 46 miliard Kč už byl upraven na základě snížení tržních cen energií. Bylo poznamenáno, že počáteční predikce výše 85 miliard Kč, formulované před implementací regulace cen elektřiny, odzrcadlila nestabilitu energetického trhu charakterizovanou značnými fluktuacemi. Ministerstvo následně revidovalo svůj původní odhad s ohledem na nově zavedené opatření a vývoj na trhu s energiemi, což vedlo k aktualizaci výše odhadovaného výnosu na 47 miliard Kč.

Ekonom Lukáš Kovanda (2023) upozorňuje na nečekaně nízký výnos daně z mimořádných zisků bank, což může být pro politiky překvapením, avšak analytici již dříve předpovídali, že vládní odhady budou přehnaně optimistické. Zmíněné banky měly dostatek času a silnou motivaci k daňové optimalizaci, zejména vzhledem k vyšší sazbě daně ve srovnání s minimem stanoveným EU. Nakonec se očekává, že výnos z daně bude podstatně nižší, než vláda původně plánovala, s odhadovaným inkasem ve výši méně než pěti miliard Kč oproti očekávaným 33 miliardám Kč. Tato situace je zčásti důsledkem kroků podniknutých bankami, které zahrnovaly zvýšení úroků na vkladech nad rámec toho, co by učinily bez zavedení daně, čímž se snížil daňový základ ve prospěch klientů, ne státu. Kromě toho, velké banky snížily svou daňovou povinnost i dalšími způsoby, například zvýšením rezerv a opravných položek již v předchozím roce a možným zvyšováním jednorázových výdajů nebo snižováním úvěrové aktivity v některých segmentech.

Vysoká sazba mimořádné daně mohla dále motivovat banky k daňové optimalizaci. Jak ukázal Arthur Laffer ve 70. letech, s rostoucí sazbou daně může paradoxně dojít k poklesu daňového inkasa, protože ekonomické subjekty, v tomto případě banky, jsou více motivovány snižovat daňový základ.

Dle predikcí MFČR se očekávalo, že do státního rozpočtu České republiky by měla z windfall tax přitéci částka ve výši 17 miliard Kč. Je důležité zdůraznit, že specifický režim vybírání této daně nespadá pod běžný mechanismus měsíčních výběrů. Naopak, je charakteristický svým systémem kvartálních záloh a následného vyúčtování, což představuje značnou odlišnost oproti tradičním daňovým povinnostem. V březnu roku 2024 došlo k splatnosti první kvartální zálohy této daně, a v důsledku toho byla do státní pokladny převedena částka ve výši 13 miliard Kč. Tento výběr významně překročil původní očekávání, čímž bylo již v prvním kvartále naplněno 76,4 % plánovaného příjmu z windfall tax pro celý rok. Tento významný finanční impuls poskytuje silný signál, že celkový výběr daně z nadměrných zisků v průběhu roku 2024 by mohl výrazně přesáhnout původně stanovené predikce. Tato situace ještě více zvýrazňuje potenciální fiskální dopady windfall tax na financování státního rozpočtu a podporuje argumenty ve prospěch jejího zachování, navzdory opakovaným diskusím o možnosti zrušení povinnosti platby této daně, které byly v minulosti iniciálně probírány Ministerstvem financí. Pokud by skutečně došlo k pokračování ve výběru windfall tax v následujících kvartálech bez zásadních změn v její legislativní úpravě, může to mít signifikantní pozitivní vliv na fiskální prostředí státu, posílit jeho finanční stabilitu a umožnit další investice do klíčových veřejných služeb a infrastruktury.

Tato analýza tedy poukazuje na významné přínosy, které může windfall tax přinést do státního rozpočtu, a zdůrazňuje důležitost pečlivého monitoringu a hodnocení jejích dopadů v rámci širší fiskální politiky. Zároveň vybízí k dalšímu zkoumání potenciálních makroekonomických a sociálních dopadů, které může tato daňová opatření mít, s cílem optimalizovat jejich využití pro dosažení dlouhodobě udržitelného hospodářského růstu a sociální spravedlnosti.

Analýza rozdílů

Podle informací poskytnutých MFČR (2024) byla skutečná výše zaplacených záloh z windfall tax výrazně ovlivněna vývojem ziskovosti subjektů podléhajících této dani v předchozím roce. Tento vývoj měl za následek úpravy výše záloh, které byly provedeny na základě rozhodnutí správce daně. Jako klíčový faktor ovlivňující ziskovost těchto subjektů byl identifikován vývoj cen energií. Změny v cenách energií nejenže přímo ovlivnily zisky podniků, ale zároveň se projevíly na výdajové straně státního rozpočtu prostřednictvím nižších kompenzací.

Rozdíl mezi plánovanými a skutečnými příjmy od energetických společností může být způsoben řadou faktorů. Především může jít o nižší než očekávané zisky, které mohly být ovlivněny nepříznivými tržními podmínkami. Tento faktor je zvláště relevantní v kontextu energetického sektoru, který je citlivý na globální cenové výkyvy v oblasti energetických surovin a na geopolitické události. Například, pokles cen ropy a plynu nebo zvýšená konkurence v oblasti obnovitelných zdrojů energie může mít významný dopad na finanční výsledky těchto společností.

Dalším možným vysvětlením rozdílu jsou efektivní daňové strategie uplatňované energetickými společnostmi. Tato strategie může zahrnovat optimalizaci daňových povinností prostřednictvím různých legálních mechanismů, jako jsou daňové úlevy, odpočty nebo restrukturalizace aktivit tak, aby byly v souladu s daňovými předpisy, čímž efektivně snižují zdanitelný zisk.

Kromě toho je důležité uvažovat o možných výjimkách a úlevách ve struktuře daně, které by mohly významně snížit daňové zatížení energetických společností. Tyto úlevy mohou být zavedeny z různých důvodů, jako je podpora investic do obnovitelných zdrojů, zachování konkurenceschopnosti na mezinárodním trhu, nebo ochrana spotřebitelů před zvýšením cen energií. Výjimky mohou být také dány legislativními změnami nebo dočasnými opatřeními, která byla zavedena jako reakce na ekonomické nebo politické události.

Výnosy z windfall tax, které byly odvedeny bankami, byly výrazně nižší, než se původně očekávalo. Tento fakt byl široce komentován ekonomy a daňovými poradci, kteří jako hlavní příčinu identifikují různé formy daňové optimalizace uplatňované bankami. Základním principem těchto optimalizačních strategií je, že základem pro výpočet windfall tax je zisk, který lze různými metodami snížit a tím optimalizovat daňové zatížení.

Konkrétně se banky snažily snížit svůj zisk na úroveň, která by minimalizovala rozdíl mezi srovnávaným základem daně a aritmetickým průměrem upravených srovnávacích základů daně. Tento průměr je vypočítán finančním úřadem na základě zisků z předchozích let. V důsledku těchto optimalizačních kroků se v některých případech tento rozdíl pohyboval na velmi nízké úrovni, byl nulový, nebo dokonce záporný.

Jednou z nejvýznamnějších strategií pro dosažení tohoto cíle bylo investování do státních dluhopisů. Výnosy z těchto dluhopisů, které jsou součástí bankovních zisků, jsou osvobozeny od daně z příjmů a tudíž se nezapočítávají do základu pro výpočet windfall tax. Tato teorie je podložena daty zveřejněnými Ministerstvem financí ČR, která ukazují na zvýšení procenta držby státních dluhopisů nerezidenty, tedy zahraničními investory. Tyto nerezidenty lze často spojit se zahraničními mateřskými společnostmi českých bank.

Dalším významným nástrojem daňové optimalizace, který banky využívaly, bylo zvyšování úroků na spořicíh účtech a termínovaných vkladech. Tímto způsobem banky nabízely vyšší výnosy svým střadatelům, což vedlo ke generování nižších zisků pro banky samotné. Kromě toho lze zmínit další strategie, jako je výplata dividend zahraničním mateřským společnostem, což představuje přesun zisku z České republiky, nebo zrušení úročení povinných minimálních rezerv u České národní banky.

Rozdíl mezi předpokládanými a skutečně vybranými příjmy z windfall tax odhalilo posílenou pozici bankovního sektoru a energetických společností ve vztahu k fiskálním opatřením státu. Tento rozdíl nejen že ilustruje nesoulad mezi očekáváním a realitou, ale rovněž naznačuje, že těmto subjektům byl poskytnut prostor pro implementaci daňové optimalizace, jež měla za cíl snížení jejich daňového zatížení vyplývajícího z daně z neočekávaných zisků.

Prostřednictvím daňové optimalizace, kterou bankovní sektor a energetické společnosti prováděly, byly aplikovány legální strategie a postupy s úmyslem minimalizovat jejich daňové povinnosti. Tento proces umožnil významné snížení částky odváděné na základě zmíněné daně, což vedlo k výrazným rozdílům mezi původně predikovanými příjmy a částkami skutečně vybranými do státního rozpočtu.

Tento jev nejen odhaluje schopnost bankovního sektoru a energetických společností se efektivně orientovat v rámci daňového systému, ale také zdůrazňuje potřebu státu hlouběji pochopit a přizpůsobit se dynamice trhu a schopnostem těchto subjektů reagovat na daňové politiky. Z toho vyplývá důležitost revize a přehodnocení metodiky státu při vytváření fiskálních odhadů a politik, což by mělo zahrnovat uvažování o schopnosti těchto subjektů uplatňovat strategie, jež vedou k optimalizaci jejich daňového zatížení.

V kontextu tohoto fenoménu je nezbytné, aby byly zváženy důsledky pro spravedlivé rozdělení daňového břemene a aby byla identifikována možná opatření, která by zajistila, že fiskální cíle jsou dosaženy efektivním a spravedlivým způsobem, reflektujícím širší ekonomické a sociální cíle společnosti.

Zavedení windfall tax nepřineslo očekávané finanční výsledky, což vyvolává diskuse o její možné zrušení. Tato daň byla implementována s cílem získat prostředky na pokrytí záporného salda státního rozpočtu, avšak zatím se zdá, že její efektivita je nižší, než se původně předpokládalo. V současné době se analyzují pouze zálohy zaplacené na tuto daň, jelikož celkové přiznání k dani z neočekávaných zisků ještě nebylo kompletně vyhodnoceno. To znamená, že je složité definitivně posoudit, zda by bylo vhodné daň zrušit, neboť nejsou dostupné všechny relevantní údaje.

Ve většině krajín Evropské unie zavedli daň pouze na dobu šesti měsíců, případně roku, zatímco v České republice je její platnost stanovena na tři roky. To ukazuje na rozdílný přístup a možné dopady této daně v rámci různých ekonomických systémů. Je však nutné zdůraznit, že windfall tax je vnímána primárně jako krátkodobé řešení, ne dlouhodobě udržitelná finanční strategie. Hlavním cílem daně je reagovat na aktuální finanční potřeby státu, především na záporné saldo státního rozpočtu, které bylo způsobeno různými vnějšími faktory.

Paralelně stát poskytoval různé formy kompenzací pro pomoc občanům a podnikům v souvislosti s růstem cen, například v oblasti energií. V důsledku toho byl výběr windfall tax zaměřen především na mírnění dopadů těchto výdajů na státní rozpočet, nikoli na jeho dlouhodobé vyrovnaní. V Tabulce 9 Příjmy a výdaje (v mld. Kč) lze vidět srovnání těchto příjmů s výdaji spojenými s energiemi, což poskytuje užitečný přehled o skutečném finančním dopadu této daně. Příjmy získané z daně na neočekávané zisky a odvody z nadměrných příjmů se ukázaly být nižší, než se původně předpokládalo. Skutečné příjmy byly vykázány ve výši 57,9 miliard Kč a výdaje ve výši 76,1 miliard Kč. Tato situace vedla k vytvoření záporného salda ve státním rozpočtu, které dosáhlo výše 18,2 miliard Kč.

Tabulka 9 Příjmy a výdaje (v mld. Kč)

Příjmy	57,9
Daň z neočekávaných zisků	39,1
Odvod z nadměrných příjmů	18,5
Výdaje	76,1
Podpora podniků	4,6
Kompenzace na ztráty	10,9
Kompenzace zákazníkům	41,9
Dotace	18,7
Saldo	-18,2

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR (2024)

Vzhledem k těmto faktorům je důležité pečlivě zvážit všechny aspekty windfall tax před jejím možným zrušením. To zahrnuje nejen finanční výsledky, ale také širší ekonomické a sociální dopady. Konečné rozhodnutí by mělo být založeno na komplexním hodnocení všech dostupných údajů a trendů.

3.6 Posouzení dopadů na hospodářský růst

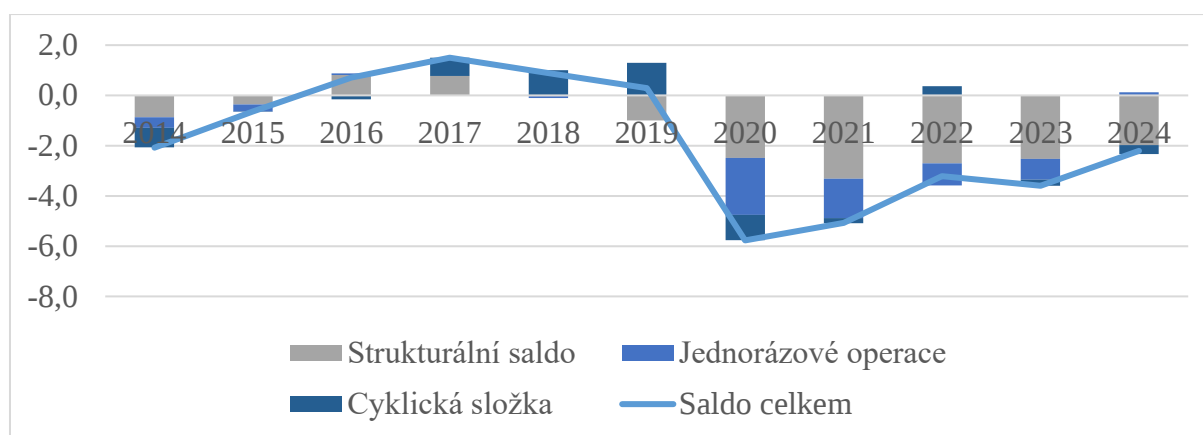
V dubnové predikci MFČR (2024, s. 24-35) je uvedeno, že zavedení konsolidačního balíčku může mít negativní vliv na zvyšování hospodářské aktivity v zemi. Očekává se však, že jeho účinky budou tlumit dopady inflace. Předpokládá se, že ekonomický výkon země bude postupně růst. Očekávaný nárůst HDP o 1,4 % ve srovnání s rokem 2023 je připisován zejména zvýšené spotřebě domácností a zmírnění poklesu ve tvorbě hrubého kapitálu. Tento vývoj naznačuje, že konsolidační opatření, přestože mohou krátkodobě působit restriktivně, přispějí ke stabilizaci ekonomiky a podpoří její postupný růst.

MFČR také popisuje, že se očekává výrazné snížení míry inflace, které by mělo být udrženo pod úrovní inflačního cíle České národní banky, což činí 3 %. K tomuto snížení dojde především díky kombinaci několika opatření. Jedním z faktorů je „zastropování“ cen energií, které bylo zavedeno jako reakce na rostoucí ceny na trhu. Dále vláda přispěla k tomuto očekávanému vývoji implementací fiskálních restrikcí skrze konsolidační balíček. Zásadní roli ve snižování inflace hrají také změny sazeb DPH. Snížení těchto sazeb má přímý dopad na ceny pro spotřebitele, což přispívá k celkovému tlumení inflačního tlaku.

Dále MFČR uvádí, že se očekává postupné snižování nezaměstnanosti z důvodu anticipovanému oživení hospodářství. V prvním pololetí roku 2024 se předpokládá, že trh práce bude ještě ovlivněn zpožděnými efekty slabší hospodářské aktivity z předchozích období. Přesto se úroveň nezaměstnanosti nadále udržuje pod přirozenou mírou, která činí 4 %. Česká republika čelí stálému nedostatku pracovních sil, avšak postupně dochází k vyrovnání mezi poptávkou po práci a její nabídkou na trhu práce. Současně je zaznamenáván nárůst nominálních mezd, což souvisí s růstem spotřebitelských cen a vysokými zisky firem. Tato situace naznačuje, že ekonomické faktory a tržní dynamika jsou úzce propojeny a vzájemně se ovlivňují, což má důležité implikace pro fiskální politiku a plánování.

V predikci MFČR (2024, s. 10) v rámci detailní analýzy makroekonomické situace z ledna 2024, bylo pozorně zkoumáno hospodaření vládního sektoru za rok 2023, jenž skončilo s významným deficitem ve výši 3,6 % HDP. Tento deficit, po pečlivém očištění o vlivy konjunkturálních vlivů a jednorázových operací, byl upraven na nižší hodnotu, konkrétně na 2,5 % HDP, což reflektuje hloubkové strukturální výzvy stojící před českou ekonomikou. Graf 9 Saldo sektoru vládních institucí (v % HDP) níže poskytuje vizuální reprezentaci obou zmíněných údajů společně s predikcemi až do roku 2024.

Graf 9 Saldo sektoru vládních institucí (v % HDP)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR (2024)

Dále uvádějí, že v kontextu příjmů sektoru vládních institucí byl odhadován růst o 11,1 %, což představuje významný nárůst oproti předchozím obdobím.

Daňové příjmy, včetně příspěvků na sociální zabezpečení, zaznamenaly rovněž pozitivní dynamiku s nárůstem o 9,2 %. Tento vývoj byl však částečně poznamenán změnami v oblasti daně z přidané hodnoty, kde se výnos stabilizoval pod 6 %, přičemž klíčovým faktorem byla úprava hranice pro registraci k DPH na 2 miliony Kč. Příjmy ze spotřebních daní, zejména z minerálních olejů, vykázaly robustní růst, avšak byly částečně kompenzovány poklesem prodeje tabákových výrobků v důsledku zvýšení sazeb daně.

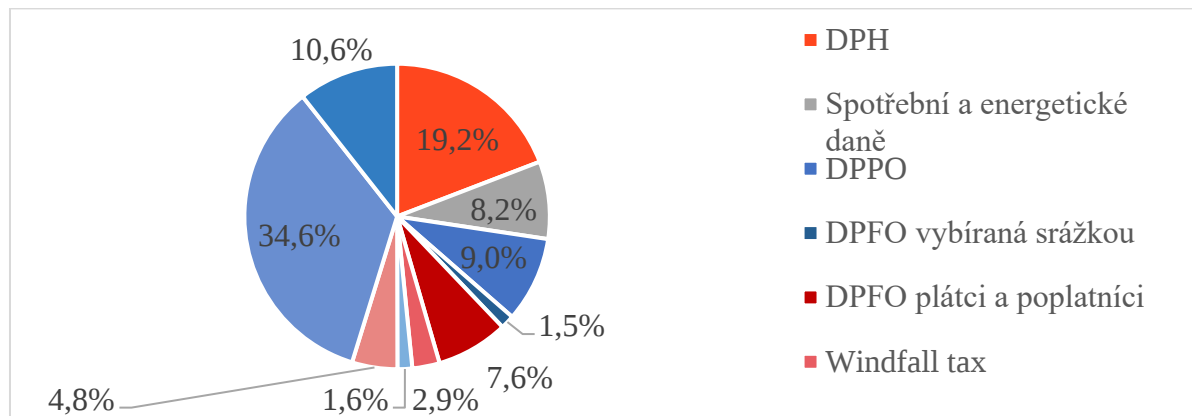
Na poli konsolidačních opatření byla přijata řada podstatných kroků s cílem stabilizovat státní rozpočet a posílit základy pro udržitelný růst. Mezi tato opatření patřilo zavedení daně z neočekávaných zisků, které mělo významný dopad na daňové příjmy, přičemž se odhadovalo, že výnos z této daně dosáhne 39,1 miliard Kč. Vládní výdaje vzrostly téměř o 12 %, s meziročním zrychlením konečné spotřeby na 10,2 %. (MFČR, 2024, s. 10) Tento nárůst byl odůvodněn zejména rozsáhlými nákupy a náhradami zaměstnancům, jakož i značným zvýšením naturálních sociálních dávek, které odrážely zvýšené finanční závazky ve zdravotnictví a sociálních službách.

Vládní strategie konsolidace fiskální politiky, zahrnující zmíněná opatření, byla formulována tak, aby do roku 2024 přivedla deficit veřejných financí pod hranici 3 % HDP, v souladu s limitními hodnotami stanovenými evropskými fiskálními pravidly. (MFČR, 2024, s. 11) Tyto kroky představují zásadní součást širšího úsilí o stabilizaci státních financí a podporu ekonomického růstu, přičemž se klade důraz na efektivní využívání veřejných zdrojů, zlepšení strukturálního deficitu a zajištění dlouhodobé udržitelnosti veřejných financí v České republice. Takovéto konsolidační úsilí, podpořené promyšlenou fiskální politikou a pečlivě navrženými reformami, je klíčové pro zajištění ekonomické stability a prosperity České republiky v nadcházejících letech.

Ve sledovaném období prvního kvartálu roku 2024 bylo zaznamenáno, že do státního rozpočtu České republiky byl směřován finanční příliv ve výši 449,1 miliard Kč. Tento objem finančních prostředků představoval plnění rozpočtových příjmů na úrovni 23,1 % z celkového plánovaného rozpočtu pro tento rok. V rámci analýzy příspěvku jednotlivých daňových složek k celkovému objemu příjmů státního rozpočtu bylo zjištěno, že značnou část těchto příjmů tvořily příjmy z DPH a z DPFO. Specificky, výběr z DPH v daném kvartálu dosáhl částky 86,1 miliard Kč, což znamenalo, že tato daňová složka přispěla k plnění rozpočtu na úrovni 19,2 % za první kvartál. Na druhé straně, plnění z DPFO přineslo významný finanční příliv ve výši 34,3 miliard Kč, představující 7,6 % plnění rozpočtu za první kvartál. Méně výrazný příspěvek k celkovému objemu příjmů státního rozpočtu byl zaznamenán u nemocenského pojištění společně s příspěvkem na státní politiku zaměstnanosti, které přineslo do státního rozpočtu příjem ve výši 21,6 miliard Kč, což odpovídalo 4,8 % plnění rozpočtu za první kvartál. Kromě toho, specifická daňová složka windfall tax, přispěla k rozpočtovým příjmům částkou 13 miliard Kč, což odpovídá 2,9 % plnění plánovaných příjmů za sledované období.

Plnění státního rozpočtu v prvním kvartálu roku 2024 je zobrazeno odstíny červené barvy v Grafu 10 Plnění státního rozpočtu v 1Q/2024 níže.

Graf 10 Plnění státního rozpočtu v 1Q/2024 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR (2024)

V rámci závěrečného hodnocení dopadů analyzovaných daňových opatření, zavedených prostřednictvím konsolidačního balíčku na státní rozpočet a hospodářský růst České republiky, je nezbytné podtrhnout, že přestože výnosy z jednotlivých daní nemusely v krátkodobém horizontu dosáhnout plánovaných cílů, celkově představuje tento balíček strategický krok směrem k posílení finančního zdraví státu. Důraz je kladen na generování pozitivního impulsu pro dlouhodobý růst příjmů a systematické snižování schodku státního rozpočtu. Očekává se, že všechna analyzovaná daňová opatření budou v dlouhodobém výhledu přispívat k rostoucímu objemu státních příjmů.

V kontextu podpory hospodářského růstu představuje reforma sazeb DPH strategický nástroj, jehož cílem je stimulace ekonomické aktivity v rámci domácího trhu. Očekávání spojená s tímto opatřením se zakládají na předpokladu, že snížení sazeb DPH vede k bezprostřednímu zvýšení kupní síly spotřebitelů, což by mělo podpořit zvýšenou poptávku po zboží a službách. Tímto způsobem se anticipuje nejen oživení domácí spotřeby, ale také posílení investičních tendencí podnikatelů, kteří reagují na rostoucí poptávku. Efekty těchto opatření však nebudou okamžité a jejich plný rozsah se očekává v dlouhodobějším časovém horizontu, kdy se akumulovaný vliv na ekonomiku plně projeví. Snížení administrativní zátěže spojené s vedením účetnictví a daňovými povinnostmi, vyplývající ze zjednodušení systému DPH na dvě základní sazby, představuje další významný benefit. Toto zjednodušení nejen že umožňuje podnikatelům efektivnější správu jejich finančních záležitostí, ale také ztěžuje realizaci daňových úniků díky snížení možností pro manipulaci sazeb. Důsledkem je větší transparentnost a spravedlivost v rozdělení daňového břemene, což by mělo vést k rovnějšímu rozložení finančních povinností mezi jednotlivé ekonomické subjekty. V konečném důsledku toto zjednodušení přispívá k podpoře spravedlivějšího a efektivnějšího daňového systému, což má pozitivní dopad na celkové ekonomické prostředí a podporuje udržitelný hospodářský růst.

Změny v daňové politice, které se týkají DPFO, spočívající ve snížení prahu pro aplikaci progresivního zdanění mezd, představují významný krok v rámci snah o redistribuci bohatství a zajištění vyšší míry fiskální spravedlnosti. Toto opatření cílí na zvýšení daňového zatížení pro výdělečně silnější segmenty populace s cílem dosáhnout rovnějšího rozdělení daňového břemene. Ve střednědobém a dlouhodobém horizontu lze očekávat, že tato změna v DPFO povede k většímu přerozdělení finančních zdrojů ve prospěch státního rozpočtu, což by mělo posílit jeho schopnost financovat veřejné služby a investice do infrastruktury, čímž podpoří sociální soudržnost a ekonomickou stabilitu.

Nicméně, je důležité mít na paměti potenciální rizika spojená se snížením prahu pro progresivní zdanění. Takováto změna může vést k negativním motivacím pro výdělečně nejsilnější části populace, a to v podobě snah o minimalizaci daňového zatížení, což může zahrnovat i přesun aktivit do šedé ekonomiky. Tento trend je nezbytné pečlivě monitorovat, aby bylo možné včas identifikovat a řešit potenciální úniky příjmů mimo oficiální daňový systém, které by mohly negativně ovlivnit saldo státního rozpočtu a podkopat účinnost změn v daňové politice. V této souvislosti je nesmírně důležitá transparentnost, spravedlivost a efektivnost daňového systému, která podporuje důvěru veřejnosti a podnikatelského sektoru v daňové opatření a přispívá k jeho úspěšné implementaci.

Znovuzavedení nemocenského pojištění pro zaměstnance se ukázalo jako nezbytná opatření pro konsolidaci finančního zdraví státního rozpočtu. Tento krok, ač může na první pohled představovat zvýšení finančního zatížení pro zaměstnance, je v širším kontextu vnímán jako mírný, s omezenými bezprostředními dopady na individuální finanční situaci zaměstnanců. Na druhou stranu, jeho význam pro posílení příjmů státního rozpočtu a tím i pro celkovou fiskální stabilitu je výrazný. Tento krok přispívá k udržitelnosti veřejných financí a podporuje schopnost státu financovat klíčové veřejné služby a investice do veřejné infrastruktury.

V kontextu předchozího zrušení superhrubé mzdy, což byl mechanismus umožňující státu generovat významné příjmy, se stalo zřejmým, že nahrazení tohoto nástroje je klíčové pro zachování finanční stability a podpory politik zaměstnanosti. Znovuzavedení nemocenského pojištění tak představuje strategickou volbu, která reflektuje potřebu najít vyvážený přístup k financování státního rozpočtu, aniž by to mělo negativní dopad na ekonomickou aktivitu a motivaci k práci. Současně tento krok umožňuje státu pokračovat v implementaci efektivních opatření v oblasti sociální ochrany a zaměstnanosti, což je zásadní pro zajištění stabilního a inkluzivního růstu ekonomiky.

Windfall tax byla zavedena jako reakce na okamžitou potřebu adresovat významný schodek státního rozpočtu, představující dočasné opatření a nikoli trvalý prvek daňového systému. Tato daň byla zaměřena na společnosti a sektory, které dosahovaly nečekaně vysokých zisků v důsledku mimořádných ekonomických situací, s cílem zajistit, že jejich neočekávané finanční výhody budou spravedlivě přerozděleny ve prospěch širší společnosti. Ačkoliv ve svém prvním roce provozu, tedy v roce 2023, windfall tax nedosáhla plně svých odhadovaných výsledků a setkala se s významnou kritikou ze strany odborné veřejnosti kvůli obavám o její dopady na investiční klima a podnikatelské prostředí, ukázala se být krátkodobě prospěšnou pro státní rozpočet.

Krátkodobý pozitivní dopad této daně na státní rozpočet je nesporný, neboť přinesla dodatečné příjmy, které pomohly zmírnit rozpočtové napětí. Tento nečekaný příliv finančních prostředků umožnil státu lépe reagovat na okamžité fiskální výzvy, včetně financování veřejných služeb a investic. Přestože byla windfall tax koncipována jako dočasná opatření, ukazuje se, že její přínosy mohou mít pozitivní efekty i v nadcházejících obdobích, zvláště pokud se ekonomické a tržní podmínky budou vyvíjet tak, že některé sektory budou i nadále generovat mimořádné zisky. V dlouhodobějším kontextu je však důležité pečlivě zvážit strukturální úpravy daně, aby se minimalizovaly potenciální negativní dopady na ekonomický růst a udržitelnost podnikání. Nutností je také transparentní komunikace s podnikatelskou sférou a veřejností o cílech a očekávané době trvání této daně, aby bylo zajištěno, že bude vnímána jako spravedlivá a účinná součást širší fiskální strategie. Zároveň je nutné sledovat a hodnotit dopady této daně na ekonomiku a podnikatelské prostředí, aby bylo možné pružně reagovat na jakékoli nežádoucí vedlejší efekty a zajistit, že celkový dopad windfall tax bude pro českou ekonomiku i nadále pozitivní.

Celkově lze konstatovat, že konsolidační balíček představuje komplexní přístup k posílení fiskálních základů české ekonomiky, který by měl podpořit udržitelný hospodářský růst. Tento balíček reflektuje potřebu vyváženého přístupu k daňové politice, která zohledňuje jak potřeby státního rozpočtu, tak i podmínky pro hospodářský růst a rozvoj. Jeho úspěšná implementace a adaptace na měnící se ekonomické a sociální podmínky bude klíčová pro dosažení těchto cílů. Pro budoucnost je nezbytné pokračovat v pečlivém monitorování výsledků jednotlivých opatření a v případě potřeby provádět jejich korekce tak, aby bylo možné maximálně podpořit hospodářský růst a finanční stabilitu státu.

4 Závěr

Česká republika v současnosti čelí komplexním výzvám, včetně mezinárodních nejistot, vnitřních strukturálních nedostatků, narůstajících sociálních nerovností a eskalujícího státního dluhu. Jako reakce na tyto problémy představuje vláda Ozdravný balíček pro období let 2024/2025 a zavádí windfall tax, které jsou součástí širšího strategického plánu zaměřeného na ekonomické oživení a sociální stabilitu. Tyto inovativní politiky mají za cíl nejen posílit finanční základny státu a podpořit spravedlivější distribuci příjmů, ale také minimalizovat možné negativní dopady na podnikatelské prostředí a ekonomickou aktivitu vyplývající z nezbytných regulací.

V teoreticko-metodologické části práce byl proveden podrobný rozbor, který umožnil hlubší pochopení fiskální politiky, státního dluhu a daňového systému v České republice. Tato analýza odhalila fundamentální faktory ovlivňující efektivitu veřejných financí a daňové politiky, což poskytlo pevný základ pro zkoumání praktických dopadů fiskálních opatření.

Dalším krokem byla prezentace specifických složek Ozdravného balíčku a windfall tax, které tvoří základ vládního plánu reagujícího na současné výzvy. Analyzovaná opatření zahrnovala revizi sazeb DPH, upravení prahu pro aplikaci progresivní daně z příjmu fyzických osob pro zaměstnance i OSVČ, znovuzavedení nemocenského pojištění a zavedení windfall tax. Tyto kroky byly zvoleny pro detailní zkoumání kvůli jejich potenciálnímu významnému dopadu na fiskální stabilitu a hospodářský růst. Představená opatření nejsou pouze izolovanými akty, ale součástí ucelené strategie pro zlepšení veřejných financí a podporu ekonomického rozvoje. Byla zdůrazněna jejich očekávaná přínosnost pro zvýšení státních příjmů, podporu hospodářského růstu, a také pro dosažení spravedlivější distribuce bohatství.

Praktická část práce přináší důležité poznatky o potenciálních dopadech a výzvách implementace těchto politik, včetně důkladného porovnání odhadů výběru daní Ministerstva financí ČR se skutečně vybranými daněmi. Zkoumání změn v daňové politice odhalilo možnosti zvýšení efektivity daňového systému, stimulaci spotřebitelské poptávky a podporu podnikatelských investic. Zároveň byla zdůrazněna potřeba pečlivého monitorování a pružné adaptace těchto politik, aby bylo možné optimalizovat jejich pozitivní dopady a minimalizovat negativní důsledky.

Reformy sazeb DPH, které jsou součástí konsolidačního balíčku, se ukázaly jako strategické nástroje pro zvýšení efektivity daňového systému a podporu domácího trhu. Předpokládá se, že tyto změny přinesou pozitivní impulsy pro spotřebitelskou poptávku a podpoří podnikatelské investice tím, že zlepší kupní sílu a sníží administrativní břemeno pro podniky. Současně je důležité zdůraznit, že plné dopady těchto opatření na ekonomiku se projeví v dlouhodobějším časovém rámci, což vyžaduje pečlivé monitorování a pružnou reakci na ekonomický vývoj.

Změny v DPFO, které se zaměřují na progresivnější zdanění vyšších příjmů, jsou navrženy tak, aby podpořily spravedlivější distribuci zdrojů a přispěly k financování veřejných služeb a infrastrukturních projektů. Tyto změny jsou důležité pro zajištění vyšší míry fiskální spravedlnosti a pro posílení sociální soudržnosti. Nicméně, je nezbytné vzít v úvahu možné negativní dopady na motivaci k práci a riziko přesunutí ekonomických aktivit do neoficiálního sektoru, což vyžaduje adekvátní politické a regulační opatření k minimalizaci těchto rizik.

Znovuzavedení nemocenského pojištění je dalším prvkem konsolidačního balíčku, který má za cíl posílit fiskální základy státního rozpočtu a podpořit udržitelnost veřejných financí. Tento krok je považován za nezbytný pro zachování veřejných služeb a investic, přičemž se snaží minimalizovat dopady na finanční situaci zaměstnanců.

Windfall tax, zavedená jako reakce na výjimečné ekonomické situace a neočekávané zisky některých sektorů, je příkladem dočasného opatření zaměřeného na zajištění, aby podniky přispívající k náhlému zvýšení zisků spravedlivě přerozdělily část svých příjmů. Ačkoli tato daň vyvolala debatu o jejím vlivu na investiční klima a podnikatelské prostředí, její krátkodobý pozitivní dopad na státní rozpočet je nezpochybnitelný. V dlouhodobějším horizontu je však důležité pečlivě zvážit její strukturální úpravy a komunikaci s podnikatelskou sférou a veřejností, aby byla zajištěna její efektivnost a spravedlnost jako součást širší fiskální strategie.

Celkově lze konstatovat, že Ozdravný balíček 2024/2025 a zavedení windfall tax představují nevyhnutelné kroky České republiky k posílení jejích fiskálních základů a podpoře udržitelného hospodářského růstu. Tato iniciativa, propracovaně začleněná do širší strategie ekonomické a sociální politiky, je zaměřena na zlepšení efektivity veřejných financí, stimulaci ekonomické aktivity a podporu sociální spravedlnosti. Je důležité zdůraznit, že i když krátkodobě výnosy z některých daňových opatření možná nesplnily očekávání, celý balíček představuje strategický krok směrem k posílení finančního zdraví státu. Klíčovým aspektem je zaměření na vytvoření pozitivního impulsu pro dlouhodobý růst státních příjmů a na systematické snižování schodku státního rozpočtu. Očekává se, že v dlouhodobém horizontu všechna zahrnutá daňová opatření budou mít pozitivní dopad na objem příjmů státního rozpočtu, což umožní České republice dosáhnout větší fiskální stability a podpořit hospodářský růst.

Tato diplomová práce přináší nové poznatky – ne úplně přesné predikce vlády k očekávaným příjmům do státního rozpočtu ze zkoumaných daní, celkový pozitivní dopad na státní rozpočet z nově zavedeného Ozdravného balíčku a windfall tax – do odborné diskuse a zdůrazňuje význam pečlivé implementace a neustálého hodnocení v reakci na ekonomický vývoj a sociální potřeby. Dále zdůrazňuje, že pro dosažení pozitivních výsledků je nezbytné udržet rovnováhu mezi podporou hospodářského růstu a zajištěním finanční stability, přičemž je třeba zabránit nežádoucím sociálním důsledkům. Ukazuje, jak mohou být fiskální politiky využity ke zvýšení hospodářské efektivity, podpoře investic a lepší distribuci příjmů, čímž přispívají k vytvoření stabilního makroekonomického prostředí.

Zároveň podtrhuje význam kontinuálního výzkumu a diskuse, které jsou klíčové pro adaptaci a zdokonalení fiskálních politik v reakci na měnící se ekonomické a sociální výzvy. Práce představuje významný přínos k rozvoji fiskální politiky, poskytuje cenné informace pro další studium a zdůrazňuje důležitost fiskálních opatření pro dosažení širších ekonomických a sociálních cílů. Takto přispívá k lepšímu pochopení a efektivnějšímu řízení ekonomických a sociálních výzev, kterým Česká republika čelí.

Literatura

Primární zdroje

GOODWIN, N. et al. *Macroeconomics in context*. New York: Routledge, 2018. 1144 s. ISBN 9781315644653.

KUBÁTOVÁ, K. et al. *Fiskální a monetární politika po velké recesi*. Praha: Aleš Čeněk, 2016. 120 s. ISBN 978-80-7380-605-7.

MANKIWI, G. N., TAYLOR, M. P. *Macroeconomics*. Tenth Edition. Worth Publishers, 2018. 656 s. 978-1-319-38799-0.

MISHKIN, F. S., *Economics of Money, Banking and Financial Markets*, Forth Edition. 2011. Pearson. 748 s. ISBN 978-0-321-58471-7.

VANČUROVÁ, A., ZÍDKOVÁ, H. *Daňový systém ČR 2022*. Praha: Wolters Kluwer, 2022. 364 s. ISBN 978-80-7676-362-3.

Zákony

Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech.

Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty.

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád.

Zákon č. 586/1992 Sb. o daních z příjmů.

Odborné knihy a časopisy

DRÁB, O. et al. *Zákon o daních z příjmů: komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021. 1212 s. ISBN 978-80-7676-054-7.

KALÍŠKOVÁ K., ŠOLTÉS M. *Spočítali jsem za vás: Dopady zrušení superhrubé mzdy, snížení odvodů na sociální pojištění a zavedení daňových prázdnin*. Praha: Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i., 2022. 28 s. ISBN 978-80-7344-627-7.

KUBÁTOVÁ, K. *Daňová teorie a politika*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018. 272 s. ISBN 978-80-7598-165-3.

MAAYTOVÁ A., PAVEL J., OCHRANA F. a kolektiv, *Veřejné finance v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2015. 208 s. ISBN 978-80-247-9948-3.

MFČR. Makroekonomická predikce České republiky, leden 2024. Praha: Ministerstvo financí ČR, odbor Hospodářská politika, 2024. ISSN 1804-7971.

MFČR. Makroekonomická predikce České republiky, duben 2024. Praha: Ministerstvo financí ČR, odbor Hospodářská politika, 2024. ISSN 1804-7971.

PAVELKA, T. *Makroekonomie. Základní kurz*. 2. vydání. Splaný: Melandrium, 2007. 278 s. ISBN 978-80-86175-52-2.

VOLKÁNOVÁ, Z., KLAZAR, S. *Daně, daňová politika a daňová teorie*. 2013. 21 s. Praha: Vysoká škola ekonomie a managementu, ISBN 978-80-87839-07-2.

Internetové zdroje

BASTLOVÁ, M. *Schodek rozpočtu je šílený, mohl být o 100 miliard nižší, říká ekonom*. Rozhovor s Davidem Markem [online]. 2023 [cit. 2024-01-08]. Dostupný z WWW: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-ptam-se-ja-prijit-pred-vladu-a-plakat-nejsnadneji-vydelane-penize-rika-ekonom-241915>.

BIDRMANOVÁ, M. *Ekonom: Vládní balík nás každého přijde průměrně na 15 tisíc*. Rozhovor s Liborem Duškem. 2023c [cit. 2024-01-08]. Dostupný z WWW: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-byznys-rozhovory-ekonom-s-vladnim-balikem-je-nespokojeny-kazdy-vyssi-prijmy-zdante-vic-231094>.

BIDRMANOVÁ, M. *Na koho dopadne vládní balík nejvíce? Jasně na zaměstnance, říká ekonom Marek*. Rozhovor s Davidem Markem [online]. 2023b [cit. 2024-01-08]. Dostupný z WWW: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-finance-usporny-balicek-duchodova-reforma-230723>.

BIDRMANOVÁ, M. *Rozhovor s GR GFR Simonou Hornochovou: Jak se v ČR daří vybírat daně?* [online]. 2023a [cit. 2024-01-01]. Dostupný z WWW: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/v-mediich/2023/rozhovor-s-gr-gfr-simonou-hornochovou-jak-se-v-cr-53922>.

Česká správa sociálního zabezpečení. *Změna výše minimálních záloh OSVČ v roce 2024* [online]. 2024 [cit. 2024-02-10]. Dostupný z WWW: <https://www.cssz.cz/zmena-vyse-minimalnich-zaloh-osvc-v-roce-2024>.

Finance.cz. *Fiskální politika* [online]. 2017 [cit. 2024-01-21]. Dostupný z WWW: <https://www.finance.cz/makrodata-eu/statni-rozpocet/fiskalni-politika/>.

HAYES, A. *All About Fiscal Policy: What It Is, Why It Matters, and Examples* [online]. 2023 [cit. 2024-01-13]. Dostupný z WWW: <https://www.investopedia.com/terms/f/fiscalpolicy.asp>.

HRSTKOVÁ, J., *Potřebujeme reset systému. O růstu ekonomiky nemáme právo hovořit, říká datový ekonom Petr Bartoň*. Rozhovor s Petrem Bartoňem [online]. 2023 [cit. 2024-01-08]. Dostupný z WWW: <https://podcasty.hn.cz/c1-67251100-potrebuje-reset-systemu-o-rustu-ekonomiky-nemame-pravo-hovorit-rika-datovy-ekonom-petr-barton>.

CHEN, J. *What Is Contractionary Policy? Definition, Purpose, and Example* [online]. 2023 [cit. 2024-01-13]. Dostupný z WWW: <https://www.investopedia.com/terms/c/contractionary-policy.asp#:~:text=The%20Bottom%20Line,-A%20contractionary%20policy&text=Contractionary%20policies%20are%20often%20difficult,Federal%20Reserve%20Bank%20of%20St>.

KLÍMOVA, J. *Stanjura: Snížíme byrokracii, dotace a rozhodneme o dalších jaderných blocích*. Rozhovor se Zbyňkem Stanjurou [online]. 2024 [cit. 2024-03-26]. Dostupný z WWW: <https://plus.rozhlas.cz/stanjura-snizime-byrokracii-dotace-a-rozhodneme-o-dalsich-jadernych-blocich-9144703/>.

KOUBOVÁ, K. *Je nově schválený státní rozpočet dostatečně prorůstový?* Rozhovor s Danuší Nerudovou a Janem Švejnařem [online]. 2023 [cit. 2024-01-09]. Dostupný z WWW: <https://jansvejnar.cz/je-nove-schvaleny-statni-rozpocet-dostatecne-prorustovy/>.

KOVANDA, L. *Bankovní daň selže, varovali ekonomové. Vláda získá skoro o řád méně* [online]. 2023 [cit. 2024-02-11]. Dostupný z WWW: <https://www.newstream.cz/nazory/lukas-kovanda-bankovni-dan-selze-varovali-ekonomove-stanjura-ted-hraje-prekvapeneho>.

MACHÁČEK, I. *Uplatnění progresivní daně u fyzické osoby (včetně zaměstnance) v roce 2024*. [online]. 2024 [cit. 2024-02-11]. Dostupný z WWW: <https://www.dauc.cz/clanky/12993/uplatneni-progresivni-dane-u-fyzicke-osoby-vcetne-zamestnance-v-roce-2024>.

MATOŠKA, L. *Když si stát zvykne na příjmy z windfall tax, bude těžké ho pak od nich odříznout, varuje ekonom Bartoň. Je to standardní řešení pro nestandardní dobu, míní poslanec Michálek*. Rozhovor s Petrem Bartoňem [online]. 2022 [cit. 2024-02-11]. Dostupný z WWW:

<https://plus.rozhlas.cz/kdyz-si-stat-zvykne-na-prijmy-z-windfall-tax-bude-tezke-ho-pak-od-nich-odriznout-8804293>.

MBA Knowledge base. *Functions of Taxation* [online]. 2021 [cit. 2024-01-13]. Dostupný z WWW: <https://www.mbaknol.com/business-taxation/functions-of-taxation/>.

MFČR. *Mimořádná daň z neočekávaných zisků bude platit od 1. ledna 2023* [online]. 2022 [cit. 2024-01-21]. Dostupný z WWW: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/tiskove-zpravy/2022/mimoradna-dan-z-neocekavanych-zisku-bude-48951>.

MFČR. *Ozdravný balíček* [online]. 2023b [cit. 2023-09-24]. Dostupný z WWW: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/ozdravny-balicek>.

MFČR. *Schodek rozpočtu nižší než plán. Státní rozpočet hospodařil v roce 2023 s deficitem 288,5 miliard Kč oproti plánovaným 295 miliard Kč* [online]. 2024 [cit. 2024-02-03]. Dostupný z WWW: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/tiskove-zpravy/2024/pokladni-plneni-sr-54299>.

MFČR. *Úpravy konsolidačního balíčku schválené stranami vládní koalice včetně paragrafového znění* [online]. 2023c [cit. 2024-01-01]. Dostupný z WWW: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/tiskove-zpravy/2023/upravy-konsolidacniho-balicku-schvalene-stranami-v-52702>.

MFČR. *Vláda představila Ozdravný balíček za bezmála 150 miliard* [online]. 2023a [cit. 2023-09-24]. Dostupný z WWW: <https://www.mfcr.cz/cs/ministerstvo/media/tiskove-zpravy/2023/vlada-predstavila-ozdravny-balicek-za-be-51211>.

MFČR. *Státní rozpočet 2023 v kostce – Ministerstvo financí* [online]. 2023 [cit. 2024-04-23]. Dostupné z WWW: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/2023-03-28_Statni-rozpocet-2023-v-kostce_v02.pdf

MPSV. *Sociální pojištění v roce 2023* [online]. 2023 [cit. 2023-12-27]. Dostupný z WWW: <https://www.mpsv.cz/socialni-pojisteni#:~:text=Sazby%20pojistn%C3%A9ho%20na%20soci%C3%A1ln%C3%AD%20zab%C4%8Den%C3%AD%20od%201.%207.,zam%C4%9Bstnanosti%2C%20u%20zam%C4%9Bstnance%206%2C5%20%25%20z%20vym%C4%9B%C5%99ovac%C3%ADho%20z%C3%A1kladu%2C>

NÁDOBA, J. *Snědli jsme další večeri na dluh. Zaplatí ji leda vyšší daně, varuje ekonom. Rozhovor s Petrem Janským* [online]. 2023 [cit. 2024-01-08]. Dostupný z WWW: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-byznys-rozhovory-snedli-jsme-dalsi-veceri-na-dluh-zaplati-ji-leda-vyssi-dane-varuje-ekonom-242377>.

NERV. *Daň z mimořádných příjmů/zisků (windfall tax) v České republice* [online]. 2022 [cit. 2024-02-09]. Dostupný z WWW: <https://vlada.gov.cz/assets/media-centrum/aktualne/Windfall-tax-v-CR.pdf>.

PROKOP, D. PERTOLD F. *Reforma sociálních odvodů OSVČ* [online]. 2023 [cit. 2024-01-07]. Dostupný z WWW: https://idea.cerge-ei.cz/documents/PAQIDEA_OSVC_Reforma.pdf.

SKALICKÝ, M. *Windfall tax už letos? Politici mohli mít víc odvahy, myslí si ekonom. Rozhovor s Luborem Lacinou* [online]. 2022 [cit. 2024-02-11]. Dostupný z WWW: https://www.irozhlas.cz/ekonomika/podcast-vinohradska-12-dan-z-mimoradnych-zisku-lubor-lacina_2211080600_cen.

Všeobecná zdravotní pojišťovna České republiky. *OSVČ – minimální výše záloh* [online]. 2024 [cit. 2024-02-10]. Dostupný z WWW: <https://www.vzp.cz/platci/informace/osvc/osvc-minimalni-vyse-zaloh>.

WITOVSKÁ, S. *Ekonom řekl, za co teď utrácet a kdy šetřit: „Lidé tohle podceňují, roli hraje věk“*. Rozhovor s Filipem Matějkou [online]. 2023 [cit. 2024-01-08]. Dostupný z WWW: <https://video.aktualne.cz/spotlight/spotlight-rozhovor-filip-matejka-video/r~4ea97db09a6311eea9eeac1f6b220ee8/>.

ZATLOUKAL, J. *Zázrak podle ekonoma: v lednu inflace dvě procenta*. Rozhovor s Petrem Zahradníkem [online]. 2023 [cit. 2024-01-08]. Dostupný z WWW: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ekonomika-byznys-rozhovory-vlada-bojuje-minule-valky-rozpocet-se-nediva-dopredu-rika-poradce-vlady-235610>.

Přílohy

Příloha 1 Služby podléhající snížené sazby daně

CZ-CPA	Popis služby
36.00.2	Úprava a rozvod vody prostřednictvím sítí.
37	Odvádění a čištění odpadních vod včetně ostatních služeb souvisejících s těmito činnostmi.
49	Pozemní hromadná doprava osob a jejich zavazadel; osobní doprava lyžařskými vleky.
50	Vodní hromadná doprava osob a jejich zavazadel.
55	Ubytovací služby.
56	Stravovací služby s výjimkou podávání nápojů jiných než pitné vody a vybraných nápojů; podávání pitné vody a vybraných nápojů.
59.14, 90, 91, 93	Poskytnutí oprávnění ke vstupu na představení, do divadel, do cirkusů, do zábavních parků, na koncerty, do muzeí, do zoologických zahrad, do kin, na výstavy a na podobné kulturní události nebo do podobných kulturních zařízení; poskytnutí oprávnění ke vstupu do botanických zahrad, přírodních rezervací a národních parků.
77, 85, 91	Půjčování nebo nájem novin, časopisů a periodik, na jejichž dodání se uplatňuje snížená sazba daně, pokud se jedná o veřejné knihovnické a informační nebo další služby poskytované podle knihovního zákona nebo obdobné služby poskytované podle jiného právního předpisu.
86	Zdravotní péče.
87	Sociální péče.
88.10, 88.91	Domácí péče o děti, staré, nemocné nebo zdravotně postižené občany.
93.11-13, 93.29.11, 93.29.19	Poskytnutí oprávnění ke vstupu na sportovní události; použití krytých i nekrytých sportovních zařízení ke sportovním činnostem; služby související s provozem rekreačních parků a pláží; provoz lyžařských svahů.
96.03	Pohřební a související služby mimo pohřebních služeb pro zvířata.
96.04	Služby tureckých lázní, saun, parních lázní a solných jeskyní.

Zdroj: Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty

Příloha 2 Zboží podléhající snížené sazbě daně

Kód nomenklatury	Název zboží
01-05, 07-23, 25	Potraviny; krmiva pro zvířata; živá zvířata, semena, rostliny a přísady, obvykle určené k přípravě potravin; výrobky obvykle používané jako doplněk nebo náhražka potravin. Mimo nápojů a vody; to neplatí pro vybrané nápoje.
2201	Pitná voda.
0601, 0602	Živé dřeviny a jiné rostliny; cibule, kořeny a podobné.
07-12	Rostliny a semena.
28-30	Sorbit pro diabetiky, aspartam, sacharin a jeho soli, antibiotika, farmaceutické výrobky – jen určené pro zdravotní služby, prevenci nemocí a léčbu pro humánní lékařské účely; radiofarmaka, očkovací látky, léky, kontrastní prostředky pro rentgenová vyšetření, diagnostické reagenty určené k podávání pacientům, chemické antikoncepční přípravky na hormonálním základě – určené pro zdravotní a veterinární služby, prevenci nemocí a léčbu pro humánní a veterinární lékařské účely.
4902, 8523	Noviny, časopisy a periodika, včetně zvukového záznamu přednesu jejich obsahu, pokud nejde o zboží, u kterého reklama podle zákona upravujícího regulaci reklamy představuje více než 50 % obsahu, nebo které výlučně nebo převážně sestává z hudebního zvukového nebo audiovizuálního obsahu.
01-96	Zdravotnické prostředky podle nařízení Evropského parlamentu a Rady upravujícího zdravotnické prostředky⁷⁹ (dále jen „nařízení o zdravotnických prostředcích“) a jejich příslušenství podle tohoto nařízení a diagnostické zdravotnické prostředky in vitro podle nařízení Evropského parlamentu a Rady upravujícího diagnostické zdravotnické prostředky in vitro⁸⁰ (dále jen „nařízení o diagnostických zdravotnických prostředcích in vitro“) a jejich příslušenství podle tohoto nařízení, které lze zařadit do úhradové skupiny v tabulce č. 1 oddílu C přílohy č. 3 k zákonu o veřejném zdravotním pojištění, pokud se nejedná o zdravotnické prostředky, které lze zařadit do úhradové skupiny „Nekategorizované zdravotnické prostředky“, vatu buničitou nebo náplast s výjimkou hypoalergenní náplasti a přílohy č. 4 k zákonu o veřejném zdravotním pojištění. Zdravotnické prostředky podle nařízení o zdravotnických prostředcích a jejich příslušenství podle tohoto nařízení, pokud jsou zhotovené podle předpisu kvalifikovaného zdravotnického pracovníka, kterým tento pracovník vydává individuální návrh charakteristik zdravotnického prostředku určeného k použití pouze pro jednoho konkrétního pacienta. Zdravotnické prostředky podle nařízení o zdravotnických prostředcích a jejich příslušenství podle tohoto nařízení a diagnostické zdravotnické prostředky in vitro podle nařízení o diagnostických zdravotnických prostředcích in vitro, které jsou určeny pro jedno použití.
9001 30	Kontaktní čočky, které jsou zdravotnickými prostředky podle nařízení o zdravotnických prostředcích.
9001 40	Brýlové čočky ze skla, které jsou zdravotnickými prostředky podle nařízení o zdravotnických prostředcích.
9001 50	Brýlové čočky z ostatních materiálů, které jsou zdravotnickými prostředky podle nařízení o zdravotnických prostředcích.
9003	Obruby a obroučky pro brýle, pro ochranné brýle nebo pro podobné výrobky, a jejich části a součásti, které jsou zdravotnickými prostředky

	podle nařízení o zdravotnických prostředcích, a jejich příslušenství podle tohoto nařízení.
9004	Brýle korekční, ochranné nebo jiné a podobné výrobky, které jsou zdravotnickými prostředky podle nařízení o zdravotnických prostředcích.
9018 31-32, 9018 39 00	Injekční stříkačky, jehly, katétry (cévky), kanyly a podobné výrobky, které jsou zdravotnickými prostředky podle nařízení o zdravotnických prostředcích.
9019	Přístroje pro mechanoterapii; masážní přístroje; psychotechnické přístroje; přístroje pro léčbu ozonem, kyslíkem, aerosolem, dýchací oživovací přístroje nebo jiné léčebné dýchací přístroje. Pouze pokud se jedná o zdravotnické prostředky podle nařízení o zdravotnických prostředcích. Příslušenství těchto zdravotnických prostředků podle tohoto nařízení.
9020 00 00	Ostatní dýchací přístroje a plynové masky, kromě ochranných masek bez mechanických částí a vyměnitelných filtrů, které jsou zdravotnickými prostředky podle nařízení o zdravotnických prostředcích, a jejich příslušenství podle tohoto nařízení.
9021	Ortopedické pomůcky a přístroje, včetně berlí, chirurgických pásů a kýlních pásů; dlahy a jiné prostředky k léčbě zlomenin; umělé části těla; pomůcky pro nedoslýchavé a jiné prostředky nošen v ruce nebo na těle anebo implantované v organismu ke kompenzování následků nějaké vady nebo neschopnosti. Pouze pokud se jedná o zdravotnické prostředky podle nařízení o zdravotnických prostředcích. Příslušenství těchto zdravotnických prostředků podle tohoto nařízení.
9025	Teploměry, které jsou zdravotnickými prostředky podle nařízení o zdravotnických prostředcích.
9026	Přístroje a zařízení na měření hladiny, tlaku nebo jiných proměnných charakteristik kapalin nebo plynů, které jsou zdravotnickými prostředky podle nařízení o zdravotnických prostředcích, a jejich příslušenství podle tohoto nařízení.
48, 64, 66, 84-85, 87, 90-91	Zboží pro osobní používání nemocnými nebo zdravotně postiženými k léčení nemoci nebo zdravotního postižení nebo ke zmírnění jejich důsledků, jež není zdravotnickým prostředkem nebo příslušenstvím zdravotnických prostředků podle právního předpisu upravujícího zdravotnické prostředky, a to: Braille papír, osobní a kuchyňské váhy s hlasovým výstupem pro nevidomé a částečně vidící osoby, psací stroje a stroje na zpracování textu (slovní procesory) upravené k používání nevidomými a částečně vidícími osobami nebo osobami s amputovanou nebo ochrnutou horní končetinou, elektronické kalkulačky s hlasovým nebo hmatovým výstupem pro nevidomé a částečně vidící osoby a elektronické počítačové stroje s hlasovým nebo hmatovým výstupem pro nevidomé a částečně vidící osoby, počítače speciálně upravené pro nevidomé a částečně vidící osoby s hlasovým nebo hmatovým výstupem nebo hardwarovým adaptérem pro zvětšování písma a obrazu, a jejich jednotky a přídatná zařízení s hlasovým nebo hmatovým výstupem nebo hardwarovým adaptérem pro zvětšování písma a obrazu, Braillovská počítačová tiskárna pro nevidomé a částečně vidící osoby, klávesnice pro nevidomé a částečně vidící osoby a jiné výstupní a vstupní jednotky počítače pro zpracování hmatového písma, jednotky počítačů a přídatná zařízení k počítačům umožňující jejich ovládání osobami se sníženou jemnou motorikou nebo amputovanými končetinami, telefony a videotelefony konstruované pro použití neslyšícími osobami, zvětšovače televizního obrazu pro nevidomé a částečně vidící osoby, speciální akustické nebo vizuální přístroje pro neslyšící, nevidomé a částečně vidící

osoby, ruční ovládání nožních pedálů, ruční páky, včetně řadicí páky, pro tělesně postižené osoby, hodinky pro nevidomé a částečně vidící osoby s hmatovým nebo hlasovým výstupem s pouzdrům jiným než z drahých kovů a vibrační a světelné hodinky pro neslyšící osoby, vibrační a světelné budíky pro neslyšící osoby a budíky s hlasovým nebo hmatovým výstupem pro nevidomé a částečně vidící osoby a části a součásti těchto výrobků, u kterých je čestným prohlášením doloženo, že zboží náleží k určitému výše uvedenému druhu zboží.

94

Dětské sedačky do automobilů.

Zdroj: Zákon č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty

Řešená problematika

úvod

Ozdravný balíček vstoupil do platnosti 1.1.2024 s odhadovaným příjmem ve výši 150,7 miliard Kč. Windfall tax je dočasné opatření s platností od 1.1.2023 pro oblast energeticky, bankovníctví a petrolejářství.

problém

Analýza dopadů vybraných opatření. Posouzení zda odhady Ministerstva financí odpovídaly realitě.

přístup

Porovnání predikcí Ministerstva financí se skutečně vybranými daněmi na základě dat ze stránek MFČR. Predikována data byla transformována na měsíční hodnoty.

Vybraná opatření

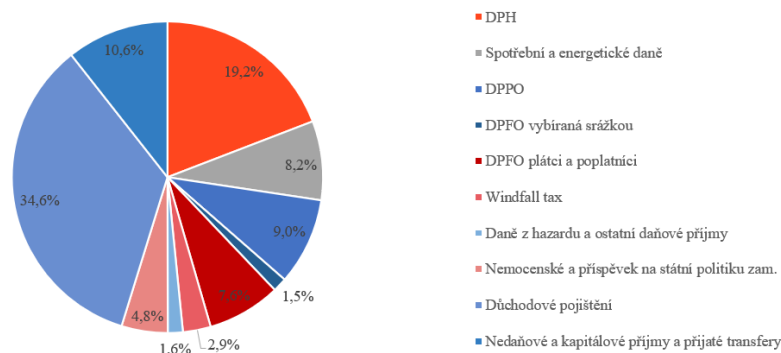
- **Redukce sazeb DPH**
 - Sloučení sazeb 10 % a 15 % do sazby 12 %
- **Zvýšení odvodové zátěže pro OSVČ**
 - Zvyšování minimálního vyměřovacího základu a minimálního procenta pro odvod sociálního pojištění
 - Sjednocení sazby daně na 15 % a 23 %
- **Snížení prahu pro progresivní sazbu DPFO**
 - 23% sazba ze 4násobku průměrné mzdy na 3násobek průměrné mzdy
- **Znovuzavedení nemocenského pojištění**
 - Odvod 0,6 % nemocenského za zaměstnance

Vysoká škola ekonomie a managementu

Analýza fiskálních dopadů Ozdravného balíčku 2024/2025 u vybraných daní

3

Plnění státního rozpočtu v 1Q/2024

Zdroj: vlastní zpracování na základě dat z MFČR

Vysoká škola ekonomie a managementu

Analýza fiskálních dopadů Ozdravného balíčku 2024/2025 u vybraných daní

4

Výsledky práce

- Pozitivní dopad na státní rozpočet a hospodářský růst.
- Nepřesnosti v predikcích Ministerstva financí.
- Nutnost dalšího sledování dlouhodobých trendů.

Závěr

- **Práce přinesla nové poznatky o celkovém pozitivním vlivu zavedených opatření na státní rozpočet.**
- Problematika byla posunuta díky analýze dostupných dat z 1Q roku 2024 v porovnání s predikcemi. Byly zjištěny nepřesnosti predikcí Ministerstva financí.
- Ačkoli v krátkodobém horizontu některá opatření nevedla k očekávaným příjmům, v dlouhodobém horizontu se očekávají pozitivnější změny.

Zdroj: vlastní zpracování (2024)